

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLİŞİM VE TEKNOLOJİ HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ELEKTRONİK HABERLEŞME SEKTÖRÜNDE GEÇİŞ HAKLARI:
YURT DIŞI ÖRNEKLERİ İLE MUKAYESELİ OLARAK TÜRKİYE
UYGULAMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Kurthan CİVELEK

112692023

Yrd. Doç. Dr. Tayfun ACARER

İSTANBUL

2018

ELEKTRONİK HABERLEŞME SEKTÖRÜNDE GEÇİŞ HAKLARI:
YURT DIŞI ÖRNEKLERİ İLE MUKAYESELİ OLARAK TÜRKİYE UYGULAMASININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

RIGHTS-OF-WAY IN THE ELECTRONIC COMMUNICATION SECTOR:
EVALUATION OF IMPLEMENTATION WITHIN TURKEY IN COMPARISON WITH
EXAMPLES IN ABROAD

Kurthan CİVELEK

112692023

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Tayfun ACARER
İstanbul Bilgi Üniversitesi

:

Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Leyla KESER BERBER
İstanbul Bilgi Üniversitesi

:

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bedii KAYA :
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

:

Tezin Onaylandığı Tarih : 05/01/2018

Toplam Sayfa Sayısı : 117

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Geçiş Hakları
- 2) Elektronik Haberleşme
- 3) Fiber Optik
- 4) Haberleşme Altyapıları
- 5) İrtifak Hakları

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Rights-of-Way
- 2) Electronic Communication
- 3) Fiber Optic
- 4) Infrastructure
- 5) Rights-of-Easement

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	Vİİ
ŞEKİL LİSTESİ	İX
TABLO LİSTESİ	X
ABSTRACT	Xİ
ÖZET.....	Xİİ
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. ELEKTRONİK HABERLEŞME SEKTÖRÜNDE GENİŞBANT İNTERNET KULLANIMI	4
1.1. GENİŞBANT İNTERNET KAVRAMI VE GENİŞBANT İNTERNETİN ÖNEMİ	4
1.2. TÜRKİYE’DE GENİŞBANT İNTERNET KULLANIMI	6
1.3. ULUSAL GENİŞBANT PLANI	8
1.4. GENİŞBANT İNTERNET HEDEFLERİNE YÖNELİK BAŞARILI ÜLKE ÖRNEKLERİ.....	11
1.4.1. Amerika Birleşik Devletleri	12
1.4.2. İngiltere.....	14
1.4.3. Hollanda.....	16
1.4.4. Almanya	17
1.4.5. Güney Kore.....	18
1.4.6. İspanya	20
1.5. GENİŞBANT ERİŞİM TÜRLERİ	21
1.5.1. Kablolu Genişbant Erişim Türleri.....	22
1.5.1.1. Bakır Ağ Üzerinden Sunulan Hizmetler	22
1.5.1.2. Kablo Modem	23
1.5.1.3. Fiber Optik.....	24

1.5.1.4. Elektrik Hatları Üzerinden Genişbant İnternet Erişimi (BPL).....	24
1.5.2. Kablosuz Genişbant Bağlantı Türleri	25
1.5.2.1. Kablosuz Bağlantı	25
1.5.2.2. Uydu.....	25
1.6. FİBER OPTİK ALT YAPININ TESİSİ.....	26
1.6.1. Yeni Nesil Fiber Erişim Şebeke Mimarileri	28
1.6.1.1. Saha Dolabına Kadar Fiber Mimarisi (FTTC)	30
1.6.1.2. Binaya Kadar Fiber Mimarisi (FTTB).....	31
1.6.1.3. Eve Kadar Fiber Mimarisi (FTTH).....	31
1.6.2. Genişbant Toptan Erişim Yöntemleri.....	32
1.6.2.1. Yerel Ağa Ayrıştırılmış Erişim (YAPA).....	32
1.6.2.2. Veri Akış Erişimi (VAE).....	33
1.6.2.3. Yeniden Satış Yöntemi.....	33
1.6.2.4. Kiralık Devreler ve VPN (Sanal Özel Ağ) Hizmeti	33
1.6.2.5. Aydınlatılmamış Fiber Hizmeti.....	34
1.6.3. Fiber Optik Alt Yapıya İlişkin Kamu-Özel Ortaklıkları.....	34
1.6.3.1. Stokholm - STOKAB Örneği	35
1.6.3.2. Amsterdam - CITYNET Örneği	35
1.6.3.3. Dublin MAN Örneği.....	36
1.6.3.4. İstanbul İSTTELKOM Örneği	37
İKİNCİ BÖLÜM	39
2. TÜRK HUKUKUNDA GEÇİŞ HAKKINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	39
2.1. GEÇİŞ HAKKINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	39
2.1.1. Elektronik Haberleşme Kanunu	40
2.1.1.1. Geçiş Hakkının Tanımı ve Kapsamı.....	40
2.1.1.2. Tesis Paylaşımı ve Ortak Yerleşimin Önceliği	41
2.1.1.3. Geçiş Hakkı Talebinin Kabulü.....	44
2.1.1.4. Geçiş Hakkı Anlaşmaları.....	45

2.1.1.5. Değerlendirme	46
2.1.2. Geçiş Hakkı Yönetmeliği	47
2.1.2.1. Geçiş Hakkı Tanımı ve İlkeler	47
2.1.2.2. Başvuru ve Değerlendirme	49
2.1.2.3. Geçiş Hakkı Ücretleri.....	50
2.1.2.4. Geçiş Hakkının Başvuru Süreci	51
2.1.2.5. Geçiş Hakkı Sağlayıcısının Yükümlülükleri.....	52
2.1.2.6. İşletmecinin Yükümlülükleri	53
2.1.2.7. Geçiş Hakkı Kapsamında Denetim.....	53
2.1.2.8. Stratejik ve Özel Önemi Olan Yerlerden Geçiş hakkı.....	55
2.1.2.9. Diğer Alt Yapılarla İlişkili Durumlar.....	56
2.1.2.10. Değerlendirme	56
2.1.3. Geçiş Hakkı Yönetmeliğinin Uygulanması Hakkında Usul ve Esaslar	57
2.1.4. Elektronik Haberleşme Altyapısı Bilgi Sistemi (EHABS) ..	59
2.1.5. Yer Altı Tesisleri Referans Dokümanı	63
2.1.6. Bina İçi Elektronik Haberleşme Tesisatına İlişkin Teknik Şartname	65
2.1.7. Geçiş Hakkına İlişkin Diğer Düzenlemeler.....	67
2.2. TESIS PAYLAŞIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	69
2.2.1. Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ.....	70
2.2.2. Referans Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımı Teklifi	72
2.2.3. Referans Tesis Paylaşımı ve Aydınlatılmamış Fiber Teklifi	73
2.2.4. 2014/DK-ETD/187 Sayılı BTK Kurul Kararı.....	76
2.2.5. Fiber Muafiyetine İlişkin BTK Kurul Kararı	76
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	79
3. GEÇİŞ HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	79
3.1. GEÇİŞ HAKKININ TÜRK HUKUKUNDAKİ YERİ	79

3.2. İRTİFAK HAKLARI.....	81
3.3. GEÇİŞ HAKKINA BENZER DİĞER İRTİFAK HAKLARI	83
3.3.1. Üst Hakkı	83
3.3.2. Geçit Hakkı	85
3.3.3. Mecra Hakkı	88
3.4. GEÇİŞ HAKKI TÜRLERİ	90
3.4.1. Rızai Geçiş Hakkı	90
3.4.2. Zorunlu Geçiş Hakkı.....	91
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	94
4. GEÇİŞ HAKKINA İLİŞKİN YURT DIŞI UYGULAMALARI .	94
4.1. HUKUKİ VE DÜZENLEYİCİ KONULAR.....	95
4.2. İDARİ KONULAR.....	95
4.3. MALİ KONULAR	96
4.4. YURT DIŞI UYGULAMALARI	97
4.4.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	98
4.4.2. İngiltere	99
4.4.3. Hollanda	100
4.4.4. Almanya	102
4.4.5. İspanya	103
4.5. YURT DIŞI İLE TÜRKİYE UYGULAMALARININ	
DEĞERLENDİRİLMESİ	104
SONUÇ	108
KAYNAKÇA	113

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADSL	Asimetrik Sayısal Abone Hattı (Asymmetric Digital Subscriber Line)
AR-GE	Araştırma Geliştirme
AYKOME	Alt Yapı Koordinasyon Merkezi
Bkz.	Bakınız
BNetzA	Almanya Ulusal Düzenleyici Kurumu (Bundesnetzagentur)
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
BTSEP	Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı
DSL	Sayısal Abone Hattı (Digital Subscriber Line)
DSLAM	Sayısal Abone Hattı Erişim Çoklayıcısı (Digital Subscriber Line Access Multiplexer)
EHABS	Elektronik Haberleşme Altyapısı ve Bilgi Sistemi
EHK	5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu
F/O	Fiber Optik
FTTB	Binaya Kadar Fiber (Fibre To The Building)
FTTC	Saha Dolabına Kadar Fiber (Fibre To The Cabinet)
FTTH	Eve Kadar Fiber (Fibre To The Home)
GHS	Geçiş Hakkı Sağlayıcısı
GPON	Gigabit Pasif Optik şebeke (Gigabyte Passive Optical Network)

IoT	Nesnelerin İnterneti (Internet of Things)
ITU	Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication Union)
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KHK	Kanun Hükümde Kararname
LTE	4N Mobil Teknolojisi (Long Term Evolution)
M2M	Makinalar Arası İletişim
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Cooperation and Development)
OFCOM	İngiltere Ulusal Düzenleyici Kurumu (Office of Telecommunications)
POP	Bulunma Noktası (Point of Presence)
R/L	Radyolink
RETPAFT	Referans Tesis Paylaşımı ve Aydınlatılmamış Fiber Teklifi
RK	Rekabet Kurumu
ROYTEPT	Referans Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımı Teklifi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
Türk Telekom	Türk Telekomünikasyon A.Ş.
UDHB	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı
UGSEP	Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı
VAE	Veri Akış Erişimi
VPN	Sanal Özel Ağ (Virtual Private Network)
YAPA	Yerel Ağın Paylaşımına Açılması

Şekil Listesi

Şekil 1 - OECD Ülkelerinde Sabit/Mobil Genişbant İnternet Yaygınlığı.....	7
Şekil 2 - F/O Alt Yapının Devreye Alımı	27
Şekil 3 - FTTX Şebeke Mimarileri	29
Şekil 4 - FTTH Yatırım Bileşenleri.....	43

Tablo Listesi

Tablo 1 - AB ve Hollanda'nın Genişbant Verilerinin Karşılaştırması	17
Tablo 2 - Farklı xDSL Teknolojileri ve Hız-Mesafe İlişkisi.....	23
Tablo 3 - Tesis Paylaşımının Kapsamına İlişkin Tablo	75

Abstract

The purpose of our work; is to evaluate the implementation of the rights-of-way in the electronic communication sector within Turkey in comparison with the foreign cases, which has critical preliminaries to the development of new infrastructures independent of the infrastructures owned by the incumbent operator. In this context, the rights-of-way has been tried to be explained in relation with either repealed or current regulation and the examples of successful implementations abroad, as well as the relation of access to broadband internet with the rights-of-way regulations.

The study consists of four main parts. In the first part, the connection between broadband internet access opportunities and the rights-of-way in the electronic communication sector was tried to be explained. In the second part, the legal and administrative regulations for the rights-of-way and facility sharing have been examined. In the third chapter, the ground and nature of the rights-of-way in Turkish Law has been examined. In the fourth chapter, some examples of countries that have been successful in the rights-of-way were selected and their legal, administrative and financial regulations regarding the rights-of-way issues have been examined.

Keywords: Rights-of-Way, Electronic Communication, Fiber Optic, Infrastructure, Rights-of-Easement

Özet

Çalışmamızın amacı; elektronik haberleşme sektöründe altyapıya dayalı rekabetin gelişmesinde ve yerleşik işletmecinin sahip olduğu altyapılardan bağımsız olarak yeni altyapıların oluşturulmasında kritik öneme haiz olan geçiş hakkının Türkiye'deki uygulamasını yurt dışı örnekleri ile mukayeseli olarak değerlendirmektir. Bu kapsamda geçiş hakkının gerek mevcut gerek mülga düzenlemeleri ve yurt dışındaki başarılı uygulama örnekleri mukayeseli olarak ele alınmakla birlikte, geçiş hakkı düzenlemelerinin genişbant internete erişim imkânları ile ilintisi açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, elektronik haberleşme sektöründe genişbant internete erişim imkânları ile geçiş hakkı arasındaki bağ açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, geçiş hakkı ve tesis paylaşımına ilişkin hukuki ve idari düzenlemeler incelenmiştir. Üçüncü bölümde, geçiş hakkının Türk Hukukundaki yeri ve niteliği irdelenmiştir. Dördüncü bölümde ise, geçiş hakkı konusunda başarılı olmuş birtakım ülke örnekleri seçilmiş ve bu sayede bu konuda başarılı olmuş ülkelerin geçiş hakkına yönelik hukuki, idari ve mali düzenlemeleri ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geçiş Hakları, Elektronik Haberleşme, Fiber Optik, Haberleşme Altyapıları, İrtifak Hakları

GİRİŞ

Günümüz dünyasında sunulmakta olan internet hizmetlerinin kalitesi ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesinde en temel faktörlerden biri haline gelmiştir. Öyle ki; bilgi ve iletişim teknolojileri hizmetlerine yüksek hızlı internet üzerinden erişimin, elektrik ve su gibi temel ihtiyaçlar arasına dahi girdiği söylenebilmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerine bağlı hizmetlerin temel ihtiyaç olması bir yana, değişen ve gelişen teknoloji ile makinalar arası iletişim (“M2M”), nesnelerin interneti (“IoT”) ve bulut bilişim (cloud computing) gibi uygulamaların yaygınlaşması da genişbant erişime olan ihtiyacın daha fazla olacağını göstermektedir. Bu sebeple dünya üzerinde birçok ülke genişbant internet oranlarını yaygınlaştırılabilmek adına altyapıya dayalı ciddi bir rekabet içine girmiş bulunmaktadır.

İnternet kullanımına yönelik dünya genelindeki beklentilere paralel şekilde Türkiye’de de elektronik haberleşme sektörü, diğer sektörler üzerinde adeta bir kaldıraç etkisi yaratmakta, bu durum da ülke ekonomisi için itici bir güç oluşturmaktadır. Türkiye’deki mevcut genişbant hizmetlere erişimi yaygınlaştırabilmek ve hem sabit hem de mobil altyapıyı yeni teknolojilere uygun hale getirmek amacıyla; genişbant altyapıların geliştirilmesi, yeni altyapı yatırımlarının pazarda faaliyet gösteren tüm işletmeciler tarafından artırılarak devam ettirilmesi ve erişime olan talebi arttırmaya yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Ancak Türkiye’de elektronik haberleşme altyapısı ve pazarında önemli birtakım yapısal sorunlar bulunmakta, bu durum hem elektronik haberleşme hizmetlerini kullanan aboneler bakımından genişbant internet hizmetlerine erişim, hem de işletmeciler bakımından başta karlılık gibi temel göstergeler olmak üzere gereken seviyenin çok uzağında kalınmasına sebebiyet vermektedir. Bunun bir sonucu olarak, hizmeti sunan ve kullanan tüm taraflar açısından pazar öngörülebilir olmaktan uzaklaşmakta, yatırımların sürdürülebilirliği de riske girmektedir.

Elektronik haberleşme sektörüne ilişkin yatırımların sürdürülebilirliğini etkileyen temel faktörlerden biri de, altyapıya dayalı rekabetin gelişmesinde ve yerleşik işletmecinin sahip olduğu altyapılardan bağımsız olarak yeni altyapıların oluşturulmasında kritik öneme haiz olan ve bu çalışmanın konusunu oluşturan geçiş haklarıdır.

Geçiş hakları, elektronik haberleşme sektöründe genişbant hizmetlerin yaygınlaşabilmesi, yeni erişim teknolojilerine adapte olunabilmesi, toplumun tüm bireylerinin yüksek hızda genişbant internet hizmetlerine makul bedeller karşılığında erişebilmesi gerekçeleriyle, bu hizmetleri sağlayabilecek altyapıların tesis edilmesi açısından mecburiyet teşkil etmektedir. Söz konusu mecburiyetin karşılanması noktasında, elektronik haberleşme faaliyetlerini yürüten işletmeciler ile altyapının tesis edilmesi gereken taşınmazlar üzerinde tasarruf sahibi olan kamu ve özel hukuk kişileri arasındaki hukuki ve idari düzenlemeler büyük önem kazanmaktadır.

İşbu çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, elektronik haberleşme sektöründe genişbant internete erişim imkânları ile geçiş hakları arasındaki bağ incelenmiş ve genişbant üzerinden sunulmakta olan yüksek hızlı interneti kullanma konusunda geçmişten bugüne Türkiye'nin performansı irdelenmiştir. Bunun yanı sıra, gelişmiş OECD ülkelerinin genişbant hedefleri ile fiber optik altyapının tesisi noktasında başarılı olmuş kamu ortaklık projeleri de ayrıca incelenmiştir.

İkinci bölümde, geçiş haklarına ilişkin düzenleme yapma yetkisinin, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'na geçmesi sonrası yeniden şekillenen geçiş hakkı ile halen görev ve yetkileri Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nda bulunan tesis paylaşımına ilişkin hukuki ve idari düzenlemeler incelenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, geçiş haklarının Türk Hukukundaki yeri irdelenmiştir. Bu bölümde geçiş haklarına yönelik olarak özellikle Türk Medeni Hukuku'nun bir alt dalı olan eşya hukukuna ilişkin tespitlere yer verilmek suretiyle geçiş hakkının bir çeşit irtifak hakkı olduğu görüşü savunulmuştur.

Son bölümde ise, geçiş hakkına ilişkin örneklem yoluyla seçilen birtakım ülkelerdeki düzenlemeler incelenmiştir. Seçilen ülkelerin genişbant internet hizmetlerine erişim noktasında OECD ve Avrupa Birliği ülke ortalamalarının üstünde olmasına dikkat edilmiş, bu sayede başarılı olmuş ülkelerin geçiş hakkına ilişkin hukuki, idari ve mali düzenlemelerinin Türkiye ile mukayese edilerek bir sonuca varılması hedeflenmiştir.

Sonuç bölümünde ise, çalışma içerisinde ifade edilen fikir ve önerilere toplu olarak yer verilerek çalışmanın vardığı sonuçlar ifade edilmektedir.

05.11.2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ile Avrupa Birliği'nin elektronik haberleşme sektörüne ilişkin düzenlemeleri doğrultusunda telekomünikasyon terimi yerine “elektronik haberleşme” terimi seçilmiş olduğundan, 5809 sayılı Kanun öncesi dönemden bahsedilirken de terim birliğinin sağlanması açısından “telekomünikasyon” terimi yerine “elektronik haberleşme” terimi tercih edilmiştir. Yine bu tercihe paralel olarak, 5809 sayılı Kanun'dan öncesi için de “Telekomünikasyon Kurumu” yerine “Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu” ifadesi kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ELEKTRONİK HABERLEŞME SEKTÖRÜNDE GENİŞBANT İNTERNET KULLANIMI

1.1. Genişbant İnternet Kavramı ve Genişbant İnternetin Önemi

Günümüzde internetin artık temel bir ihtiyaç olması sebebiyle, bilgi ve iletişim teknolojileri günlük yaşantımızın hemen hemen her alanında kullanılmaya başlanmıştır. Bu yoğun kullanım sebebiyle, genişbant internet hizmetlerinin toplumun tüm bireylerine makul bedeller karşılığında sunulması adeta bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu zorunluluğa paralel olarak, internet üzerinden sunulmaya başlanan yeni teknolojiler dolayısıyla internet trafiğinin de her geçen gün katlanarak artacağı öngörülmektedir. Konuya ilişkin yapılan bir araştırmaya göre, önümüzdeki beş yıl içerisinde internet trafiğinin 2,7 kat civarında artacağı beklenilmekte olup, dünyada 2016 yılı itibarı ile 3,68 ExaByte (EB) olan aylık mobil veri trafiğinin her yıl ortalama %53 artışla (yaklaşık 8 kat artışla) 2020 yılında aylık 30,56 EB'a ulaşacağı tahmin edilmektedir¹.

Türkiye'de de internet talebi her geçen yıl katlanarak artmakta olduğundan, bu talebi karşılama noktasında, bakır kablolar üzerinden sunulmakta olan geleneksel internet erişim teknolojileri yeterli olmamakta, F/O altyapıya duyulan ihtiyaç sürekli olarak artmaktadır. Söz konusu talep artışı karşılayabilmek adına Türkiye'de de yüksek hızlı genişbant internete erişim imkânlarının yaygınlaştırılması adına çalışmalar yürütülmektedir².

Tüm yeni nesil teknolojilerinin akıbetini belirleyecek olan “Genişbant” kavramına yönelik dünya genelindeki literatürü taradığımızda; genişbant internet hizmetlerine

¹ Cisco 2016, Cisco Visual Networking Index: Global Mobile Data Traffic Forecast Update, 2015–2020, sf.3

Bkz. https://www.cisco.com/c/dam/m/en_in/innovation/enterprise/assets/mobile-white-paper-cll-520862.pdf (erişim tarihi 11.11.2017)

² Kalkınma Bakanlığı tarafından yayımlanan BTSEP kapsamında genişbant altyapıya yönelik strateji ve 2018 hedefleri sıralanmıştır. Bkz. Kalkınma Bakanlığı, 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara 2015, sf. 66-67

ilişkin net bir tanım yapılmamış olmasından ötürü, “genişbant” kavramının standart olarak kullanılan tek bir tanımına rastlanılmamaktadır³. Ancak “genişbant” kavramı genel anlamda yeni nesil şebekeler üzerinden sunulan hizmetlerde ortaya çıkan veri aktarım hızları şeklinde tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra, her ne kadar dünya genelinde farklı yaklaşım ve tanımlar belirlenmiş olsa da Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (“ITU”) nezdinde genişbant kavramı; standart çevirmeli internet bağlantısının 5 ila 2000 katı oranında hızlara ulaşılan erişim türü olarak ifade edilmektedir⁴. Bu tanıma alternatif olarak, OECD ülkelerinde, en az 256 kbit/sn indirme hızından daha hızlı indirme aralıkları da “genişbant” kavramının tanımlanması için referans değer olarak kullanılmaktadır⁵. Kavrama yönelik veri indirme hızıyla bağlantılı olarak yapılmış olan teknik terminolojinin yanı sıra, genişbant kavramının; ekonomik büyüme, yeni iş alanlarının yaratılması, küresel rekabet ve daha iyi bir yaşamın temeli olarak tanımlanmış olduğu birtakım örneklerle de rastlanmaktadır⁶.

Artık günümüzde ileri düzeyde sanayileşmiş olan ülkelerde tartışılmaya başlanan “Endüstri 4.0”a geçiş ile birlikte genişbant internet erişiminin temel insani ihtiyaçların dahi önüne geçebileceği ve ülkelerin refah seviyelerine doğru etki edebildiği bilinmektedir. Genişbant internet hizmetlerine erişimi sağlayan altyapı ve hizmetlerdeki artışının, bilgiye daha hızlı ve kolay yoldan erişimi sağlama özelliği sebebiyle ekonomik verimlilikte de artışa sebep olacaktır⁷.

³ F/O altyapının yaygın olarak kullanımının başlamadığı yıllarda, genişbant hız eşiklerine yönelik dünya genelinde farklı idari otoriteler tarafından belirlenen değerler; OFCOM için 128 – 257 kbit/sn, FCC için 200 kbit/sn, Canadian National Broadband Task Force için 200 – 60 Mbit/sn, OECD için 256 – 128 kbit/sn ve ITU için 1,5 – 2 Mbit/sn olarak belirtilmiştir.

Bkz. Telekomünikasyon Kurumu, Teknoloji, Hizmetler, Düzenleme ve Dünyadaki Gelişmelerle Genişbant, sf. 2

⁴ ITU tarafından yapılan tanım için bkz.

<https://www.itu.int/osg/spu/publications/birthofbroadband/faq.html> (erişim tarihi 21.10.2017)

⁵ Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak), sf.9

⁶ Federal Communication Commission, The National Broadband Plan (United States), sf. 169 <https://transition.fcc.gov/national-broadband-plan/national-broadband-plan.pdf> (erişim tarihi 10.08.2017)

⁷ Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak), sf.9

Genişbant internetin ülke ekonomisinde doğrudan ve dolaylı şekilde gerçekleşebilecek etkileri analiz edildiğinde, bunun birkaç farklı yöntem ile gerçekleştiği görülmektedir. İlk yöntemde, genişbant erişim için F/O altyapıların tesis edilmesi akabinde ticari işletmeler yeni iş yöntemlerine adapte olabildiğinden, işletmelerin üretkenlik oranları ciddi şekilde artmaktadır. İkinci yöntemde, genişbant internetin yaygınlaşması ile birlikte toplum bünyesindeki Araştırma Geliştirme (“Ar-Ge”) faaliyetleri tabana yayıldığından, son kullanıcılara yönelik birçok yeni ürün ve hizmet sunulabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, genişbant internet sayesinde ülkeler, katma değer yaratacak ürün ve hizmetlerini eşitlendirebilmektedir. nc yöntemde ise, genişbant internetteki artış oranına paralel şekilde, işletmelerin ham madde ve işgücüne olan ihtiyaçları da azaldığından, tüketim oranları azalmaktadır⁸. Ayrıca genişbant internetin yaygınlaştırılması, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin doğrudan yatırım alabilmesi adına da önemli bir ölçüttür. Keza bilgiye erişimin kolay ve hızlı olduğu toplumlar, yatırımcılar açısından cazibe merkezleri olarak görülmektedir.

1.2. Türkiye’de Genişbant İnternet Kullanımı

2017 yılı itibariyle genişbant internet hizmetlerinden faydalanan abone sayısı 66,4 milyona ulaşan Türkiye’de, farklı teknolojilerde birçok genişbant internet hizmeti kullanılıyor olmakla birlikte, en yaygın şekilde kullanılan genişbant internet hizmeti, kullanıcılara bakır kablolar üzerinden yüksek bant genişliği sunan xDSL teknolojisiidir. Bunun yanı sıra, mobil hizmetlerin yoğun olarak kullanılmakta olduğu bölgelerde F/O ve kablo internet hizmetleri de etkin bir şekilde kullanılmaktadır⁹.

⁸ OECD, Public Rights of Way for Fibre Deployment to the Home, sf. 4

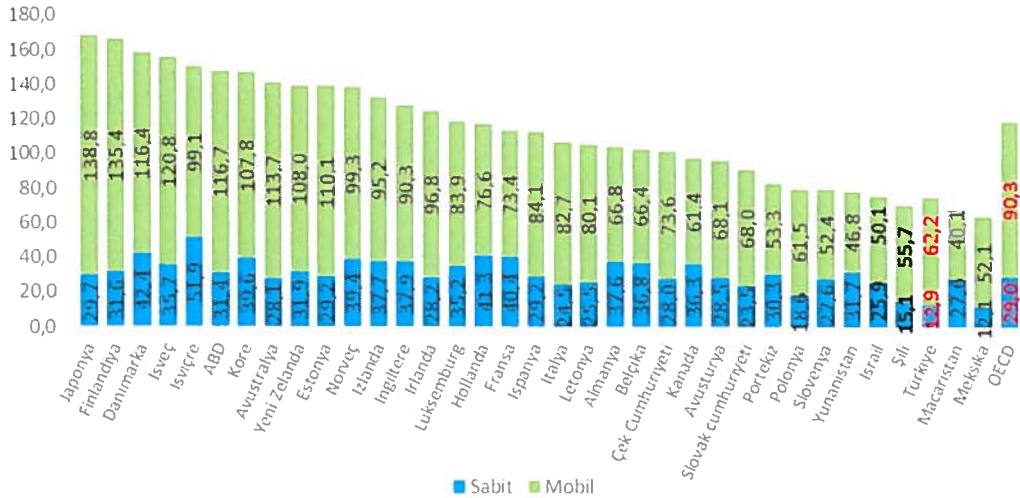
<https://www.oecd.org/sti/ieconomy/40390753.pdf> (erişim tarihi 04.09.2017)

⁹ BTK, Türkiye’de Elektronik Haberleşme Sektörü, 2017 Yılı İkinci eyrek üç Aylık Pazar Verileri Raporu, sf. 29

https://www.btk.gov.tr/File/?path=ROOT%2f%2fDocuments%2fSayfalar%2fPazar_Verileri%2f2017-Q2.pdf (erişim tarihi 10.10.2017)

Her ne kadar son yıllarda Türkiye’de başta F/O olmak üzere yeni nesil genişbant erişim teknolojilerine yatırımlar yapıyor olsa da, tüm ülke genelinde erişilen hane sayısı dikkate alındığında, internet erişim imkânına sahip hanelerin Türkiye’de henüz %76,4 oranında olduğu görülmektedir¹⁰. Bu cümleyi tersten yorumladığımızda, Türk toplumunun %25’inin henüz internet ile tanışmadığı sonucuna varılmaktadır. Benzer şekilde Türkiye’deki abonelerin sabit genişbant internet penetrasyon oranlarının da OECD üyesi ülke ortalamalarının altında kalmaktadır. Keza, 2016 yılının üçüncü çeyreği itibariyle yayımlanan “OECD Genişbant Portalı”ndaki rakamlara göre; Türkiye’deki genişbant internet penetrasyon oranları DSL için %9,6, kablo internet için %0,9 ve F/O için %2,3 seviyesindeyken, OECD geneli penetrasyon oranı %29,0 civarındadır¹¹.

Şekil 1 - OECD Ülkelerinde Sabit/Mobil Genişbant İnternet Yaygınlığı

Kaynak: OECD Genişbant Portalı, Aralık 2016

Türkiye’nin genişbant internet hız verileri incelediğinde ise sabit ve mobil internet hizmetleri açısından farklı sonuçlara ulaşılmaktadır. Son yıllarda sektörde faaliyet gösteren işletmeciler tarafından yapılmakta olan ciddi altyapı yatırımlarına rağmen

¹⁰ Bu değer TÜİK’in 2016 verilerine göre belirlenmiş olup, oran içerisine mobil genişbant abonelikler de dâhil edilmiştir.

¹¹ Bkz. <http://www.oecd.org/sti/broadband/oecdbroadbandportal.htm> (erişim tarihi 16.11.2017)

sabit genişbant internet hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik pek bir aşama kaydedilemediği görülürken, mobil hizmetler açısından ise ciddi bir atılımın olduğu görülmektedir. Türkiye’de işletmeciler tarafından sunulmakta olan sabit ve mobil genişbant internet hizmetlerine yönelik indirme hızları mukayese edildiğinde; mobil hizmetlerdeki ortalama indirme hızı 31,01 Mbit/sn iken, sabit hizmetler için ortalama indirme hızı 14,51 Mbit/sn civarında seyretmektedir¹². Esasen, ortalama sabit genişbant internet hızları 2015 yılının ikinci ve üçüncü çeyreklerinden bu yana %10,8 azalmıştır. Türkiye, ortalama genişbant indirme hızında dünyada 81’nci sırada yer alıyor iken; diğer yandan, mobil internet hızlarında 2016 yılının nisan ayında devreye alınan 4.5G hizmetinin etkisiyle son dönemde %206,1 gibi bir artışla mobil internet indirme hızlarında dünya genelinde 16’ncı sıraya kadar yükselmiştir. Mobil internet hızlarındaki bu olağanüstü artış, Türkiye’yi İsveç ve A.B.D gibi ülkelerin dahi üst sırasına taşımıştır¹³.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, özellikle sabit genişbant hizmetleri açısından Türkiye’nin OECD ortalamasının altında kaldığı ve genişbant hizmetlerin yaygınlaştırılması adına başta F/O olmak altyapı yatırımlarının çeşitlendirilmesi ile yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Ülke genelindeki mevcut altyapının halen çok büyük bir bölümünün bakır kablolar üzerinden sunulan geleneksel xDSL hizmetlerinden oluştuğu düşünüldüğünde, F/O altyapıya geçiş aşamalarının oldukça yavaş bir şekilde gerçekleştiği hususu hatalı bir tespit olmayacaktır. Sabit genişbant hizmetlerindeki gelişim seviyesinin son yıllarda durağan şekilde devam etmesi, sektörün ülke genelindeki kaldıraç etkisine de ket vurmaktadır.

1.3. Ulusal Genişbant Planı

Ülkelerin genişbant internete erişim noktasında başarılı olabilmelerinin ilk ve belki de en önemli yapıtaşı, koyulan hedeflere ulaşma noktasında ciddi bir planlama

¹² Ookla, Türkiye Speedtest Piyasa Raporu, Aralık 2016

¹³ Ookla, Türkiye Speedtest Piyasa Raporu, Aralık 2016

<http://www.speedtest.net/reports/tr/turkey/> (erişim tarihi 16.09.2017)

ihtiyacının giderilmesine yönelik atılacak adımlardır. Bu sebeple mevcut internet pazarı çok iyi şekilde analiz edilmeli ve uzun vadede atılması gereken adımlar net olarak tespit edilmelidir.

Son yıllarda internet trafiğinde yaşanan olağanüstü artışların neticesinde Türkiye'deki mevcut mobil ve sabit altyapıyı yeni teknolojilere uyumlu hale getirebilmek için elektronik haberleşme sektöründe faaliyet göstermekte olan tüm işletmecilerin yeni altyapılara yatırım yapmalarının sağlanması gerekmektedir. İşte tam bu noktada, genişbant internete erişim konusunda başarılı olmuş ülkelerde olduğu gibi ulusal genişbant planı, yapılacak altyapı yatırımlara ilişkin yol haritasını belirleyecek olmasından ötürü önemli bir rol üstlenmektedir. Genişbant imkânların yaygınlaştırılabilmesi noktasında yol haritasının belirlendiği söz konusu ulusal genişbant planlarını incelediğimizde, bu konuda başarılı olmuş dünya örneklerinde birtakım ortak özelliklere rastlanmaktadır. Bu özellikler ana hatlarıyla;

- Ülke abone sayısı, coğrafi farklılıklar ve fayda – maliyet dengesi gibi hususlar dikkate alınarak geleceğe yönelik rasyonel hedeflerin belirlenmesi,
- Genişbant hizmetlere erişim noktasında ülkenin mevcut durumunun çok iyi bir şekilde analiz edilmesi,
- Elektronik haberleşme sektöründe arz ve talebin artırılmasına yönelik politika ve planların hazırlanması,
- Ulusal genişbant planı kapsamında uygulanacak yol haritasının belirlenmesi,
- Koyulan hedeflere ilişkin yapılacak çalışmaların etkin bir şekilde denetlenmesi¹⁴

başlıkları altında özetlenebilecektir.

¹⁴ Uluslararası Yatırımcılar Derneği, Ulusal Genişbant Planı, Türkiye'nin Genişbant Hedeflere Ulaşması Yolunda Öneriler, sf.3,
https://www.yased.org.tr/ReportFiles/2017/YASED_Ulusal_Genibant_Plan_Raporu.pdf (erişim tarihi 27.09.2017)

Görüleceği üzere, ulusal genişbant planının hazırlanmasının yanında, belirlenen aksiyonlara uyum konusunda yürütülecek gözetim ve denetim süreçleri de en az belirlenen genişbant hedefler kadar önem arz etmektedir.

Türkiye’de henüz yürürlüğe girmiş bir ulusal genişbant planı olmasa da, bu konuda hazırlıkların yapıldığı ve ulusal genişbant planının yakın zamanda nihai olarak yayımlanacağı bilinmektedir. Konuya ilişkin çalışmalara bakıldığında, ulusal genişbant planının hazırlanmasına ilişkin yayımlanan 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı¹⁵ (“BTSEP”) çerçevesinde, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı sorumluluğunda ve ilgili diğer idari otoritelerin de işbirliği içerisinde, BTSEP ile uyumlu Ulusal Genişbant Stratejisinin hazırlanmasının öngörüldüğü görülecektir.

BTSEP’te belirtilen “Ulusal Genişbant Planı”nın hazırlanması yönelik adımların atılması amacıyla UDHB bünyesinde; genişbant hizmetlerinin tüm ülke sathına yayılması, bireysel ve kurumsal internet kullanıcılarının bu hizmetlere makul ücretlerle erişebilmesi, ayrıca hâlihazırda internet kullanıcısı olmayan birey ve kurumların da genişbant hizmetlerin getirdiği yenilik ve faydalardan yararlanmalarının sağlanması amacıyla çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalar neticesinde UDHB - Haberleşme Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan "*Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020)*" Taslağı (“Taslak Genişbant Planı”) ve "*Ülke Örnekleri Raporu*", sektörde faaliyet gösteren işletmecilerin de görüşleri alınarak UDHB’nin internet sitesinde yayımlanmıştır. Taslak doküman 2017 yılı başında hazırlanmış olsa da henüz nihai hale getirilememiştir. Dolayısıyla, Türkiye’de elektronik haberleşme sektörü ve asıl olarak bu çalışmanın konusu olan geçiş haklarına yönelik uygulamada karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik yol haritasının belirleneceği doküman şu an için yürürlükte değildir.

Taslak Ulusal Genişbant Planı’nı incelediğimizde; Türkiye’de genişbant internetin geliştirilmesine yönelik gerek sabit gerekse mobil genişbant erişim hizmetleri için

¹⁵ Bkz. 6 Mart 2015 tarihli ve 29287 mükerrer sayılı Resmi Gazete.

birtakım temel ilkelerin belirlendiği ve bu ilkelerin uygulanabilmesi için “Genişbant Arzının oluşturulması”, “Genişbant Talebinin Oluşturulması” ve “Hem Genişbant Arzının Hem Genişbant Talebinin Oluşturulması” başlıkları altında 2020 yılı için stratejiler, eylemler ve eylem planlarının belirlendiği görülmektedir¹⁶. Söz konusu hedeflere ulaşılabilmesi için temel olarak belirlenen ilkeler ise; F/O altyapısının artırılması suretiyle tüm ülke genelinde genişbant altyapısının yaygınlaştırılması, gerek sabit gerekse mobil internet hizmetleri için bağlantı kapasitenin artırılması, dünyadaki sektörel gelişmeleri de dikkate alarak rekabetçi ve yenilikçi bir pazarın oluşturulması ve genişbant internet üzerinden sunulan uygulamaların yaygınlığının artırılması olarak belirlenmiştir¹⁷. Bu bağlamda, Ulusal Genişbant Planı kapsamında 3 stratejik amaç altında toplan 24 ana başlıktan oluşan bir eylem listesi hazırlanmıştır.

1.4. Genişbant İnternet Hedeflerine Yönelik Başarılı Ülke Örnekleri

Genişbant internete erişim noktasında ileri seviyede olan ülkelerin geçmişten bu yana genişbant konusundaki hedefleri incelendiği zaman, genişbant internetin yaygınlaştırılması konusunda tek bir doğru yöntemin olmadığı, bu konuda başarılı olmuş ülkelerin birçok farklı yöntemi uyguladıkları görülmektedir. Bu bağlamda, genişbant internetin yaygınlaştırılmasına ilişkin olarak, Türkiye’ye coğrafi olarak en yakın örnek olarak Avrupa Birliği’ndeki (“AB”) uygulamalar incelendiğinde; AB ülkelerinin ekonomik büyüme oranlarındaki en önemli mihenk taşının genişbant internete erişim imkânlarının arttırılması olduğu tespit edilmektedir.

Avrupa 2020 Strateji Dokümanı¹⁸,’nda genişbant internete erişim hedefi olarak;

- 2020 yılına kadar AB’deki hanelerin %50’sine 100 Mbit/sn ve üzerinde hızlarda internet erişimi sağlanması ve

¹⁶ Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak),sf. 8

¹⁷ Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak),sf. 8

¹⁸ Europe 2020, A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth, <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (erişim tarihi 21.10.2017)

- 2020 yılına kadar vatandaşların tamamına asgari 30 Mbit/sn veya üzerinde hızında internet hizmeti verilmesi

hususları belirtilmiştir. Ayrıca AB üyesi birçok devletin yıllar önce genişbant strateji planlarını oluşturduğu da görülmektedir. Benzer şekilde, ABD'nin genişbant konusundaki orta ve uzun vadeli hedeflerinin belirtildiği genişbant planını yayınladığı ve bu planda belirlenen hedeflere ulaşma konusunda tüm kamu kurum ve kuruluşlarına ciddi sorumluluklar yüklendiği bilinmektedir. Genişbant hizmetlere erişim imkânlarının yaygınlaştırılması noktasında birçok ülkenin yıllar öncesinden hedeflerini belirlediği görülmektedir. AB ve OECD üyesi bazı ülkelerin genişbant hedefleri ile bu hedeflere ulaşma konusunda uyguladıkları politikalar aşağıda açıklanmaktadır.

1.4.1. Amerika Birleşik Devletleri

Ülke genelinde genişbant hizmetlerine yönelik hedefler ile bu hedeflere ulaşma noktasında stratejilerin belirlendiği temel doküman olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin ("ABD") elektronik haberleşme sektörün düzenleyici ve denetleyici otoritesi olan FCC tarafından Ulusal Genişbant Planı yayımlanmıştır. Bu dokümanda; Amerikan Ulusu'nun geleceği için genişbant internetin hayati öneme sahip olduğu detaylı şekilde açıklanmış ve genişbant internet erişimi konusunda orta ve uzun vadeli hedefler sıralanmıştır.

Ulusal Genişbant Planı kapsamında, genişbant hizmetlere yönelik koyulan hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için hükümetin genişbant ekosistemini etkileyecek dört temel yöntemi benimsemesi gerektiği vurgulanmıştır. Bunlar¹⁹;

- Elektronik haberleşme sektöründe etkin rekabetin sağlanması ve bu sayede yenilikçi yatırımlarının artırılması,
- Elektronik haberleşme sektöründeki kıt kaynakların etkin ve verimli şekilde kullanılmasının sağlanması,

¹⁹ Federal Communication Commission, The National Broadband Plan (United States)

- Gelir düzeyi düşük Amerikalıların da genişbant internet hizmetlerine ulaşabilmesini sağlamak amacıyla, F/O altyapı yatırımlarının hükümet tarafından teşvik edilmesi ve desteklenmesi,
 - Sektör spesifik hukuki ve idari düzenlemelerin sürekli olarak güncellenmesi şeklinde sıralanmıştır. Bu hedeflerin yanı sıra, yine Ulusal Genişbant Planı kapsamında, gelecek 10 yıl içerisinde uygulanmak üzere birtakım uzun vadeli hedefler de belirtilmiştir. Söz konusu uzun vadeli hedefler;
 - En az yüz milyon haneye 100 Mbit/sn indirme ile 50 Mbit/sn yükleme hızlarını kapsayacak şekilde genişbant internet erişiminin ulaştırılması,
 - Amerika'nın dünya çapında mobil inovasyon konusunda lider ülke olmasının sağlanması,
 - Tüm Amerikalıların genişbant internet hizmetlerine makul bedeller karşılığında erişebilmesinin sağlanması,
 - Başta okullar, hastaneler ve kamu idareleri olmak üzere tüm kurumların en az 1 Gbit/sn hızla genişbant internet hizmetlerine makul bedeller karşılığında erişebilmesinin sağlanması,
 - Genişbant internet hizmetinin sunulmakta olduğu elektronik haberleşme şebekelerinin güvenliğinin sağlanması,
 - Tüm bu hedefler gerçekleştirilirken, temiz ve yeşil enerji kaynaklarına öncelik verilmesi
- şeklinde sıralanmıştır²⁰.

Görüleceği üzere Amerika Birleşik Devletleri, geleceğini şekillendirecek en kritik hususlardan birini, genişbant internete erişim imkânlarının yaygınlaştırılması olarak görmekte ve bu dijital evrimin gerçekleşebilmesi amacıyla genişbant hizmetlere yönelik ulaşılması zor birçok hedef koymaktadır.

Yukarıda Amerika Birleşik Devletleri'nin genişbant konusundaki genel hedefleri belirtilmiş olmakla birlikte, mevcut durumda Amerika'daki sabit ve mobil

²⁰ Federal Communication Commission, The National Broadband Plan (United States), sf. 11

hizmetlere ilişkin gelinen son noktayı da irdelemek faydalı olacaktır. Hem sabit hem de mobil genişbant hizmetleri açısından Amerika pazarında, genişbant internetin istikrarlı şekilde yaygınlaştırmasına paralel olarak internet hızlarında da düzenli bir artış görülmektedir. Bu artışa zemin hazırlayan en temel faktörler ise, işletmecilerin gerekli yatırımları yapmaları ve altyapılarını sürekli olarak geliştirmeleri hususları belirtilebilecektir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 2017 yılının ilk yarısı itibariyle ülke genelinde sabit genişbant hizmetleri açısından internet hızı ortalama olarak; indirme için 64.17 Mbit/sn, yükleme için 22.79 Mbit/sn olarak, mobil genişbant hizmetler açısından ise; indirme hızı 22.69 Mbit/sn, yükleme hızı ise 8.51 Mbit/sn olarak tespit edilmiştir²¹. Amerika Birleşik Devletleri'nin internet hızlarına ilişkin performans kayıtlarını önceki yıllar ile mukayese edildiğinde, internet kullanım talebine bağlı olarak internet hızlarında bir artış olsa da, söz konusu artışın sabit ve mobil genişbant hizmetleri açısından homojen bir yapıda olduğundan söz edilemeyecektir. Diğer bir ifadeyle; sabit genişbant internet hizmetleri açısından gerçekleşen artış, mobil hizmetler açısından aynı seviyede gerçekleşmemiştir.

1.4.2. İngiltere

Avrupa'da genişbant internete erişim imkânlarının yaygınlaştırılmasına ilişkin olarak en önemli yatırımları yapan ülkelerin başında İngiltere gelmektedir. İngiltere geçmiş dönemde hazırlamış olduğu genişbant strateji planları ile Avrupa'nın en hızlı genişbant internetine ulaşmayı hedeflemiştir.

İngiltere'de genişbant internetin sadece yoğun nüfusun olduğu kentsel bölgelerde değil, aynı zamanda kırsal bölgelerde de yaygınlaştırılabilmesi için birçok yatırım yapılmış ve yapılmaktadır. Bu bağlamda;

- Kırsal Alan Genişbant Programı'na 530 milyon £,

²¹ Ookla, ABD Speedtest 2017 Piyasa Raporu, Mobil Hizmetler <http://www.speedtest.net/reports/united-states/#mobile> (erişim tarihi 24.09.2017); Ookla, ABD Speedtest 2017 Piyasa Raporu, Sabit Hizmetler, <http://www.speedtest.net/reports/united-states/#fixed> (erişim tarihi 24.09.2017)

- Süper Hızlı Yaygınlaştırma Programı'na 250 milyon £,
- Rekabetçi Genişbant Sağlama Fonu Pilot Uygulamaları'na 10 milyon £,
- Süper Hızla Bağlı Şehirler Programı'na 150 milyon £,
- Mobil Alt yapı Projesi'ne 150 milyon £

tutarında yatırım yapılması planlanmıştır²².

İngiltere'de oluşturulan genişbant programı çerçevesinde, uygulamanın üç ana bölümde ilerlemesi düşünülmektedir. Bunlar sırasıyla; genişbant internet dâhilinde erişim imkânlarının toplam hanelerin %90'ına ulaştırılması, akabinde %95 oranına ulaşacak şekilde genişbant internet erişim imkânlarının genişletilmesi ve en az %95 oranına ulaşıldıktan sonra yaygınlığı daha da artırabilmek adına test sahalarının oluşturulması şeklinde sıralanabilir²³.

İngiltere yakın dönem içerisinde Avrupa'daki yüksek hızlı internette en aktif oyuncu olmasının yanı sıra, hanelerin en az %70'i genişbant internet erişimi sağlamıştır. Bu süreç boyunca yatırımlar tek bir fiber mimari üzerinden değil, hem FTTH hem de FTTC teknolojileri üzerinden ilerlemiştir. Sabit internet hizmetlerinin yanı sıra, mobil kapsama alanları ile internet hızlarının artırılmasına yönelik olarak, İngiltere'de yakın gelecekte yeni spektrumların da ihaleye açılması beklenmektedir.

Bu başarılı sürecin destekçisi olarak İngiltere Hükümeti'nin her daim özel sektörü aktif olarak desteklediği rahatlıkla ifade edilebilecektir. Ülke genelindeki hukuki ve idari düzenlemelere bakıldığı zaman da bu hususu net bir şekilde destekler verilere ulaşılabilmektedir. Bir örnek vermek gerekirse; İngiltere'de yeni yapılacak binalarda, binanın inşası sırasında F/O kablolarına yönelik olarak inşaatın yüklenicisi firmalara birtakım yasal yükümlülükler getirilmesinin planladığı

²² Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak), sf. 11

²³ İngiltere'de uygulanmakta olan genişbant planına ilişkin detaylı bilgi için bkz. <https://www.gov.uk/broadband-delivery-uk> (erişim tarihi 04.09.2017)

bilinmektedir. Yani İngiltere’de, konutların henüz inşa aşamalarında dahi F/O altyapıyı tesis etmeye yönelik adımlar atmaktadır.

1.4.3. Hollanda

Hollanda, son yıllarda bilgi teknolojileri alanında inanılmaz bir ivme yakalamasının akabinde Avrupa’nın bilgi ve iletişim teknolojileri alanında merkezi olmak amacıyla bünyesinde silikon vadisi benzeri bir oluşum kurmuştur²⁴. Teknoloji alanındaki bu gelişimini hiç şüphesiz genişbant internet erişimlerine ilişkin geçmiş dönemdeki başarılı performansına borçludur. Keza Hollanda 2014 yılı itibariyle genişbant hedeflerinin çok büyük bir kısmını başarıyla tamamlamıştır.

Hollanda’da ulusal bazda doğrudan hükümet desteği uygulanmamakla birlikte, mahalli idareler üzerinden genişbant erişim imkânlarının yaygınlaştırılabilmesi adına teşvik programları yürütülmektedir. Genişbant internet hizmetlerinin toplum genelinde yaygınlaştırılması amacına hizmet etmek adına ulusal seviyede Hollanda Ekonomi Bakanlığı, bölgesel seviyede ise mahalli idareler yetkili kılınmıştır²⁵.

²⁴ Silikon vadisi benzetmesi Hollanda merkezli StartupDelta ekosistemi için kullanılmış olup, ilgili ekosistemine yönelik bilgilendirme için bkz.

<https://www.startupdelta.org/about-startupdelta/startupdelta/> (erişim tarihi 10.10.2017)

<https://www.forbes.com/sites/shelliekarabell/2015/05/20/startupdelta-hollands-alternative-to-silicon-valley/#1fe1c0f23d4e> (erişim tarihi 10.10.2017)

²⁵ Dünyada Genişbantın Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Yerel Uygulama Örnekleri Raporu, sf.14

Tablo 1 - AB ve Hollanda'nın Genişbant Verilerinin Karşılaştırması

Genişbant Göstergesi (Ocak 2014)	Hollanda 2014	AB 2014
Sabit genişbant kapsama (Hane)	100%	97%
NGA genişbant kapsama (Hane)	98%	68%
Sabit genişbant abonelerinin payı (>30Mbps)	46%	26%
Sabit genişbant abonelerinin payı (>100Mbps)	16%	9%
Sabit genişbant abonelerinin payı (DSL)	45%	70%
Mobil genişbant kapsama (HSPA)	100%	97%
Mobil genişbant kapsama (LTE)	100%	79%
Mobil genişbant penetrasyonu	66%	72%

Kaynak: European Commission, 2015f, "Country Information, Netherland"²⁶

Tablo 1’de de görüleceği üzere, genişbant internetin yaygınlaştırılması noktasında Hollanda, Avrupa’daki lokomotif ülkelerinden biri olarak hareket etmektedir. Hollanda’nın genişbant erişime yönelik başarılı geçmiş performansı, ülkenin diğer sektörleri üzerinde kaldıraç etkisi yaratmakta ve düşük seviyede olan genç nüfusuna rağmen AB’nin nc teknoloji ülkelerinden biri olmasına imkân sağlamaktadır.

1.4.4. Almanya

Almanya, 2009 yılında hazırlamış olduğu Ulusal Genişbant Planı’nı 2013 yılında revize ederek, 2018 hedeflerini güncellemiştir. Bu kapsamda, 2018 yılına kadar her haneye en az 50 Mbit/sn hızında süper hızlı internetin ulaştırılması planlanmaktadır. Ulusal Genişbant Planı’nda; maliyet etkin bir yöntem belirlenmesi, ülke genelindeki frekans politikalarının desteklenmesi ve özel sektör tarafından işletilmekte olan genişbant internet şebekelerinin artırılması için ihtiyaç duyulan noktalarda mali destek programlarının oluşturulması temel hedefler olarak sıralanmıřtır²⁷.

²⁶ Bkz. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/country-information-netherlands> (erişim tarihi 23.10.2017)

²⁷ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/country-information-germany> (erişim tarihi 18.11.2017)

Almanya'nın şebeke altyapısına yönelik yapacağı yatırımların, 2020 yılının sonuna kadar toplamda 14,6 milyar avro tutarında katkıda bulunacağı hesaplanmıştır²⁸. Ayrıca ek şebeke kurulumları neticesinde oluşacak şebeke ekonomisinin ülke genelinde 137,5 milyar avro tutarın ilave katkı sağlayacağı da ifade edilmektedir²⁹.

Almanya genişbant internete erişim noktasında mevcut durumu incelediğimizde; DSL, uydu ve mobil hizmetler açısından erişilen hane oranlarının çok yüksek olduğunu görmekteyiz. Geleneksel erişim hizmetlerinin yanı sıra, FTTX hizmetlerinin de yaygınlaşabilmesi için Almanya Kalkınma Bankası³⁰ tarafından işletmecilere mali destek sağlamak amacıyla mahalli idarelere yıllık olarak 150 milyon avro tutarında kredi imkânları sağlanmaktadır³¹.

1.4.5. Güney Kore

Genişbant internetin gelişim sürecine ilişkin olarak Güney Kore en dikkat çekici örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. 1950'li yıllarda ciddi oranda fakirlikle mücadele eden Güney Kore 1970'lerde ağır endüstri ve üretime dayalı bir ekonomiye geçmiş ve 2000'ler itibarıyla bilgi ve iletişim teknolojileri alanında dünyada öncü ülkelerden biri olmuştur. Bu alandaki olağanüstü başarısı Güney Kore'yi tüm sektörlerinde yakın zamanda gelişmiş ülkelerin seviyesine dahi çıkarmıştır³².

Güney Kore, F/O altyapıya dayalı yüksek hızlı internet hizmetlerinde dünyada ilk sıralarda gelmektedir. Bu başarının sebebi olarak, devletin bütünsel bir yaklaşım ile

²⁸ Dünyada Genişbantın Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Yerel Uygulama Örnekleri Raporu, sf. 17

²⁹ Dünyada Genişbantın Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Yerel Uygulama Örnekleri Raporu, sf. 17

³⁰ Orijinal adı, KfW (Bank aus Verantwortung) olarak ifade edilmektedir. Bkz. <https://www.kfw-entwicklungsbank.de/International-financing/KfW-Development-Bank/> (erişim tarihi 18.11.2017)

³¹ Bkz. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/country-information-germany> (erişim tarihi 18.11.2017)

³² Dünyada Genişbantın Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Yerel Uygulama Örnekleri Raporu, sf. 21

bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki tüm aşamalarda etkin destek sağlaması ve rekabetçi bir piyasanın oluşturulması sayılmaktadır.

Genişbant hizmetlere ilişkin ekosistemine yönelik dört ana unsur üzerinde odaklanıldığı görülmektedir. Bunlar; “elektronik haberleşme altyapısı”, “sunulan hizmetler”, “uygulamalar” ve “kullanıcılar” olarak sayılabilir. Etkin rekabet ve regülasyon politikaları sayesinde genişbant internet şebekeleri yaygınlaştırılmış ve katma değerli hizmetler son kullanıcılara sunulmuştur. Bir anlamda, Güney Kore’de genişbant internete ilişkin toplum nezdinde milli seferberlik ilan edilmiştir.

2000’li yıllara gelinmesiyle birlikte Güney Kore tüm dünya genelinde en hızlı genişbant penetrasyon rakamlarına ulaşmış ülke olmasının yanı sıra, 20 milyonu aşkın genişbant abone sayısına sahip olarak F/O teknolojiye erişimi çok ileri seviyelere götürmüştür. 90’lı yılların ortasında kurulan “Bilgi Toplumu Teşvik Fonu” sayesinde genişbant internete yönelik birçok yeni proje desteklenmiş ve teşvik edilmiştir. İlerleyen yıllarda fonun büyüklüğü çok ciddi oranlara ulaşmış³³ ve fon kaynakları çok etkin bir şekilde kullanılmıştır. Fon kapsamında; bilgi ve iletişim teknolojileri temelli Ar-Ge faaliyetleri, iletişim sektöründeki standartlaşmanın sağlanması, sektöre yönelik insan kaynağının artırılması, genişbant erişim şebekelerinin devreye alınması gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir³⁴.

Özet olarak, Güney Kore’nin genişbant internet gelişimindeki başarısı birkaç ana kategoride ifade edilebilecektir³⁵.

- Bu gelişim sürecinde devlet her türlü hususta aktif rol almıştır.

³³ İlgili yıllarda fonda biriken tutarın % 39’u devlet bütçesinden, %15’i spektrum ihalelerinden, kalan tutarın yaklaşık %46’lık kısmı da özel sektör katkılarından gelmiştir.

³⁴ Dünyada Genişbantın Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Yerel Uygulama Örnekleri Raporu, sf. 21

³⁵ Dünyada Genişbantın Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Yerel Uygulama Örnekleri Raporu, sf. 26; SUN-MOO Kang, Korean Broadband Policies and Recommendations for the Asian Information Super Highway, Aralık 2013 bkz.

<http://www.unescap.org/sites/default/files/Korea.pdf> (erişim tarihi 18.11.2017)

- Etkin rekabet ortamı tesis edilerek, elektronik haberleşme altyapılarının yaygınlaştırılması ile hizmetlerin makul fiyatlar üzerinden sunulması sağlanmıştır.
- Sektördeki alternatif işletmecilerin belirli oranlarda gelir elde etmeleri hükümet tarafından garanti edilmiştir.
- Teknolojik gelişmelere bağlı olarak iletişim altyapıları üzerinden yeni nesil hizmetler sunulmuştur.
- Hükümet tarafından devreye alınmış e-dönüşüm projeleri ile, birçok kamu hizmetinin internet üzerinden sunulması sağlanmıştır.
- İşletmecilerin yatırım yapmak istemediği alanlarda devlet tarafından direkt yatırımlar yapılmıştır.

1.4.6. İspanya

İspanya Hükümeti, mevcut bilişim altyapısını modernize etmek üzere hazırlık çalışmalarına tüm ilgili kamu ve özel kurumları da dâhil etmek suretiyle yeni nesil bir altyapı kurmayı hedeflemiştir. Söz konusu gelişim sürecine destek vermek üzere başta İspanya Sanayi Enerji ve Turizm Bakanlığı ve Ekonomi Bakanlığı olmak üzere tüm paydaşların katılımı sağlanmıştır³⁶.

Genişbant hedeflere yönelik hazırlanmış çalışma nihai hale getirildikten sonra kamuoyu görüşüne açılmış, bu sayede son kullanıcıların da metin üzerinde yorumlarda bulunmaları sağlanmıştır. Son kullanıcılar tarafından net olmadığı ya da tam olarak anlaşılamayan kavram ve tanımların da revize edilmesi sağlanmıştır. İspanya'nın genişbant hedeflerini sıraladığı planın bu şekilde şeffaf bir süreçte hazırlanması tüm toplumunda genişbant erişim yöntemlerinin önemine yönelik bir algı oluşturulması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

³⁶ Digital Agenda for Spain, Şubat 2013, sf. 4
<https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/agenda-digital-para-espa%C3%B1a-digital-agenda-spain> (erişim tarihi 29.10.2017)

İspanya Dijital Ajanda kapsamında geleceğe yönelik hedefler 6 ana başlık altında sıralanmıştır³⁷. Bunlar sırasıyla;

- Ülke genelinde dijital erişimi garanti altına almak adına yeni nesil altyapı tesis sürecinin teşvik edilmesi,
- İspanyol şirketlerinin küreselleşebilmesi, büyüebilmesi ve rekabetçi bir yapıya kavuşabilmesi için dijital ekonominin geliştirilmesi,
- E-yönetişim hizmetlerinin yaygınlaştırılması,
- Toplumdaki bireyler açısından dijital çevreye olan güvenin pekiştirilmesi,
- Başta bilgi teknolojileri sektörü olmak üzere tüm sektörlerde Ar-Ge hizmetlerinin artırılması,
- Bilişim sektöründe daha fazla uzman yetiştirilmesi amacıyla yeni faaliyetler yürütülmesi

şeklinde sıralanmıştır. Bu başlıklar altında çalışmanın da konusunu oluştan ilk başlık ayrıca incelendiğinde³⁸;

- İspanya'nın 2020 yılına kadar son kullanıcı hanelerinin en az yarısının 100 Mbit/sn hızına ulaşmasının sağlanacağı,
- Söz konusu hedefe ulaşmak için yeni nesil altyapıların sürekli olarak teşvik edileceği,
- Altyapının tesisi sırasında gündeme gelebilecek hukuki ve bürokratik engellerin aşılmasına yönelik çalışmaların yürütüleceği ve
- Genişbant kullanım alanların yaygınlaştırılacağından

söz edildiği görülmektedir.

1.5. Genişbant Erişim Türleri

Çalışmanın önceki bölümlerinde de açıklandığı üzere, genişbant kavramı genel anlamda geleneksel çevirmeli bağlantı üzerinden gerçekleştirilen erişimden çok

³⁷ Digital Agenda for Spain, Şubat 2013, sf. 4-9

<https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/agenda-digital-para-espa%C3%B1a-digital-agenda-spain> (erişim tarihi 29.10.2017)

³⁸ Dünyada Genişbantın Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Yerel Uygulama Örnekleri Raporu, sf. 9-10

daha hızlı bir şekilde yüksek hızlı internet hizmetlerine erişimi ifade etmektedir. Bu bağlamda genişbant erişim türleri, aşağıda açıklanmaya çalışılmış olan kablolu veya kablosuz erişim platformları vasıtasıyla yüksek hızlı transmisyon teknolojileri üzerinden sunulmaktadır.

1.5.1. Kablolu Genişbant Erişim Türleri

1.5.1.1. Bakır Ağ Üzerinden Sunulan Hizmetler

Bakır ağ üzerinden sunulmakta olan gelen DSL hizmetinde, mevcut telefon bağlantısının bakır ağ üzerinden etkili bir şekilde kullanılması ve farklı kodlama ve kipleme teknikleri sayesinde genişbant hizmetler sunulmaktadır. Diğer bir ifadeyle, telefon hatlarında kullanılan bakır hatlar üzerinden yüksek hızda ve kesintisiz internet bağlantısı sunulması imkânı, DSL teknolojisi ile mümkün olmaktadır. Ayrıca DSL teknolojisi sayesinde ses ve veri iletimine yönelik farklı frekanslar kullanılmakta olduğundan aynı anda hem ses hem de veri iletimi gerçekleştirilmektedir³⁹.

DSL de kendi içerisinde farklı transmisyon teknolojileri barındırmaktadır. Bunlar; Asimetrik Sayısal Abone Hattı (“ADSL”), Simetrik Sayısal Abone Hattı (“SDSL”), Bütünleştirilmiş Sayısal Ağ Hizmetleri (“IDSL”), Yüksek Veri Hızı, HDSL ve VDSL olarak sayılabilir.

³⁹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, Seyir Defteri, Sayısal ve Analog İletişim ve İnternet Erişim Teknolojileri
<http://bidb.itu.edu.tr/sevirdefteri/blog/2013/09/07/say%C4%B1sal-ve-analog-ileti%C5%9Fim-ve-internet-eri%C5%9Fim-teknolojileri> (erişim tarihi 08.10.2017)

Tablo 2 - Farklı xDSL Teknolojileri ve Hız-Mesafe İlişkisi

DSL Türü	Tanım	İndirme/Gönderme	Mesafe	Uygulama Alanları
ADSL	Asymmetric Digital Subscriber Line	128 Kbit/sn 8 Mbit/sn 64 Kbit/sn 800 Kbit/sn	5.5 km	İnternet, web erişimi, hareketli görüntü ve VOD hizmetler için kullanılır.
HDSL	Highbit-rate Digital Subscriber Line	1.544 Mbit/sn	3-4 km	WAN, LAN ve sunucu erişimi için kullanılır.
SDSL	Symmetric Digital Subscriber Line	160 Kbit/sn 2.3 Mbit/sn 160 Kbit/sn 2.3 Mbit/sn	4-5 km	Ticari kullanım için uygundur.
G.SHDSL	Symmetric Highbit-rate Digital Subscriber Line	2.31 Mbit/sn 4.6 Mbit/sn	6 km	Genel olarak HDSL ile aynı olmakla birlikte, farklı olarak 1 çift bakır tel kullanılır
VDSL	Very High bit Digital Subscriber Line	13 Mbit/sn 52 Mbit/sn 16 Mbit/sn	300 m – 1 km	Çok yüksek hız gerektiren uygulamalarda kullanılır.

Kaynak: ALTINSOY Mehmet, Genişbant Toptan Erişim Modelleri Arasındaki Geçiş Stratejilerinin Değerlendirilmesi: Yeni Nesil Erişim Şebekelerine Geçiş Odaklı Düzenleyici Yaklaşımlar ve Çözüm Önerileri,

1.5.1.2. Kablo Modem

Kablo modem altyapısı asli olarak analog TV yayıncılığı amacıyla; tek yönlü iletişimi destekleyen bir yapıda ve eş eksenli kablolar kullanılarak kurulmuştur. Kablo TV şebekeleri sayısallaştırma, omurga şebekesinde F/O kabloların kullanımı

ve çift yönlü iletişim desteği gibi iyileştirmeler ile diğer kablolu erişim teknolojilerine alternatif bir elektronik haberleşme altyapısı olarak kullanılabilmeyle beraber hâlihazırda erişim hizmeti sunmak amacıyla kullanılamamaktadır⁴⁰.

1.5.1.3. Fiber Optik

Bu çalışmanın konusunu oluşturan geçiş haklarının kapsamında tesis edilmek istenen fiber optik (“F/O”) teknolojide; ses, veri ya da görüntü ilk başta elektriksel işaretlere dönüştürülmekte ve akabinde ışık kaynağı sayesinde bu elektriksel işaretler ışığa çevrilmektedir. F/O teknolojisi sayesinde DSL’nin sunduğu hızların çok ötesinde erişim hızlarına çıkılabilmektedir. Bu sebeple F/O teknolojinin yakın bir gelecekte genişbant hizmetlerin iletilmesi noktasında alternatifi olmayan bir teknoloji durumuna geleceği düşünülmektedir.

Sabit genişbant şebekesi üzerinden yerel ağın çeşitli düzeylerine kadar F/O kablonun kullanıldığı topoloji (FTTX) ile Türkiye’de sınırlı düzeyde genişbant internet erişim hizmeti sunulmaktadır. F/O altyapı sayesinde, çok daha yüksek hızlarda genişbant hizmetlere erişmek isteyen abonelere yüksek hızda internet hizmeti sunulmaktadır. İşletmeciler tarafından F/O kablo ağının kurulumu ile sabit şebeke altyapısı kapsamında eve (Fiber-to-the-Home - FTTH), binaya (Fiber-to-the-Building - FTTB) ve saha dolabına (Fiber-to-the-Cabinet - FTTC) kadar F/O kablo kullanımı gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır⁴¹.

1.5.1.4. Elektrik Hatları Üzerinden Genişbant İnternet Erişimi (BPL)

Bu erişim teknolojisi sayesinde mevcut elektrik şebekeleri kullanılarak 1 ila 2 Mbit/sn arasında genişbant internet hizmeti sunulabilmektedir. Genişbant internet hizmetleri kullanan ülkelerin neredeyse tamamında ülkenin her yerine enerji

⁴⁰ Telekomünikasyon Kurumu, Teknoloji, Hizmetler, Düzenleme ve Dünyadaki Gelişmelerle Genişbant, Sektörel Araştırma ve Stratejiler Dairesi Başkanlığı, Ocak 2008, sf. 3-4

⁴¹ 2014-2-44 dosya sayılı ve 09.06.2016 karar tarihli Rekabet Kurulu Kararı, sf. 38
<http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2F1%2FDocuments%2FGerek%C3%A7li+Kurul+Karar%C4%B1%2F16-20-326-146.pdf> (erişim tarihi 10.08.2017)

hatlarının yayılmış olması sebebiyle, BPL teknolojisi genişbant internet türleri arasında hem herkesçe ulaşılabilir olması hem de maliyet avantajları sayesinde ciddi bir rekabet avantajına sahip olabilmektedir.

BPL teknolojisinin avantajlarının olmasının yanında bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Düşük hızlar için toplumun geneline yayılabilse bile yüksek oranda veri gönderimi gerçekleştirilmek istendiğinde, enerji hatları üzerinde ciddi yatırımlar yapılması gerekliliği doğmaktadır. Dünya üzerinde bu teknolojiyi başarılı şekilde uygulayan birtakım ülkeler olsa da, internet üzerinden sunulan hizmetlerin yoğunluğunun artması ile artık yüksek hızlı genişbant internete erişimin gereksinim haline gelmesiyle BPL teknolojisi, F/O teknolojinin aksine çağın gereklerini karşılama noktasında sönük kalmaktadır.

1.5.2. Kablosuz Genişbant Bağlantı Türleri

1.5.2.1. Kablosuz Bağlantı

Kablosuz genişbant teknolojisinde, son kullanıcı hanelerine sunulmakta olan hem sabit hem de mobil hizmetler için müşterinin konumu ile servis sağlayıcının tesisi arasında radyolink aracılığı ile iletişim sağlanmaktadır. Bu hizmetler genelde kablo altyapısı üzerinden erişim sağlamanın imkânsız ya da çok maliyetli olduğu durumlar için kullanılmaktadır. Örneğin kırsal alanlardaki abonelere yeni nesil mobil erişim hizmetlerinin götürülebilmesi bu teknoloji sayesinde gerçekleştirilmektedir.

Günümüzde kullanılmakta olan kablosuz genişbant erişim teknolojileri; sabit telsiz erişimi, uydu, üçüncü ve dördüncü nesil mobil telekomünikasyon hizmetleri ve WIFI gibi farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

1.5.2.2. Uydu

Uydu teknolojisi ağırlıklı olarak karasal altyapılar üzerinden ulaşılamayan veya ekonomik sebeplerle uygulanmasının mümkün olmadığı alanlar için kullanılmaktadır. Özellikle düşük yörüngeli uydular, sağladığı kapsama alanının

genişliği ile kırsal kesimlerde maliyet açısından avantajlı olup telefon gibi gecikmeye duyarlı hizmetlere uygun bir altyapı sunabilmektedir. Çevresel faktörlere duyarlılık, bant genişliği kapasitesindeki kısıtlılık ve ses gibi gerçek zamanlı trafiği taşımadaki güçlükler nedeniyle kullanımı sınırlı kalmaktadır⁴².

1.6. Fiber Optik Alt Yapının Tesisi

Elektronik haberleşme sektöründeki geçiş haklarının konusunu oluşturan tesis süreci günümüz itibarıyla artık F/O altyapısının tesis edilmesi anlamına gelmektedir. Bu sebeple fiber altyapıya ilişkin yatırımlar ile fiber topolojileri büyük önem kazanmaktadır.

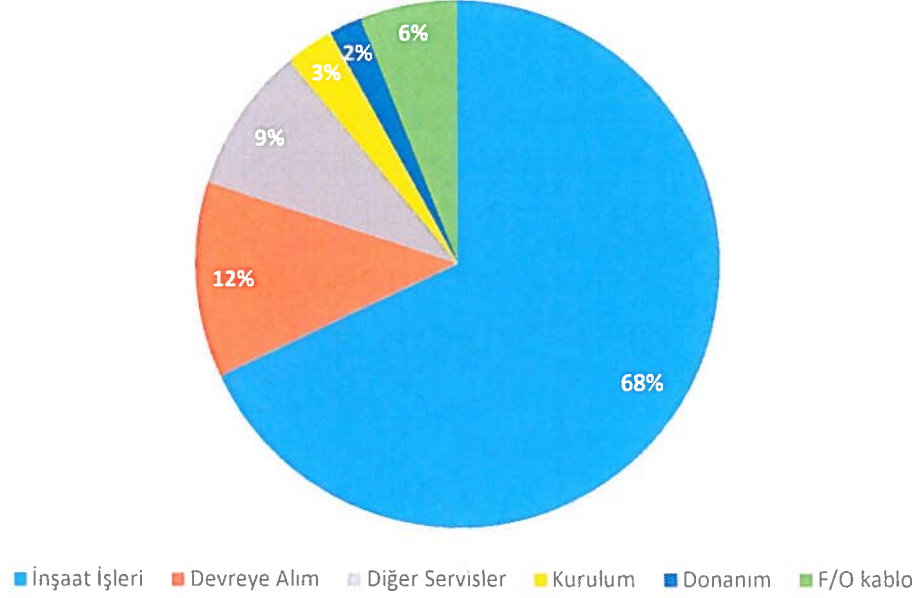
F/O altyapılarının kurulum ve bakımı konularına maliyet esaslı bakıldığı noktada, altyapının tesisi noktasında gereksinim duyulan kablo ve donanım için gereken kurulum giderlerinden dolayı işletmecilerin ciddi maliyetlere katlanmaları gerekebilmektedir. Ancak, geleceğin F/O teknolojisine dayalı genişbant hizmetler çerçevesinde şekilleneceği düşünüldüğünde, söz konusu maliyetlere her durumda katlanması gerekecektir. F/O teknolojinin yeni yeni yaygınlaşmaya başlaması ile her durumda bu maliyetlere katlanması gerekecek olmakla birlikte, burada önemle üzerinde durulması gereken husus, işletmecilerin önüne çıkan hukuki ve bürokratik engellerin en aza indirgenmesi suretiyle söz konusu maliyetlerin aşağıya çekilmesine yönelik atılacak adımlardır.

F/O altyapı yatırımlarının maliyet kalemlerine bakıldığında çok ciddi bir oranın inşaat/kazı işlemlerinden kaynaklandığı görülecektir. Başta kazı ve kanal işlemleri olmak üzere benzer diğer inşaat ve imalat işlemleri, maliyet giderlerinin neredeyse %80'e yakın bir kısmını oluşturmaktadır⁴³.

⁴² Teknoloji, Hizmetler, Düzenleme ve Dünyadaki Gelişmelerle Genişbant, sf. 6-7

⁴³ Burada ortalama değerler verilmiş olmakla birlikte, yerleşim yerinin büyüklüğü ve nüfus yoğunluğu gibi hususlar oranların değişmesine sebep olabilecektir.

Şekil 2 - F/O Alt Yapının Devreye Alımı

Kaynak: *A Clear and Balanced View on FTTH Deployment Costs, Session 06 Paper 02*⁴⁴

Şekil 2’de görüleceği üzere, inşaat işlemlerinin yanı sıra son kullanıcı hanelerinde yapılacak devreye alım işlemleri de maliyet kalemlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Teknik hususlar bir yana, F/O altyapının tesisi noktasında maliyet oranını artıran bir diğer önemli faktör de, bu çalışmanın konusunu oluşturan geçiş haklarının tesisine yönelik süreçte işletmecilerin karşılaştıkları hukuki ve idari engellerdir. F/O altyapının kurulabilmesi amacıyla geçiş hakkı tesisine ilişkin tüm dünyada rastlanmakta olan idari ve hukuki engeller genel olarak üç ana kategoride sıralanabilecektir⁴⁵.

- FTTH tesisi amacıyla geçiş hakkı başvurusunda bulunan işletmeciler, F/O güzergâhları kapsamında birden çok kurumunun yetki alanına tabi olduklarından ötürü, birçok farklı kamu idaresinden izin almak zorunda

⁴⁴ <http://congress.fitce.org/2008/paper/62.pdf> (erişim tarihi 18.11.2017)

⁴⁵ http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/speeches/2005/Attwell_FROW_012705_files/frame.htm. (erişim tarihi 04.09.2017)

kalmaktadır. Hatta bazı durumlarda, aynı güzergâh üzerinde birden çok belediyeden ruhsat için izin almak durumunda dahi kalınmaktadır.

- FTTH yatırımı yapmak isteyen işletmeciler, geçiş hakkı izinlerini çok kısa bir sürede almak zorundadırlar; aksi halde maliyetler ciddi oranda artabilmektedir.
- FTTH yatırımı sırasında işletmecilerden talep edilmekte olan geçiş hakkı ücretleri ile kazı ruhsat bedelleri makul seviyenin çok üzerinde olabilmektedir. Keza Türkiye’de de olduğu üzere, birtakım idareler geçiş hakkı ücretlerini adeta bir gelir kapısı olarak görmektedirler.

F/O altyapıya yönelik sadece elektronik haberleşme hizmeti sunmak amacıyla yetkilendirilmiş işletmeciler yatırım yapmamakta olup, potansiyel yatırımcılar arasında; kamu hizmeti sunmakta olan şirketler ile yerel belediyeler gibi başkaca kurumlar da olabilmektedir. Buna ek olarak, mevcutta elektrik, su ve doğalgaz gibi diğer kritik altyapı hizmetlerini sunmakta olan işletmeler de, mevcut altyapılarında F/O altyapı tesis etmekte, bu sayede ticari faaliyetlerini geliştirme olanağına sahip olmaktadır. Bu tür kurumlar, sektörel bilgi ve birikimleri yeterli olmaması sebebiyle, genel olarak elektronik haberleşme hizmeti sunan işletmeciler ile bir nevi ortaklık kurma yoluna gitmektedirler.

1.6.1. Yeni Nesil Fiber Erişim Şebeke Mimarileri

DSL teknolojileri kapsamında abonelere sunulmakta olan hizmetlerde, bakır kablonun teknik olarak yeterli olmamasından ötürü bu hizmetler üzerinden sunulabilecek veri miktarı çok sınırlı oranda kalmaktadır. Söz konusu teknik yetersizliğin aşılabilmesi ve yüksek bant genişliklerine erişilebilmesinin sağlanabilmesi için yüksek kapasiteli sabit erişim şebekelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece yeni nesil erişim mimarileri arayışları gündeme gelmiş⁴⁶ ve bu arayışın neticesinde, bakır kablolarla dayalı altyapıya nazaran, daha üstün bant genişliği bulunan F/O altyapıların tesisine başlanmıştır. Keza F/O kablolar

⁴⁶ ALTINSOY Mehmet, sf.37-39

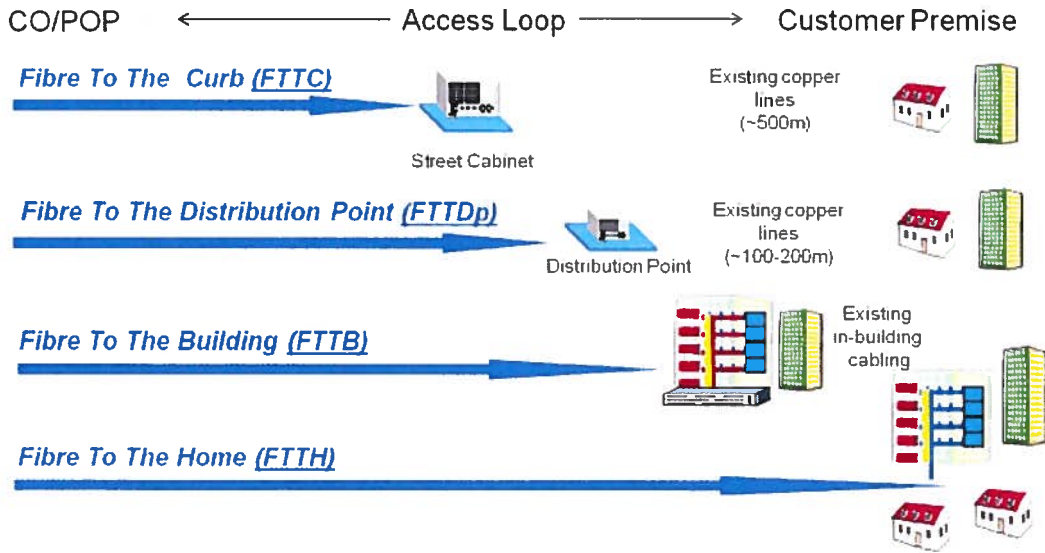
üzerinden sunulmakta olan hizmetlerde; taşıyıcı frekansının çok yüksek oluşu sebebiyle, diğer erişim teknolojilerinden daha yüksek bant genişliklerine ve daha yüksek iletim hızlarına ulaşılması mümkün olmaktadır⁴⁷.

Son kullanıcı tesislerine taşınmakta olan F/O altyapının, erişim şebekesinde sonlandıkları noktalar ile yerel ağda yer alan kısımlara göre isimlendirildiği topolojiler;

- F/O altyapının sokaklarda bulunan saha dolaplarına kadar taşınmasını ifade eden FTTC (saha dolaplarına kadar fiber) topolojisi,
- F/O altyapının son kullanıcıların bulunduğu binalara kadar taşınmasını ifade eden FTTB (binaya kadar fiber) topolojisi,
- F/O altyapının son kullanıcıların bulunduğu eve kadar taşınmasını ifade eden FTTH (eve kadar fiber) topolojisi,

şeklinde sıralanabilecektir⁴⁸.

Şekil 3 - FTTX Şebeke Mimarileri

Kaynak: FTTH Handbook Edition 7

⁴⁷ TOHUMOĞLU Yılmaz, sf.8

⁴⁸ ÇETİN Erol, sf.7

FTTH şebekeleri bireysel son kullanıcı hanelerine kadar taşınabildiği gibi⁴⁹; ticari işletmelere de taşınabildiğinden, FTTH kapsamında son kullanıcının gerçek veya tüzel kişi olmasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır.

1.6.1.1. Saha Dolabına Kadar Fiber Mimarisi (FTTC)

Bu mimari tipinde, santrallerden gelen F/O kablolar sokaklarda bulunan saha dolaplarına kadar uzanmakta, saha dolabından ise bakır kablolar üzerinden son kullanıcı hanelerine iletim sağlanmaktadır⁵⁰. Abonelerden gelen trafiğin toplandığı santrallerdeki DSLAM üzerinden gelişmiş bir DSL erişim yöntemi olan VDSL2 hizmeti sunulmaktadır. Bu sayede erişim şebekesi üzerinden yüksek hızda genişbant internet hizmeti son kullanıcılara ulaştırılabilmektedir⁵¹. Abonelere sunulacak olan VDSL2 teknolojisine yönelik olarak, saha dolabının son kullanıcı hanelerine yakın konumlandırılmasının önemli olduğu ifade edilmektedir; keza belirli bir mesafeden sonra yüksek hızlı internete erişim imkânı ciddi oranda azalabilmektedir. Türkiye örneğinde de olduğu gibi, F/O altyapısının tüm hanelere erişiminin sağlanamadığı ülkelerde, VDSL ve VDSL2 teknolojileri önem kazanmaktadır.

FTTC teknolojisine benzer şekilde, saha dolabından hanelere iletilen bakır kabloların yerine koaksiyonel kabloların kullanıldığı Hibrit Fiber Koaksiyonel (“HFC”) hizmetleri türü de yaygın şekilde kullanılmaktadır⁵². Bu hizmet kapsamında da fiber mimarisi olarak FTTC teknolojisi kullanılmakta, ancak son kullanıcıya iletilen noktada bakır kabloların yerine koaksiyonel kablolar kullanılmaktadır. Bu sayede saha dolabının son kullanıcıların hanelerine uzak olduğu durumlarda ciddi veri kayıplarının yaşanması engellenebilmektedir.

⁴⁹ İfade edilen konut kapsamında, MDU, MTU (multi-tenanted units) ve STU’dan (single-tenanted units) söz edilmektedir.

⁵⁰ ÇETİN Erol, sf. 8

⁵¹ ÇETİN Erol, Sf. 8; ACAR Seyhan, 31-32

⁵² ÇETİN Erol, sf. 10

1.6.1.2. Binaya Kadar Fiber Mimarisi (FTTB)

Binaya kadar fiber mimarisinde F/O kablolar bina girişine kadar gelmekte olup, binanın içerisinden son kullanıcı hanelerine ise yine bakır kablolar üzerinden iletilmektedir. FTTB mimarisini daha detaylı olarak açıklamak gerekirse; bina içlerindeki sonlandırma noktaları olan optik terminasyon kutuları ile işletmecinin POP noktasındaki donanımların belirli bir fiber portu ile bağlantısını veya optik bir ayrıştırıcı yardımıyla kullanılan bağlantıyı ifade etmektedir⁵³.

1.6.1.3. Eve Kadar Fiber Mimarisi (FTTH)

FTTH ile son kullanıcıya, işletmecilerin POP noktasındaki donanımlarında bulunan bir fiber portu veya pasif optik ayrıştırıcı ile noktadan noktaya Ethernet teknolojileri ile bağlantısının kurulması sonucunda hizmet verilmektedir. Bu teknoloji kapsamında en yaygın olarak kullanılan topolojiler “Pasif Optik Şebeke” (“PON”) teknolojisi veya “Noktadan Noktaya” (“P2P”) olarak adlandırılan topolojilerdir⁵⁴.

Diğer mimarilerden farklı olarak, FTTH’nin kullanımı neticesinde ara noktalar olan saha dolaplarına gerek kalmadığından dolayı bakır kablonun yapısından kaynaklanan kısıtlar gündeme gelmemekte, son kullanıcı haneleri santralden çok uzakta olsa dahi yüksek hızda genişbant internet hizmetlerine erişebilmektedir. Geleneksek xDSL teknolojilerinde çok kısa mesafe kapsamında sunulan internet hizmeti, F/O altyapısının son kullanıcı hanelerine ulaşması ile birlikte 20 km hatta daha da uzun mesafelere kadar yüksek hızlı olarak sunulabilmektedir⁵⁵.

FTTH’de tamamen F/O altyapı kullanılıyor olduğundan dolayı bakır kablodan kaynaklı enterferans oluşmamakta, bu sayede uzun vadede işletmeci maliyetleri de ciddi oranda azalmaktadır⁵⁶.

⁵³ ÇETİN Erol, sf. 10; FTTH Handbook sf. 13

⁵⁴ FTTH Handbook sf. 14

⁵⁵ ÇETİN Erol, sf. 12; BEREC 2010, sf. 14

⁵⁶ ÇETİN Erol, sf. 15; ACAR, sf. 40

1.6.2. Genişbant Toptan Erişim Yöntemleri

Bilindiği üzere elektronik haberleşme sektöründe hizmetlerin sunulması noktasında çift kademeli bir yapı bulunmaktadır. Perakende seviyede son kullanıcılara sunulan hizmetlerin yanı sıra toptan seviyede diğer işletmecilere sunulan hizmetler de söz edilmektedir. F/O altyapısının tesisi sırasında işletmeciler, toptan seviyede sunmakta oldukları yeni nesil erişim hizmetlerine yönelik farklı erişim yöntemlerinden faydalanabilmektedirler. Söz konusu erişim yöntemleri arasında; toptan seviyede erişim, kiralık devreler ve VPN hizmetleri, aydınlatılmamış fiber hizmeti ve tesis paylaşımı yoluyla fiziksel altyapı kurulumu sıralanabilecektir. Bu yöntemler aşağıda sıralanmaktadır.

1.6.2.1. Yerel Ağa Ayırıtılmış Erişim (YAPA)

YAPA yönteminde, yerleşik işletmeciye ait olan fiziksel devreler alternatif işletmeciler tarafından kiralanabilmektedir. YAPA'nın uygulamadaki örnekleri incelendiğinde 3 farklı yöneme rastlanmaktadır. İlk olarak yerel ağa ayırıtılmış tam erişim ile aboneyle ana dağıtım çatısı arasındaki bakır kablo çiftinin hem ses hem de ses harici bandı kiralanarak alternatif işletmeci tarafından kullanılabilir. Bu sayede, alternatif işletmeci kullanıcıya tahsis edilmiş erişim hattına tam erişim elde ederek ses ve ses harici hizmetleri sunabilmektedir. Yerel ağa paylaşımlı erişim türünde ise, bakır kablo üzerindeki ses harici bandı kiralanarak alternatif işletmeci tarafından kullanılmaktadır. Bu yöntem ile yerleşik işletmeci ses hizmetini sunmaya devam ederken, alternatif işletmeci aynı hat üzerinden sadece genişbant hizmetlerini sunabilmektedir. Bir başka deyişle, kullanıcı ses hizmetlerini yerleşik işletmeciden, veri ve internet hizmetlerini alternatif işletmeciden almaktadır. Son olarak, tam erişim türü olan alt yerel ağa ayırıtılmış erişim ile alternatif işletmeciler, şebekeye ana dağıtım çatısı yerine, müşteriye daha yakın olan saha dolabından erişim sađlanmaktadır⁵⁷.

⁵⁷ Bkz. 2014-2-44 dosya sayılı ve 09.06.2016 karar tarihli Rekabet Kurulu Kararı, sf. 41

1.6.2.2. Veri Akış Erişimi (VAE)

VAE yöntemi, abone tarafındaki şebeke sonlanma noktasını, abonenin bağlı olduğu ana dağıtım çatısında bulunan tesise yerleştirilen teçhizata bağlayan her türlü cihaza ve fiziksel devreye erişimi ifade etmektedir. Bu şekilde alternatif işletmeci erişimi, yerleşik işletmecinin aktif altyapı unsurlarına arabağlantı yapmak suretiyle sağlamaktadır. Böylece abone trafiği, arabağlantı yapılan noktaya kadar yerleşik işletmeci tarafından, bundan sonra ise alternatif işletmeci tarafından taşınmaktadır. Alternatif işletmeci, teslim noktasından sonra trafiği kendi altyapısı üzerinden veya başka bir işletmecinin altyapısını kiralayarak taşıyabilmektedir. VAE yöntemi, trafiğin alternatif işletmeciye nerede teslim edildiğine (ara bağlantı noktasına) göre farklılaşmaktadır. Alternatif işletmecilerin sunduğu hizmeti farklılaştırma imkânı, trafiğin teslim alındığı noktanın son kullanıcıya yaklaşmasıyla artmaktadır.

1.6.2.3. Yeniden Satış Yöntemi

Bu yöntemde, yerleşik işletmeci tarafından perakende seviyede sunulan genişbant hizmeti toplan olarak alternatif işletmecilere satılmaktadır. Esasen bu yöntem ile amaçlanan husus; piyasaya yeni girmiş olan alternatif işletmecinin ilk aşamada kendi müşteri kitlesini oluşturması ve belirli bir seviyeye gelmesi akabinde kendi altyapısını tesis etmesidir. Bu yöntemin gerçekleştirilebilmesi için alternatif işletmecilerin takip etmesi gereken yol sırasıyla; yeniden satış (Al-Sat), VAE, YAPA ve son olarak da alternatif altyapı yatırımdır⁵⁸.

1.6.2.4. Kiralık Devreler ve VPN (Sanal Özel Ağ) Hizmeti

VPN ve kiralık devreler gibi hizmetler, genel olarak işletmeciler tarafından kurumsal müşterilere sunulmakta olan veri, ses ve görüntü gibi verinin özellikle coğrafi olarak uzak olan noktalar arasında iletimi hizmetine karşılık gelmektedir. Söz konusu hizmetleri kurumsal müşterilerine sunma noktasında gerekli altyapıya sahip olmayan diğer işletmeciler, bu hizmeti yerleşik işletmecilerden toptan seviyede sağlayabilmektedir.

⁵⁸ Bkz. 2014-2-44 dosya sayılı ve 09.06.2016 karar tarihli Rekabet Kurulu Kararı, sf. 42

Toptan seviyede sunulan geleneksel kiralık devre hizmetinde, yerleşik işletmeci tarafından, alternatif işletmeciden perakende seviyede veri iletim hizmeti almak isteyen her bir müşterinin özel kullanımı için bir devre (port veya hat) tahsis edilmekte; tahsis edilen hattın müşterinin talep ettiği noktalar arasında fiziksel olarak bağlanması ile bu noktalar arasında veri iletimi gerçekleştirilmektedir⁵⁹.

1.6.2.5. Aydınlatılmamış Fiber Hizmeti

Aydınlatılmamış fiber hizmeti, elektronik haberleşme altyapısının besleme katmanıyla sınırlı olmak üzere, F/O haberleşmeye elverişli olan ve yerleşik işletmeci tarafından kullanılmayan, başka bir ifadeyle her iki ucunda aktif sistem olmayan (atıl durumda olan) fiber liflerinin işletmecilere sunulmasıdır. “Aydınlatılmamış” ifadesi, herhangi bir elektronik haberleşme altyapısına bağlanmamış olan, bir diğer ifadeyle aktif şekilde kullanılmayan fiber lifini ifade etmektedir. Bu hizmette işletmeci, sadece F/O kabloları kiralamakta, ardından kendi cihazını bağlayarak F/O altyapıyı aydınlatmaktadır⁶⁰.

Aydınlatılmamış fiber hizmetinin tesis paylaşımı hizmetinden farkı; boru, kanal, göz, menhol gibi altyapı unsurları paylaşılarak işletmecinin kendi F/O kablosunu geçirmesi yerine, yerleşik işletmecinin aktif kullanımında olmayan F/O kablo liflerinin işletmeci tarafından kiralınmasıdır.

1.6.3. Fiber Optik Alt Yapıya İlişkin Kamu-Özel Ortaklıkları

F/O altyapının kurulumu noktasında gerçekleştirilen kamu-özel ortaklıklarında, genel olarak pasif altyapı kamu kurumları tarafından inşa edilmekte ve belirli bir sürenin sonunda özel sektörde faaliyet gösteren işletmecilere devredilmektedir⁶¹. Bu tür ortaklıklarda her ne kadar kamu kurumları altyapının tesis sürecine dâhil olsa da, kurulan ilişkin tamamen ticari esaslara göre işletilmekte ve tesis edilen

⁵⁹ Bkz. 2014-2-44 dosya sayılı ve 09.06.2016 karar tarihli Rekabet Kurulu Kararı, sf. 43-44

⁶⁰ Bkz. 2014-2-44 dosya sayılı ve 09.06.2016 karar tarihli Rekabet Kurulu Kararı, sf. 44

⁶¹ Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Genişbant Fiber: İktisadi Düzenleyici İncelemeler, Deneyimler ve Öneriler, sf. 8

elektronik haberleşme altyapısına ayırım yapılmaksızın tüm işletmecilerin erişebilmesi sağlanmaktadır.

1.6.3.1. Stokholm - STOKAB Örneği

Stokholm Belediyesi'nin bir iştiraki olan Stokab isimli firma üzerinden sunulan hizmetler kamu-özel ortaklıklarına bir örnek olarak gösterilebilir⁶². "Fiber Gelecektir" mottosuyla yola çıkan Stokab, 1999 yılında faaliyete geçmiş bir aydınlatılmamış fiber altyapısı olarak lanse edilmiş olup, Stokholm şehrindeki kazı işlemlerinin azaltılarak işletmecilere atıl fiber hizmeti sunulması hedeflenmiştir.

Stokholm şehrindeki F/O altyapısının tesisine yönelik yetkilendirilmiş tek şirket olan Stokab, şu an için yüzün üzerinde işletmeciye fiber altyapı sağlamaktadır⁶³. Lakin proje için toplamda harcanmış olan yatırım tutarı düşünüldüğünde, Stokab'ın, sunmakta olduğu hizmetler üzerinden çok cüzi oranda kar elde ettiği bilinmektedir. Ancak projenin getirilme amacı İsveç'teki genişbant internet kullanımını yaygınlaştırma olduğu düşünüldüğünde, Stokab projesi sayesinde, İsveç'in genişbant internet kullanım oranı diğer İskandinav ülkelerine kıyasen çok daha başarılı bir örnek olduğu ifade edilebilecektir.

Stokab sayesinde, birçok işletmeci veya taşıyıcı tarafından mükerrer kazıların yapılması yerine, diğer işletmecilerin ihtiyacı olan oranda Stokab'ın ek kapasitesi kiralanmaktadır.

1.6.3.2. Amsterdam - CITYNET Örneği

Akıllı şehirler projesi kapsamında, Amsterdam Citynet Projesi ile birçok yerel proje üstlenilmiştir. Hollanda'daki belediyelerin de hissedarı olduğu bu işletme, 2006 yılında faaliyete geçirilmiş ve 450.000 civarı hane ve ticari işletmeye genişbant

⁶² 1994 yılında kurulmuş olan Stokab, bir belediye iştiraki olması sebebiyle, şehir altyapısına kolay erişim sağlayabilmekte olup bu sayede F/O altyapısının tesisine yönelik kurulum işlemlerini yapabilmektedir.

⁶³ FTTH Case Study, AB Stokab,

Bkz. <http://www.ftthcouncil.eu/documents/CaseStudies/STOKAB.pdf> (erişim tarihi 20.08.2017)

internet hizmeti götürebilmek amacıyla noktadan noktaya (point-to-point) F/O altyapı tesisi için yatırım yapmıştır. Tesis edilecek F/O altyapı kapsamında elektronik haberleşme sektöründe adil rekabetin tesis edilmesi suretiyle tüm hizmet sağlayıcılara eşit oranda yüksek hızlı internete erişim imkânı verilmesi amaçlanmıştır.

CityNet projesinin ilk fazının hayata geçirilmesi amacıyla 2005 yılı içerisinde Amsterdam Belediye Meclisi'nde karar alınmıştır. Projenin hayata geçirilmesi kapsamında F/O altyapının tesisi amacıyla kurulan şirketin üçte biri Amsterdam Belediyesi'ne, diğer üçte biri Konut Edindirme Birliği⁶⁴'ne ve kalana üçte biri de ING Bankası'nın Emlak ve Yatırım Yönetimi'ne aittir⁶⁵.

Proje kapsamında ilk olarak Eindhoven ve Helmond şehirlerinde F/O altyapının tesisine yönelik işlemler gerçekleştirilmiş, bu sayede yüksek hızlı internetin ülke genelinde yaygınlaştırılması sağlanmıştır⁶⁶.

1.6.3.3. Dublin MAN Örneği

Metropolitan Alan Şebekesi ("MAN") projesi kapsamında F/O altyapının tesisine ilişkin kanal açma ve tesis paylaşımı işlemleri yapılmaktadır. Mevcutta Dublin şehrinde hizmet sunmakta olan işletmeciler bu kanallar üzerinden altyapılarını taşıyabilmekte ve başta elektronik haberleşme hizmeti olmak üzere, internet erişimi, kablo TV ve kapalı devre televizyon (CCTV) hizmetlerini, hem kurumsal hem de bireysel abonelerine sunabilmektedirler.

MAN projesinin ilerleyen fazlarında Dublin dışında birçok kasaba ve şehre ulaşılması amaçlanmaktadır. Söz konusu projenin ilerleyen fazlarının da devreye

⁶⁴ Bilinen ismiyle "Housing Corporation"

⁶⁵ Dünyada Genişbantın Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Yerel Uygulama Örnekleri Raporu, sf.42

⁶⁶ Detaylı açıklama için bkz.

<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/fibre-home-ftth-case-study-amsterdam-citynet> (erişim tarihi 07.09.2017)

alınması ile birlikte, 350.000'i aşkın haneye daha F/O altyapı üzerinden genişbant internet hizmeti götürülebilecektir.

MAN dahilinde tesis edilecek şebekenin mülkiyeti kamuya ait olacak olup, şebekenin yönetimi, bakım, onarım sorumluluğu ve işletimi imtiyaz temelli bir sözleşme ile özel bir şirkete verilmiştir.

1.6.3.4. İstanbul İSTTELKOM Örneği

Çalışmanın önceki bölümlerinde ifade edilmiş olan örneklerle ilişkin benzer bir uygulama Türkiye'de de faaliyete alınmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ("İBB") iştiraki olarak kurulmuş olan İstanbul Elektronik Haberleşme ve Altyapı Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi ("İSTTELKOM") vasıtasıyla, İBB sınırları içerisindeki tüm elektronik haberleşme altyapısının söz konusu şirket üzerinden yönetimini sağlamaya çalışılacağı hedeflenmiştir. Bu bağlamda da İSTTELKOM tarafından Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na ("BTK") başvurularak; altyapı işletmeciliği ve internet servis sağlayıcılığı hizmetlerine ilişkin yetkilendirmeler alınmıştır.

İSTTELKOM'un kurulmasını müteakip, İBB sınırları içerisinde daha önceden alternatif işletmecilere geçiş hakkı tesisine yönelik verilmiş tüm izinlerin 2017 yılı itibarıyla yenilenmeyeceğini, bu sebeple de işletmecilerin tüm altyapı unsurlarını sökmeleri, sökülemez unsurların ise İSTTELKOM'a devredilmesi gerektiği bildirilmiştir. 27.12.2012'den önce İstanbul içerisinde altyapı tesis ederek işleten işletmeciler, altyapılarının işletmesini ilgili mevzuata uygun olarak kullanılması/kullandırılması ve rekabetin sağlanması amacıyla İBB'ye devretmişlerdir.

Altyapıların periyodik bakım, onarım, deplase ve işletimine ilişkin tüm giderler, halen altyapıyı ilk olarak tesis eden alternatif işletmeciler tarafından karşılanmaktadır.

BTK tarafından yetkilendirilmiş işletmecilerin İstanbul sınırları içerisindeki güzergâhlarının büyük bir bölümü İBB mücavir alan sınırlarında olduğundan,

altyapı tesis etmiş olan alternatif işletmecilerin büyük bir bölümünün bu durumdan kapsamı içerisinde bulunmaktadır. Dolayısıyla 2017 yılı itibariyle, Türkiye'nin en büyük şehri ve aynı zamanda dünyanın sayılı metropollerinden biri olan İstanbul'da altyapı tesis etmek isteyen işletmeciler her halde İSTTELKOM'a başvurmak zorunda kalmaktadır.

Ancak F/O altyapının tesisine ilişkin diğer Avrupa örneklerinin aksine, şu an için İstanbul'daki uygulamanın hukuki geçerliliği tartışmalıdır. Keza genişbant internet kullanımında Türkiye'den daha ileride olan AB ve OECD ülkelerini incelediğimizde, bu tür kamu-özel ortaklığı çalışmalarının, F/O altyapının teşviki için bir seçenek olarak sunulmakta olduğunu, ancak İstanbul örneğinde bu durumun zorunlu bir unsur olarak düzenlendiği görülmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde değinilecek olan mevzuat uyarınca, bu şekilde bir zorunluluk getirilmesi hukuki ve idari düzenlemelere uygun düşmemektedir. Ayrıca İSTELLKOM tarafından hatların kiralanması ya da tesis paylaşımı sırasında talep edilen ücretlerin her halde hizmeti son kullanıcılara sunan işletmeciler açısından katlanılabilir bir seviyede olması gerektiği düşünülmektedir. Altyapıların tek taraflı olarak bir başka iştirak ve/ya işletmeciye devrinin bazı sakıncalarının olacağı düşünülmektedir.

İSTTELKOM uygulaması sonuçlarının rekabet mevzuatı kapsamında değerlendirilmesi de önemlidir. Şu an için İstanbul'da altyapı tesis etmek isteyen işletmecilerin, taleplerini İSTTELKOM'a iletmesi ve kiralama yöntemi ile kendi F/O kablolarını tesis etmelerine yönelik izin almaları gerekmektedir. Ancak İSTTELKOM tarafından F/O altyapı için tahsis edilmiş kanal/boru kapasitelerinin dolması sonrası yeni altyapı tesis etmek isteyen diğer alternatif işletmeciler açısından her halde kazı izni alınmak zorunda kalınacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla İstanbul'da işletmecilere kendi kazılarına yönelik izin verilmemesi hususu sektörde rekabeti etkileyebilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRK HUKUKUNDA GEÇİŞ HAKKINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

2.1. Geçiş Hakkına İlişkin Düzenlemeler

Esasen geçiş haklarına ilişkin ilk genel düzenleyici hükümleri 406 sayılı “Telgraf ve Telefon Kanunu⁶⁷” ile 4502 sayılı “Telgraf ve Telefon Kanunu, Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Telsiz Kanunu ve Posta, Telgraf ve Telefon İdaresinin Biriktirme ve Yardım Sandığı Hakkında Kanun İle Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁶⁸” kapsamında ifade edilmiş olan mülga maddelerde⁶⁹ düzenlenmiş idi. Söz konusu Kanun’un 12, 13 ve 14’ncü maddelerinde geçiş hakkına ilişkin net bir ifadede söz edilmemiş olmakla birlikte, elektronik haberleşme altyapısı tesis edilirken taşınmazlar üzerinde tanınan ayrıcalıklı bir haktan söz edilmekteydi. İlgili madde hükümlerinde de görüleceği üzere, o dönemdeki teknolojik düzeye paralel olacak şekilde telgraf ve telefon hatlarının kamu ve özel hukuk kapsamında tesis edilen arazilerden geçirilmesinin önü açılmıştır.

Elektronik haberleşme sektöründeki geçiş haklarına ilişkin tarafların⁷⁰ hak ve yükümlülüklerin sıralandığı ilk yönetmelik BTK⁷¹ tarafından düzenlenerek yürürlüğe giren “Telekomünikasyon Hizmetlerinin Yürütülmesinde Geçiş Hakkına İlişkin Yönetmelik⁷²” idi. Söz konusu Yönetmelik hükümleri incelendiğinde; tarafların, ilgili mevzuata, görev ve imtiyaz sözleşmelerine, telekomünikasyon

⁶⁷ Bkz. 21.2.1924 tarihli ve 59 sayılı Resmi Gazete.

⁶⁸ Bkz. 29.01.200 tarihli ve 23948 sayılı Resmi Gazete.

⁶⁹ Geçiş hakkına ilişkin Kanun’da; “Posta ve Telgraf ve Telefon İdaresi kendi nakil ve kablolarının tesis ve vaz’ı için umuma ait arazi ve tarikleri işbu arazi ve turuk üzerinde mürur ve ubura sureti daimede hâlel gelmemek üzere istimal etmek hak ve salahiyetini haizdir” ifadesine yer verilmiştir.

⁷⁰ Yürürlükteki Yönetmelik’in aksine Mülga Yönetmelik kapsamında taraflar; “İşletmeci” ve “Taşınmaz Üzerinde Hak Sahibi” olarak tanımlanmıştır.

⁷¹ Eski adı Telekomünikasyon Kurumu.

⁷² Bkz. 02.05.2006 tarihli ve 26156 sayılı Resmi Gazete.

ruhsatlarına, genel izinlere ve Kurum düzenlemelerine aykırı olmamak koşulu ile Medeni Kanun hükümleri saklı olmak üzere geçiş hakkına ilişkin serbestçe anlaşma yapabilecekleri düzenlenmiştir.

Ancak geçiş hakkı konusunun sadece kamu mülkiyetindeki arazileri değil, özel hukuk kapsamında da kişilerin mülkiyet hakkına dokunması ve mülga mevzuatta belirtilen yükümlülüklerin sadece Türk Telekom'un telefon kablolarının arazilerden geçirilmesine ilişkin yükümlülüklerine yönelik olması sebebiyle⁷³ konunun kanun ile düzenlenme gereğine binaen, EHK'nın yürürlüğe girmesi ile 406 sayılı Kanun'un ilga edilen maddelerinde yer alan geçiş haklarına ilişkin düzenlemelerin EHK'da bazı değişikliklere uğrayarak mevzuata eklenmiştir.

2.1.1. Elektronik Haberleşme Kanunu

2.1.1.1. Geçiş Hakkının Tanımı ve Kapsamı

Geçiş hakkı konusuna ilişkin en temel düzenleme olarak 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ("EHK" veya "Kanun") dikkate alınabilecektir. Kanun'un "ilkeler" başlıklı 4'ncü maddesinde belirtilmiş olan "*kaynakların verimli kullanılması*" ve "*herkesin, makul bir ücret karşılığında elektronik haberleşme şebeke ve hizmetlerinden yararlanmasını sağlayacak uygulamaların teşvik edilmesi*" ilkesinin bir uzantısı olarak, EHK'nın 3'ncü maddesinde geçiş hakkı; "*işletmecilere, elektronik haberleşme hizmeti sunmak için gerekli şebeke ve alt yapıyı kurmak, kaldırmak, bakım ve onarım yapmak gibi amaçlar ile kamu ve özel mülkiyet alanlarının altından, üstünden, üzerinden geçmeleri için tanınan haklar*" şeklinde tanımlanmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, geçiş hakkı kapsamında kamu arazilerinin yanı sıra özel mülkiyet alanlarında da söz edilmekte, dolayısıyla özel mülkiyete konu arazilerden geçirilmesi gereken altyapıya ilişkin hükümlerde

⁷³ Mülga mevzuatta Türk Telekom'un kablolu altyapılarına atıf yapılmakta, kabloların tesisi için geçiş hakkından faydalanılacağına işaret edilmektedir. EHK'da ise geçiş hakkı kapsamında her türlü elektronik haberleşme altyapısı ve destekleyici ekipmanlar yer almış ve kapsam daha geniş tutulmuştur. ÖZ Selçuk, sf.6

de bu düzenlemelere riayet edilecek şekilde uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca EHK’da kamu mallarının niteliğine yönelik bir ayrıma gidilmediğinden kamu kurumlarının kamu hukukuna tabi malları dışında özel hukuk hükümlerine tabi mallarının da ilgili madde kapsamında değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir⁷⁴.

EHK’da geçiş hakkına yönelik sadece işletmecilerin talepte bulunabileceği hüküm altına alınmıştır. O halde geçiş hakkından faydalanabilecek onlarlar sadece BTK tarafından yetkilendirilmiş işletmecilerdir⁷⁵.

Geçiş hakkının kapsamına yönelik olarak; *“alt yapıyı kurmak, değiştirmek, sökmek, kontrol, bakım ve onarımlarını sağlamak ve benzeri amaçlarla söz konusu mülkiyet alanlarını bu Kanun hükümleri çerçevesinde kullanma hakkını kapsar”* ifadelerinden, elektronik haberleşme altyapısının tesisine ve kaldırılmasına ilişkin her türlü işlemin bulunduğu tüm altyapı tesis sürecinin dâhil edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla geçiş hakkı düzenlemelerinin, sadece altyapının ilk tesis sürecine ilişkin değil, devamında da uygulanacağını ifade etmek yanlış bir tespit olmayacaktır.

EHK’nın “tanımlar ve kısaltmalar” başlıklı 3’ncü maddesinin (i) bendinde elektronik haberleşme altyapısının; *“Elektronik haberleşmenin, üzerinden veya aracılığıyla gerçekleştirildiği anahtarlama ekipmanları, donanım ve yazılımlar, terminaller ve hatlar da dâhil olmak üzere her türlü şebeke birimlerini, ilgili tesisleri ve bunların bütünleyici parçalarını”* ifade ettiği belirtildiğinden, geçiş hakkının, her türlü elektronik haberleşme altyapısını ve altyapıyı destekleyici donanımları da kapsayıcı şekilde talep edilebileceği anlaşılmaktadır.

2.1.1.2. Tesis Paylaşımı ve Ortak Yerleşimin Önceliği

EHK’nın 24’ncü maddesinde önem taşıyan şu hüküm yer almaktadır: *“Geçiş hakkı kapsamında kullanılacak bir taşınmaz üzerinde hâlihazırda bu Kanun ve Kurum*

⁷⁴ ÖZ Selçuk, sf. 16

⁷⁵ ÖZ Selçuk, sf. 14

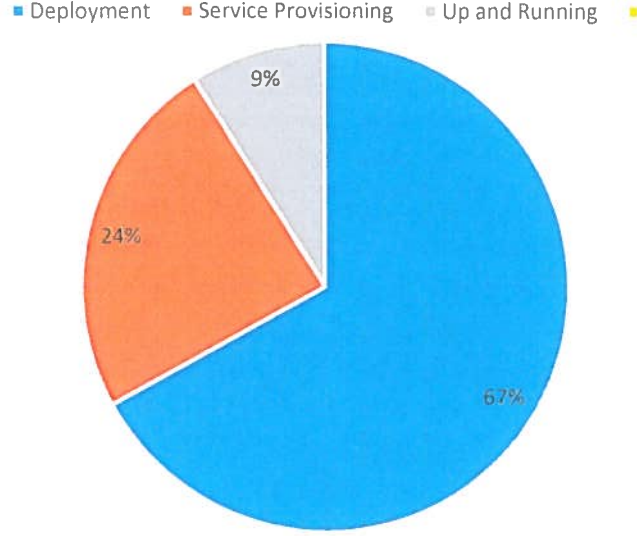
düzenlemeleri çerçevesinde, Kurum tarafından ortak yerleşim ve tesis paylaşımı yükümlülüğüne karar verilmiş bir elektronik haberleşme şebekesi bulunması halinde ortak yerleşim ve tesis paylaşımına öncelik verilir". Buna göre geçiş hakkı, ancak tesis paylaşımı⁷⁶ ya da ortak yerleşim imkânının olmadığı hallerde gündeme gelebilecek bir hak olarak tanımlanabilecektir. Diğer bir ifadeyle, işletmecilerin geçiş haklarına ilişkin başvuru yapabilmeleri için öncelikle tesis paylaşımı başvurusu yapmış olmaları gerekmektedir. Bahse konu başvuru zorunluluğun sebebi olarak; kaynakların etkin ve verimli kullanımı, mükerrer kazıların önlenmesi ve kaynak israfının önlenmesi gibi birtakım gerekçeler sıralanabilecektir. Tesis paylaşımına ilişkin hükümler çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak açıklandığından, şu an için sadece tesis paylaşımı yükümlülüğünün öncül olarak başvurulması gereken bir hak olduğunu belirtmekle yetinilmiştir.

EHK'daki tesis paylaşımı yükümlülüğünün amacı kaynakların etkin kullanılmasının sağlanmasına hizmet etmektedir. Gerçekten de uygulamada yeni nesil erişim şebekeleri için yapılmakta olan altyapı yatırımlarına ilişkin maliyetlerin %70'e yakın bir kısmını inşaat işlemlerinin (kazı vs.) oluşturduğu dikkate alındığında, mevcut güzergâh üzerinde daha önceden başka bir işletmeci tarafından tesis edilmiş bir altyapının bulunması ve bu altyapının kapasitesinin paylaşımına uygun olması halinde, tekrardan kazı yapılması, gerek ekonomik gerekse çevresel olarak birçok olumsuz sonuca sebebiyet vereceğinden, tesis paylaşım yükümlülüğü geçiş hakkı başvurusunun bir şartı olarak Kanun ile yükümlülük altına alınmıştır.

⁷⁶ BTK tarafından tesis paylaşımı, elektronik haberleşme şebeke işletmecilerinin sahip olduğu boru, kanal ve göz gibi pasif altyapıların diğer işletmecilere ücret karşılığı kullandırılması hizmeti şeklinde tanımlanmıştır.

Bkz. <https://www.btk.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Tesis-Paylasimi-Duzenlemesi> (erişim tarihi: 20.08.2017)

Şekil 4 - FTTH Yatırım Bileşenleri

Kaynak: A Clear and Balanced View on FTTH Deployment Costs FTTH⁷⁷

Şekil 4’te de görüleceği üzere, F/O altyapısının tesisi sırasında gündeme gelen maliyet kalemleri incelendiğinde, tesis paylaşımı yükümlülüğün kaynakların etkin ve verimli kullanımı açısından önemi görülebilmektedir.

EHK’nın 12’nci maddesinde ortak yerleşim ve tesis paylaşımı, işlemecilere getirilebilecek yükümlülükler arasında sayılmaktadır. Anılan Kanun’un “Ortak Yerleşim⁷⁸ ve Tesis Paylaşımı” başlıklı 17’nci maddesinin ilk fıkrasında geçiş hakkı kavramının sınırlarının çizilmesinin yanı sıra tesis paylaşımı konusunda genel ilkeler de ortaya konulmuştur. Tesis paylaşımı ve ortak yerleşim yükümlülüğünün etkin bir şekilde uygulanıp uygulanmadığının tespiti, geçiş hakkı konusunu da etkileyen temel faktörlerden biri olmaktadır. Şöyle ki; yerleşik işletmeci tarafından yürütülecek tesis paylaşımı sürecinin etkin bir şekilde uygulanmaması, alternatif işletmecilerin mevcut altyapıyı kullanamamasının

⁷⁷ K. Casier, S. Verbrugge, R. Meersman, D. Colle, M. Pickavet, P. Demeester, A clear and balanced view on FTTH deployment costs, Bkz. <http://congress.fitce.org/2008/paper/62.pdf> (erişim tarihi 31.10.2017)

ötesinde geçiş hakkı talebinde bulunmalarını da etkilemektedir. Çünkü yeni tesis edecekleri altyapıya ilişkin güzergâhını belirleyen işletmeciler, belirlenen ilgili güzergâh üzerindeki mevcut altyapıyı kullanamadıklarını veya yerleşik işletmeci tarafından kullanmalarına imkân verilmediğini ilgili mercilere ispatlayamadıkça geçiş hakkı talepleri kabul edilmeyecek, bunun doğal bir sonucu olarak yeni altyapılarını tesis edemeyeceklerdir. Bu sorunun yakın bir örneğini Türkiye’de de görülmektedir. Her ne kadar elektronik haberleşme altyapısının takip edilebilmesine yönelik Türkiye’de gerekli yasal düzenlemeler yürürlüğe alınmış olsa da, şu an için halen işletmecilerin altyapılarının net olarak izlenebildiği sistem⁷⁹ faaliyete geçirilememiş olduğundan tesis paylaşımı ve ortak yerleşim konusunda verimli bir başvuru süreci uygulanamamakta, bunun sonucu olarak da alternatif işletmeciler geçiş hakkı başvurularında birçok olumsuz deneyim yaşamaktadır. Yukarıdaki açıklamalarımız ışığında, Türkiye’deki elektronik haberleşme pazarında faaliyet gösteren alternatif işletmeciler açısından tesis paylaşımı yükümlülüğü, EHK’deki genel ilkelere hizmet etmekten öte, yatırımların sektöre uğramasına sebebiyet veren bir yükümlülük olarak gündeme gelmektedir.

2.1.1.3. Geçiş Hakkı Talebinin Kabulü

EHK’nın 23’ncü maddesi kapsamında belirtilen şartları sağlayan geçiş hakkı taleplerinin makul ve haklı sebepler saklı kalmak kaydıyla kabul edilmesinin zorunlu olduğu hususu kurala bağlanmıştır. Aynı hükmün 2’nci fıkrasında ise; *“kamu kurum ve kuruluşları, kendilerine yapılan geçiş hakkı talebini içeren başvuruları öncelikli olarak ve gecikmeye mahal vermeden, değerlendirir ve altmış gün içinde sonuçlandırır. Benzer konumdaki işletmeciler arasında ayırım gözetmeksizin şeffaf davranılır”* ifadesi yer almaktadır. İlgili hüküm uyarınca geçiş hakkı sağlayıcısı kamu kurum ve kuruluşlarının, işletmeciler arasında herhangi bir ayırım gözetmemesi gerektiği çok açık bir şekilde belirtilmiştir. EHK uyarınca özel hukuk kapsamındaki gerçek ve tüzel kişilere iletilen geçiş hakkı taleplerinden

⁷⁹ EHABS’ın detaylı olarak irdelendiği bölüme çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer verildiğinden şu an için sadece alt yapıların takip edilebildiği sistem ifadesine yer verilmiştir.

ziyade kamu kurumlarına iletilecek taleplerin ayrıca düzenlenmesi dikkat çekmektedir. Geçiş hakkının kabulüne yönelik yükümlölüklerle çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylı olarak değinilecek olmakla birlikte, EHK'daki ilgili düzenleme ile geçiş hakları konusundaki ikincil mevzuatın, geçiş hakkı taleplerinin kabulü noktasında yeterli olmadığı, keza elektronik haberleşme altyapısını tesis etmek amacıyla kazı faaliyetleri yürütmek zorunda olan işletmeciler ile idareler arasında geçiş hakkına yönelik birtakım sorunlar yaşanmaktadır.

Geçiş hakkı talebinin kabulü noktasında çok ciddi yapısal sorunların olduğu, konuyu düzenleyen ve denetleyen idari otoriteler tarafından da net bir şekilde bilinmektedir. Öyle ki, geçiş hakkını denetleyen yetkili merciler tarafından, idareler ile altyapı işletmecileri arasındaki uyuşmazlıkların ortadan kaldırılmasına yönelik tespit ve sıkıntıların çözülmesine yönelik birtakım hedefler dahi belirlenmiştir⁸⁰. O halde taleplerin kabulü noktasında, geçiş hakkına yönelik sözleşme taraflarını mutlak suretle yükümlü kılacak düzenlemelerin bir an evvel hayata geçirilmesi, altyapı yatırımlarının sürdürülebilirliği açısından ciddi öneme haizdir.

2.1.1.4. Geçiş Hakkı Anlaşmaları

Geçiş hakkı anlaşmalarının, Türk Medeni Kanunu'ndaki ilgili hükümleri saklı kalmak kaydıyla taraflarca serbestçe yapılabileceği EHK'nın 25'nci maddesinde hükme bağlanmıştır. Hükümden de anlaşılacağı üzere EHK kapsamında açıkça bir şekil şartı öngörülmemiş, bu husus geçiş hakkına ilişkin yayımlanan ikincil mevzuatta da korunmuştur. Lakin 25'nci maddenin devam eden cümlesinde, talep edilmesi halinde geçiş hakkına ilişkin yapılan sözleşme ve eklerinin BTK'ya bildirilmesi yükümlülüğü getirilmiştir. Dolayısıyla cümlenin tamamı dikkate alındığında, geçiş hakkına yönelik sözleşmelerin en azından yazılı şekilde yapılması gerektiği⁸¹ sonucuna ulaşılmaktadır⁸².

⁸⁰ Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak), sf.42-43

⁸¹ Geçiş hakkı anlaşmalarının yazılı şekilde yapılmasına dair yükümlölük, sonradan UDHB tarafından yayımlanan Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nde net olarak ifade edilmiştir.

⁸² ÖZER Çiğdem, sf.82

TMK çatısında geçiş haklarının hukuki olarak nasıl nitelendirileceğine yönelik açıklamalara çalışmanın ilerleyen bölümünde detaylı şekilde yer verilmiştir. Bu noktada şu hususu belirtmek faydalı olacaktır; TMK'daki hükümler dikkate alındığında geçiş hakları, kanundan kaynaklanan bir çeşit irtifak hakkı olarak konumlandırılabileninden, geçiş hakkı sözleşmesinin tapu siciline tescili gündeme gelebilecektir⁸³. Lakin geçiş haklarının ne şekilde tescil edileceğine yönelik mevzuatta açık bir hüküm bulunmamakta, bu konuda bir uygulama boşluğu bulunmaktadır.

2.1.1.5. Değerlendirme

Gerek EHK kapsamında geçiş hakları gerekse ortak yerleşim ve tesis paylaşımı konularına ilişkin işlemlerin BTK'nın görev ve yetkileri dâhilinde düzenlediği görülmektedir. Ancak 665 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının ("UDHB") Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümde Kararname⁸⁴'nin ("665 sayılı KHK") "Haberleşme Genel Müdürlüğü" başlıklı 13'üncü maddesinin (h) bendinde; UDHB bünyesinde yer alan Haberleşme Genel Müdürlüğü'nün ("HGM") görevleri arasında *"sabit ve mobil haberleşme altyapısı veya şebekelerinde kullanılan her türlü kablo ve benzeri gerecin taşınmazlardan geçirilmesiyle ilgili geçiş hakkına ilişkin usul ve esaslar ile bunların taşınmazlardan geçirilmesi için uygulanacak ücret tarifelerini belirlemek ve denetlemek"* hususu da sayılmıştır. Dolayısıyla 665 sayılı KHK ile daha önceden yayımlanmış yönetmeliklerle BTK'nın görevleri arasında sayılan geçiş haklarına ilişkin düzenleme yetkisi UDHB'ye geçmiş, ancak tesis paylaşımı ve ortak yerleşim yükümlülüğüne ilişkin düzenleme yapma yetkisi BTK'da kalmıştır.

665 sayılı KHK'nın yürürlüğe girmesini müteakip, UDHB tarafından "sabit ve mobil haberleşme altyapısı veya şebekelerinde kullanılan her türlü kablo ve benzeri gerecin taşınmazlardan geçirilmesiyle ilgili geçiş hakkına, bu hakka ilişkin uygulanacak ücret tarifesine ve bu Yönetmelik kapsamındaki işlemlerin

⁸³ ÖZER Çiğdem, sf. 82

⁸⁴ Bkz. 01.11.2011 tarihli ve 28101 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete.

denetlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek” amacıyla hazırlanan Sabit ve Mobil Haberleşme Altyapısı veya Şebekelerinde Kullanılan Her Türlü Kablo ve Benzeri Gerecin Taşınmazlardan Geçirilmesine İlişkin Yönetmelik⁸⁵ (“Geçiş Hakkı Yönetmeliği”) yürürlüğe girmiştir⁸⁶.

2.1.2. Geçiş Hakkı Yönetmeliği

Geçiş hakkına ilişkin temel hükümler EHK kapsamında hüküm altına alınmış olsa da, 665 sayılı KHK neticesinde geçiş hakkının yalnızca işletmeciler arası bir konu olmaması ve işletmeciler, yerel yönetimler ve diğer kamu kurumları arasındaki ilişkileri de içermesi sebebiyle geçiş hakkına ilişkin görev ve yetkiler UDHB bünyesine geçirilmiş ve dolayısıyla bu konuda tekrardan detaylı bir ikincil düzenleme yapılması gereği ortaya çıkmıştır⁸⁷. Çalışmanın bu bölümünde Geçiş Hakkı Yönetmeliği’nin önemli olduğu düşünülen düzenlemeleri ana başlıklar altında açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.2.1. Geçiş Hakkı Tanımı ve İlkeler

Geçiş Hakkı Yönetmeliği’nde “geçiş hakkı” tanımı⁸⁸ EHK’daki tanıma paralel şekilde belirtilmiştir.

Yönetmelik’in 2’nci maddesinde; *“Bu Yönetmelik; sabit ve mobil haberleşme altyapısı veya şebekelerinde kullanılan her türlü kablo ve benzeri gerecin taşınmazlardan geçirilmesiyle ilgili geçiş haklarını, bu haklara ilişkin ücret tarifelerini, bu Yönetmelikte belirtilen işlemlerin denetlenmesi ve geçiş hakkını kullanacak işletmeciler ile geçiş hakkı sağlayıcılarının yükümlülüklerini kapsar”* hükmüne yer verilmiştir. Hükümden anlaşıldığı kadarıyla geçiş hakkının, tüm

⁸⁵ Bkz. 27.12.2012 tarihli ve 28510 sayılı Resmi Gazete.

⁸⁶ Yalnızca geçiş hakkına ilişkin ücretlerin üst sınırının yeniden değerlendirilmesine ilişkin olan Yönetmeliğin 9’ncü maddesinin ikinci fıkrası 01.01.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁸⁷ Esasen geçiş hakkı konusunda önceden BTK tarafından yayımlanmış mülga bir Geçiş Hakkı Yönetmeliği olmasına rağmen konuya ilişkin düzenleme yapma yetkisi UDHB’ye geçtiğinden bu şekilde ifade edilmiştir.

⁸⁸ Geçiş hakkı: İşletmecilere; elektronik haberleşme hizmeti sunmak için gerekli şebeke ve altyapıyı kurmak, kaldırmak, bakım ve onarım yapmak gibi amaçlarla kamu ve özel mülkiyet alanlarının altından, üstünden ve üzerinden geçmeleri için tanınan hakları,

elektronik haberleşme unsurlarını değil sadece kablo ve benzeri gereçleri kapsamaktadır⁸⁹.

Yönetmelik'te önem arz eden bir diğer tanım maddesi de geçiş hakkı sağlayıcısına ("GHS") ilişkin yapılan tanımdır. Keza GHS,⁹⁰ geçiş hakkını kullanan işletmeciden geçiş hakkı ücreti talep edebileceğinden bu kavrama ayrıca değinilecektir.

Yönetmelik'te sıralanan ilkeler arasında belki de en önem taşıyanı, EHK'da da belirtildiği gibi tesis paylaşımı ve ortak yerleşime öncelik verilmesi yükümlülüğüdür. Yine EHK'daki düzenlemeye benzer şekilde, Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nde de tesis paylaşımı her durumda öncelikli olarak başvurulması gereken bir yol olarak belirtilmiş olup, tesis paylaşımının mümkün olmadığının⁹¹ işletmeci tarafından belgelenmesi halinde geçiş hakkı talebi için UDHB'ye başvurulabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda, işletmeciler tarafından yeni bir altyapı tesis edilmek istendiği halde, öncelikle tesis paylaşımına ilişkin mevzuat hükümleri uygulanacak olup, eğer talep edilen güzergâhta tesis paylaşımı mümkün ya da mevcut değil ise geçiş hakkına ilişkin düzenlemeler uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla talep eden açısından da tesis paylaşımı bir hak olmaktan öte yükümlülük haline getirilmiştir.

⁸⁹ ÖZ Selçuk, sf. 38

⁹⁰ Geçiş hakkı sağlayıcısı: Geçiş hakkına konu olan kamuya ait ya da kamunun ortak kullanımında olan taşınmazlar da dâhil olmak üzere taşınmazın sahipleri ve/veya taşınmaz üzerindeki hak sahiplerini,

⁹¹ İlgili düzenlemede ifade edilen "tesis paylaşımının mümkün olmaması" lafzının nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin Bakanlık tarafından 21.08.2014 tarihinde "Sabit ve Mobil Haberleşme Altyapısı veya Şebekelerinde Kullanılan Her Türlü Kablo ve Benzeri Gerecin Taşınmazlardan Geçirilmesine İlişkin Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Usul ve Esaslar"ın 6. maddesinin onuncu fıkrasında düzenleme yapılmıştır. İlgili hükme göre, i) İşletmecilerin kullanım onayı almak istedikleri güzergâhın geçtiği yerlerde elektronik haberleşme altyapısı bulunan diğer işletmecilere yaptıkları tesis paylaşımı başvurusu üzerine tesis paylaşımı talebinin karşılanamayacak olduğuna ilişkin yazılı bir cevap alınması, ii) Tesis paylaşımı başvurusunu müteakip tesis paylaşımı mevzuatı kapsamında belirlenen süre içerisinde, altyapı sahibi işletmeciden yer etüdü süresi ve ücretine dair yazılı bir cevap alınamaması, iii) Yer etüdü ücretinin ödenmesini müteakip tesis paylaşımı mevzuatı kapsamında belirlenen süre içerisinde tesis paylaşımı talebine ilişkin yer etüdü sonucunun başvuru sahibine bildirilmemesi durumunda Yönetmeliğin 6. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen, tesis paylaşımının mümkün olmadığının belgelenmesi şartı sağlanmış olmaktadır.

2.1.2.2. Başvuru ve Değerlendirme

Planlanan güzergâhlarda paylaşılabılır bir altyapı olmadığının ispatlanması akabinde, işletmecilerin geçiş hakkına ilişkin yaptıkları başvuruların UDHB tarafından 30 gün içerisinde değerlendirilerek, başvuru sonucu işletmecilere bildirilmesi gerekmektedir. Ancak hangi durumlarda tesis paylaşımının mümkün olmadığının tespitine ilişkin Geçiş Hakları Yönetmeliği'nde bir hüküm bulunmamaktadır. Yönetmelik'teki bu hüküm boşluğuna ilişkin olarak "Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ"⁹²'in "Tesis Paylaşımı Taleplerinin Değerlendirilmesi" başlıklı 10'ncu maddesinin 1'nci fıkrasının (c) bendinde "... Tesis paylaşımı yükümlüsü başvuruyu azami 15 gün içerisinde cevaplandırır. Bu Tebliğin 9'ncu maddesinin 2'nci fıkrasında belirtilen nedenlerle talebin uygun görülmemesi halinde, belirtilen süre içerisinde gerekçeleri ayrıntılı olarak ve kanıtlayıcı belgeler sunulmak suretiyle işletmeciye bildirir..." belirtilen hüküm ile yine aynı Tebliğ'in kapasite planlamasına ilişkin yükümlülüklerin bulunduğu durumların tesis paylaşımının mümkün olmadığı durumlar olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

İlgili güzergâha ilişkin olarak UDHB tarafından kullanım onayı verilmez ise işletmeci tarafından geçiş hakkı tesis edilemeyecektir. Ancak UDHB tarafından kullanım onayı başvurusu kabul edilir ise, işletmecilerin güzergâh üzerindeki GHS'lere başvuru yapması gerekmektedir. GHS'lerin kamu tüzel kişisi olması halinde ise 60 günlük süre içerisinde işletmeciye dönüş sağlamaları gerekmektedir. Özetlemek gerekirse, yapılacak başvuruların özel ya da kamu GHS'lere yapılıyor olması sürelerin uygulanması açısından farklılıklara sebep olmaktadır. Lakin uygulamadan geçiş hakkı taleplerinin çoğunlukla kamu kurumlarının tasarrufunda bulunan arazilerden geçirilmek isteniyor olması sebebiyle başvurulara yönelik yaşanan sorunların da birçoğunun kamu kurumları ile işletmeciler arasında yaşanmaktadır.

⁹² Bkz. 02.12.2010 tarihli ve 27773 sayılı Resmi Gazete.

2.1.2.3. Geçiş Hakkı Ücretleri

Geçiş hakkı Yönetmeliği'nin 9'ncu maddesinde ücretlere ilişkin olarak ücret tarifesi belirlenmiş ve kamu GHS'lerinin⁹³ bu tarifede belirtilen tutarların üzerinde ücret taleplerinde bulunamayacakları hüküm altına alınmıştır. Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nin belki de en tartışmalı hükmü ücretlere ilişkin yükümlülüklerin bulunduğu 9'ncu maddedir.

Esasen ücret konusu geçiş hakkına ilişkin mülga mevzuatta da oldukça tartışmalı bir durumda idi. Çünkü BTK tarafından yayımlanmış olan Mülga Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nde; geçiş hakkı bedellerine yönelik bir tavan sınır belirtilmemiş, bedelin sınırlandırılması noktasında sadece hakkın kötüye kullanılmaması gibi genel hükümler üzerinden işletmeciler lehine birtakım koruma imkânları sağlanmaya çalışılmıştı. Mülga Yönetmelik döneminde yaşanan sıkıntıları düşündüğümüzde, Geçiş Hakkı Yönetmeliği ile getirilen ücret tarifesi, önemli değişikliklerden biri olarak ifade edilebilecektir⁹⁴.

Geçiş Hakkı Yönetmeliği ile bedellere yönelik üst sınır tarifesi belirlenmiş olmasına rağmen, birtakım maliyet kalemlerinin tarifeye dâhil edilmemesi ile uygulamada işletmecilerin önüne farklı taleplerin gelebildiği bilinmektedir. Burada belirtilen eksiklikler uygulamada ciddi sonuçlara sebep olmaktadır. Örnek olarak Büyükşehir Belediyeleri tarafından kendi ücret tarifeleri yayımlanmakta olup, geçiş Hakkı Yönetmeliği ücret tarifesinde yer almayan zemin tahrip, keşif ve buna benzer isimler altında farklı bedel talepleri işletmecilere iletilebilmektedir.

Türkiye'de şu an için halen altyapının izlenebildiği merkezi bir veri tabanının olmaması sebebiyle zaten makul seviyenin üzerinde altyapı maliyetlerine katlanmak zorunda kalan işletmeciler, bir de mevzuattaki boşluktan kaynaklı farklı ücret taleplerine maruz kalmaktadır. Böylece başta sabit elektronik haberleşme

⁹³ Geçiş hakkı ücret tarifesi, kamu tüzel kişileri haricindeki diğer gerçek ve özel hukuk tüzel kişi tasarruf sahipleri için uygulanmamaktadır.

⁹⁴ Gerçek ve özel hukuk tüzel kişileriyle yapılacak geçiş hakkı sözleşmeleri üst sınıra yönelik hazırlanmış tarifenin kapsamı dışında tutulmuştur.

hizmetleri olmak üzere sektördeki tüm hizmetlerin yaygınlaşabilmesinin önü kesilmektedir.

Geçiş hakkına yönelik düzenleme yapma yetkisinin UDHB'ye geçmesi ile birlikte mevzuatta müspet bazı değişikliklerin olduğu görülmektedir. Lakin uygulamadaki sorunlara bakıldığında, geçiş hakkı düzenlemelerindeki bazı hükümlerin elektronik haberleşme sektöründeki oyuncular açısından yeterli koruma sağlamıyor olması sebebiyle altyapının tesisi noktasında yeterli mesafenin kat edilememektedir. Sorunun aşılması yolunca ücret tarifesinin bağlayıcılığına ilişkin yeni düzenlemeler yapılması gerekliliği şüphesiz ki gündeme gelmektedir.

2.1.2.4. Geçiş Hakkının Başvuru Süreci

Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesi ile birlikte getirilen bir diğer önemli değişiklik de, geçiş hakkına izni alan işletmecinin belirli bir süre içerisinde altyapıyı tesis etmesine yönelik yükümlülüktür. Yönetmelik'in 10'ncu maddesi uyarınca; işletmeci, UDHB tarafından kullanım onayını almasından itibaren en geç 120 gün içerisinde taşınmaz sahiplerine başvuru, gerekli izin ve onayların alınması, anlaşmaların imzalanması da dâhil tüm işlemleri yerine getirmekle yükümlü kılınmıştır. Aynı maddenin devamında da işletmeciden kaynaklanmadığı Bakanlıkça⁹⁵ kabul edilen nedenlerden dolayı meydana gelen gecikmelerin süreye dâhil edilmeyeceği düzenlenmiştir. Bu durumda, 120 günü aşan her somut olayda UDHB tarafından gecikmenin kimden kaynaklandığına yönelik araştırma yapılması gerekmektedir⁹⁶. İlgili maddenin getirilme amacı, işletmecilerin gereksiz yere geçiş hakkı talebinde bulunmasının engellenmesidir.

Elektronik haberleşme hizmetlerinin sunumu noktasında kıt kaynakların etkin kullanılması hususu her daim işletmeciler tarafından gözetilmesi gereken temel bir ilkedir. Dolayısıyla Geçiş Hakkı Yönetmeliği ile getirilen bu düzenlemelerin en nihayetinde bu ilkeye hizmet etmek üzere getirildiği düşünülmektedir. Ancak

⁹⁵ Geçiş Hakkı Yönetmeliği m. 4/a.

⁹⁶ ÖZ Selçuk, sf. 54

uygulamada başvuru noktasında büyük çoğunlukla sürelerin uzaması kamu geçiş hakkı sağlayıcılarından kaynaklanmaktadır. O halde sadece işletmecileri kısıtlayıcı ve bağlayıcı hükümlerden ziyade, gerekirse kanun değişikliği de yaparak, geçiş hakkı anlaşmalarındaki tüm tarafları yükümlülüklerle istisnasız riayet edecek şekilde düzenlemelerin hayata geçirilmesi, Türkiye'nin genişbant internet hedeflerine ulaşabilmesi açısından çok önemlidir.

2.1.2.5. Geçiş Hakkı Sağlayıcısının Yükümlülükleri

Geçiş hakkı sağlayıcılarına ilişkin yükümlülüklerle EHK'nın 28'nci maddesinde yer verilmiş olmakla birlikte konuya ilişkin detaylı düzenlemeler Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nde belirtilmiştir. Geçiş hakkı sağlayıcıları için temel yükümlülük olarak Geçiş Hakkı Yönetmeliği'ndeki ilkelerin esas alınması zorunlu olmakla beraber, kamu geçiş hakkı sağlayıcılarına ek birtakım yükümlülükler daha getirilmiştir. Kamu geçiş hakkı sağlayıcıları, kendilerine iletilen talepleri 60 gün içerisinde sonuçlandırma, ayırım gözetmeme ve şeffaf davranma yükümlülüğü altındadır. Buna ek olarak, kamu geçiş hakkı sağlayıcılarına ait taşınmazlardan üzerinde tesis edilecek geçiş haklarından dolayı talep edilecek ücretlerde, Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nde belirtilen üst sınırların aşılmasına ilişkin yükümlülük bulunmaktadır. Kamu mülkiyeti haricindeki taşınmazlar üzerinde ise tarafların sözleşme serbestisi kapsamında taraflar geçiş hakkı ücretlerini istedikleri gibi belirleyebileceklerdir. Dolayısıyla geçiş hakkı sağlayıcılarına ilişkin düzenlemelerin özel mülkiyete ait taşınmazlardan ziyade kamu mülkiyetindeki taşınmazlara ilişkin getirildiği gözlemlenmektedir.

Kural olarak geçiş hakkı tesis edilmiş taşınmazlar üzerinde işletmeciye ait elektronik haberleşme şebeke ve/veya altyapısına zarar verilmemesi gerekmektedir. İstenmeyen hallerde bir şekilde zarar gündeme gelmişse de, Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nin 11'nci maddesinin 5'nci fıkrası uyarınca, işletmeciler en geç 1 ay içerisinde zararların tazmini yükümlülüğü altındadır. Ayrıca geçiş hakkı sağlayıcısı işletmeciye ait altyapı ekipmanlarının yerini değiştirmesini

isteyebilecek olup bu talebini 60 gün öncesinden işletmeciye bildirmesi gerekmektedir.

2.1.2.6. İşletmecinin Yükümlülükleri

İşletmecilerin geçiş hakkının kullanılması karşılığında ödeyecekleri bedellere ek olarak kazı çalışmaları sebebiyle verdikleri zararları karşılamak gibi zorunlulukları da bulunmaktadır. Bu yükümlülüğe örnek olarak, belediyelere ait taşınmazlardan geçirilmekte olan ekipmanlarından dolayı yapılmış olan altyapı çalışmaları sonrasında, mevcut taşınmazdaki tüm zararların giderilmesi anına değin belediyeler tarafından kabul işlemlerinin yapılmaması hususu belirtilebilecektir.

Öte yandan Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nin geçici 2'nci maddesinde yer alan, “1) EHABS 30/6/2014 tarihine kadar faaliyete başlar. Bakanlık EHABS'ın bu tarihe kadar faaliyete geçmesi için gerekli çalışmaları yürütür. 12 nci maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentleri ile 14 üncü maddenin ikinci fıkrası EHABS faaliyete geçene kadar uygulanmaz” hükmü uyarınca işletmeciler; (i) geçiş hakkına yönelik olarak anlaşma ve eklerini, (ii) üç yıllık tahmini güzergâhları ve (iii) kapasite planlarını kapsayan altyapı bilgilerini Elektronik Haberleşme Altyapı Bilgi Sistemine'ne (“EHABS”) kaydetmekle yükümlü kılınmıştır. Ancak 2017 yılı itibarıyla EHABS hala devreye alınamadığından, işletmeciler tarafından henüz bu düzenleme tam olarak uygulanmamaktadır.

2.1.2.7. Geçiş Hakkı Kapsamında Denetim

Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nin denetim başlıklı 18'nci maddesinin birinci fıkrasında; “Bakanlık; bu Yönetmelik kapsamında yer alan iş ve işlemleri, geçiş hakkı talep edilen güzergâhı ve güzergâh üzerinde yer alan altyapının durumunu denetleyebilir” hükmüne yer verilmektedir. İlgili hükümden, UDHB tarafından sadece Geçiş Hakkı Yönetmeliği kapsamında yer alan işlemleri, geçiş hakkı güzergâhları ve bu güzergâhlardaki altyapının denetlenebileceği anlaşılmaktadır. Geçiş Hakkı Yönetmeliği kapsamında da esas olarak sadece sabit ve mobil haberleşme altyapısı veya şebekelerinde kullanılan her türlü kablo ve benzeri

gerecin taşınmazlardan geçirilmesi hususu düzenlendiğinden denetim yetkisi de sadece kablo ve benzeri gerecin geçirilmesine iş ve işlemleri ile bu altyapının geçtiği güzergâhları kapsayacağı düşünülmektedir.

UDHB tarafından yürütülecek denetim kapsamında; kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını teminen en çok dikkat edilecek hususlardan biri de hiç şüphesiz işletmecilerin en az kendi ihtiyacını karşılayan altyapı kadar ilave altyapıyı diğer işletmeciler için de kurmasını sağlamak üzere yapacağı imalattır. Keza gerek EHK'nda gerekse Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nde tesis paylaşımı yükümlülüğü asli bir yükümlülük olarak belirtilmiş olduğundan, diğer işletmeci(ler) için ek altyapının tesis edilmiş olması denetim sırasında gözetilecek en temel unsur olacaktır.

Denetim yetkisinin düzenlenmiş olduğu 18'nci maddenin diğer fıkralarında;

- (3) *Bu Yönetmelik kapsamında belirtilen hükümlere aykırı davranan işletmecinin mevcut kullanım onayı iptal edilir.*
- (4) *Bu Yönetmeliğin uygulamasında işletmecinin, rekabeti engelleyecek şekilde davranması veya başka bir işletmecinin geçiş hakkı talebini engelleyici yönde hareket etmesi durumunda ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak mevcut kullanım onayı Bakanlıkça iptal edilir.*
- (5) *Kullanım onayı iptal edilen işletmecinin bir yıl boyunca yapacağı kullanım onayı başvuruları değerlendirmeye alınmaz ve bu işletmeci hakkında ilgili mevzuat hükümlerine göre işlem yapılır.*

hükümlerine yer verilmektedir. Yaptırımlara ilişkin düzenlemelerin olduğu söz konusu fıkralar incelendiğinde; Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nde belirtilen hususlara aykırılık halinde sadece işletmecilere yönelik yaptırımların kaleme alındığı ancak GHS'lere uygulanabilecek muhtemel bir yaptırıma yönelik herhangi bir idari işlemin öngörülmediği görülmektedir. UDHB tarafından işletmeciler hakkında düzenli olarak yapılmakta olan denetimlerin akıbeti bu durumda sorgulanabilecektir. Çünkü geçiş hakkı anlaşmasındaki taraflardan sadece bir

tanesine yönelik yaptırım öngörülürken, GHS'lere yönelik hiçbir yaptırım öngörülmemesi, denetimlerin işletmeciler açısından evrensel bir hukuk ilkesi olan silahların eşitliği ilkesi ile ters düştüğü düşünülmektedir.

Geçiş hakkı Yönetmeliği kapsamındaki yükümlülüklerden herhangi birine uyulmadığı durumda, UDHB tarafından ilgili işletmecinin kullanım onayının iptal edileceği düzenlenmektedir. Böyle bir durumda işletmecinin herhangi bir güzergâhta altyapı tesis etmek istemesi durumunda tesis paylaşımına başvurmadan başka yolu kalmayacak, dolayısıyla kullanım onayı başvurusu değerlendirmeye alınmayan işletmeci geçiş hakkı talep edememesi üzerine altyapı tesis edemeyecek hale gelecektir⁹⁷. Genişbant internet kullanımının yaygınlaştırılmasının ülkelerin en önemli odak noktası olduğu günümüz dünyasında, elektronik haberleşme altyapısı tesis etmek isteyen işletmecilerin olası mevzuat ihlallerinde, ihlalin ağırlığı dikkate alınmaksızın kendilerini uzun süre yatırım yapmaktan alıkoyacak bir hükmün uygulanacak olması Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nin amacıyla uyumamaktadır. Keza böyle bir ceza işletmeciyi cezalandırmaktan öte, yeni altyapıların tesis edilmesini engelleyecek olmasından ötürü genişbant erişim imkânlarını kısıtlayacağından tüm toplumu cezalandırıcı bir niteliğe sahiptir.

2.1.2.8. Stratejik ve Özel Önemi Olan Yerlerden Geçiş hakkı

Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nin 13'ncü maddesindeki hükümler stratejik ve özel önemi olan yerlerde tesis edilecek geçiş haklarına yönelik düzenlemeleri belirtmektedir. Normal süreçten farklı olarak, Türk boğazları, Türkiye'nin deniz yetki alanları, kara ve deniz sınırları, ormanlar ve buna benzer stratejik ve özel önemi olan bölge ve alanlardan geçiş hakkına yönelik kullanım onayı için yapılan başvurularda, diğer başvurulardan farklı olarak geçiş hakkı talep edilen güzergâhların özel önemine binaen ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşünün alınacağı belirtilmiştir⁹⁸. Bunun yanı sıra, yukarıda belirtilen stratejik ve özel önemi olan yerler üzerinde tesis edilecek geçiş hakları için UDHB tarafından sadece tek

⁹⁷ ÖZ Selçuk, sf.70

⁹⁸ ÖZ Selçuk, sf.58

bir işletmeciye kullanım onayı verilebileceğine yönelik UDHB'ye geniş bir takdir yetkisi de verilmiştir.

2.1.2.9. Diğer Alt Yapılarla İlişkili Durumlar

Herhangi bir güzergâh üzerinde geçiş hakkı tesis edilmeden önce mevcutta bulunan kanalizasyon, su, gaz kanalları, demiryolları, elektrik tesisleri ve benzeri altyapının durumunu düzenleyen 17'nci maddede; işletmecinin koordinasyon talebinde bulunması halinde diğer altyapı sahiplerinin makul bir gerekçe olmaksızın talebi reddedemeyeceği ya da geciktiremeyeceği düzenlenmiştir. Aslında diğer altyapılarla ilişkili durumlar EHK'nın 27'nci maddesinde de düzenlenmiştir. Lakin EHK'daki düzenlemede; işletmeciye elektronik haberleşme altyapılarını tesis ederken diğer altyapılara zarar vermemesi, bu sebeple altyapıların mevcut bulunan diğer altyapılara uygun mesafede tesis edilmesi gerektiği belirtilmekte, bu kapsamda alınacak tüm önlemlere yönelik masrafların işletmeciye ait olacağı düzenlenmekteydi. EHK'daki düzenleme bu şekilde olmakla beraber, hangi hallerin zaruri olarak sayılacağına yönelik bir düzenleme bulunmamasından ötürü, ilgili maddenin işletmeci aleyhine geniş bir sorumluluk içerdiği düşünülmüş olacak ki, Geçiş Hakkı Yönetmeliği ile konuya yönelik biraz daha detaylı düzenlemeler getirilmiştir.

2.1.2.10. Değerlendirme

Yukarıdaki açıklamalardan da görüleceği üzere, Geçiş Hakkı Yönetmeliği ile sabit ve mobil haberleşme altyapısında kullanılan her türlü kablo ve benzeri gerecin taşınmazlardan geçirilmesine ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Düzenlemeleri incelediğimizde temel olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır;

- EHK'da olduğu gibi, geçiş haklarına ilişkin temel ilke olarak, tesis paylaşımına öncelik verilmesi suretiyle kaynakların etkin ve verimli kullanılması amaçlanmıştır.
- Geçiş hakkı tesis edilmek istenen güzergâh üzerinde, imkân varsa ilk olarak tesis paylaşımı yapılması bir zorunluluk olarak belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle, tesis paylaşımı asli olarak tüketilmesi gereken bir yol olarak

düzenlenmiştir. Düzenleme kural olarak bu şekilde belirlenmiş olmakla birlikte, işletmeciler açısından hangi hallerin paylaşım imkân vereceğine yönelik bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu durumda tesis paylaşımına yönelik düzenlemelerin kıyasen uygulanabileceği düşünülmektedir.

- Uygulamada işletmeciler tarafından çok ciddi sıkıntılara sebep olan geçiş hakkı bedellerine ilişkin standart bir tarife belirlenmiştir. Her ne kadar söz konusu tarife uygulamada birçok kamu GHS tarafından uygulanmıyorsa da, Türkiye'nin mevcut genişbant hedefleri de dikkate alınarak, tarife ücretlerine riayet edilmesinin sağlanacağı düşünülmektedir.
- UDHB tarafından verilen kullanım onayları akabinde tesis edilen güzergâhların durumunun denetlenmesine yönelik denetim süreci tanımlanmıştır. Bu sayede geçiş hakkı kapsamındaki iş ve işlemlerin kontrol edilmesi amaçlanmıştır. Bu noktada UDHB tarafından yapılacak denetimler kapsamında hazırlanan denetim raporları önem arz etmekte olup, BTK kurul kararları gibi internet ortamında çevrimiçi yayımlanması sektördeki işletmeci ve kamu geçiş hakkı sağlayıcıları açısından yol gösterici nitelikte olabilecektir.
- Elektronik Haberleşme Altyapı Bilgi Sistemi'nin (EHABS) kurularak, işletmecilere ait altyapı bilgilerinin merkezi bir veri tabanında toplanması, geçiş hakkına yönelik başvuru ve süreçlerin etkin bir şekilde takip edilmesi amaçlanmıştır.
- İşletmecilerin asgari olarak kendi kapasite ihtiyaçları kadar ilave kapasiteyi diğer işletmecilerin kullanımı için de kurması zorunluluğu getirilerek mükerrer kazı yapılmasının önlenmesi amaçlanmıştır.

2.1.3. Geçiş Hakkı Yönetmeliğinin Uygulanması Hakkında Usul ve Esaslar

Sabit ve Mobil Haberleşme Altyapısı Veya Şebekelerinde Kullanılan Her Türlü Kablo Ve Benzeri Gerecin Taşınmazlardan Geçirilmesine İlişkin Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Usul Ve Esaslar⁹⁹ ("Usul ve Esaslar") ile işletmeciler

tarafından tesis edilmek istenen elektronik haberleşme altyapısı ve/veya şebekesine ilişkin geçiş hakkı kullanım onayının alınması ve Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nin uygulama detayları düzenlenmiş olup, uygulamada yaşanan birtakım sorunların çözülmesi amacıyla 20.08.2014 tarihinde Usul ve Esaslar'da birtakım değişiklikler yapılmıştır. Geçiş haklarına ilişkin UDHB bünyesinde yürütülecek işlemler kapsamında Usul ve Esaslar ile aşağıda belirtilen birtakım düzenlemeler yürürlüğe konmuştur.

Usul ve Esasların'ın "Geçiş Hakkı Ücreti" başlıklı 5'nci maddesinde; tesis paylaşımı yapan işletmecilerden geçiş hakkı ücreti alınmaması hususu hüküm altına alınmış, bu sayede elektronik haberleşme sektöründe tesis paylaşımı teşvik edilmeye çalışılmıştır. Şu an için Türkiye'de tesis paylaşımına ilişkin yoğunluğu yerleşik işletmeciden kaynaklanan bazı sorunlar yaşanıyor olmasına rağmen, EHK ve Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nde belirtilen hükümlere benzer şekilde tesis paylaşımına öncelik verilmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir.

Bilindiği üzere, UDHB tarafından verilecek kullanım onayı neticesinde işletmeciler geçiş haklarına ilişkin olarak ilgili geçiş hakkı sağlayıcılarına başvuruda bulunma imkânına sahip olmaktadır. Usul ve Esaslar'ın "Kullanım onayı başvurusu" başlıklı 6'ncı maddesinde¹⁰⁰ kullanım onayı başvurularının nasıl yapılacağı düzenlenerek kullanım onayı süreci şekillendirilmiştir. Ancak EHABS faaliyete geçene kadar, işletmecilerin kullanım onayı almak istedikleri güzergâhta tesis paylaşımının olmadığını kanıtlayacak belgeleri kendilerinin UDHB'ye iletmeleri gerekmektedir. Usul ve Esaslar'da belirtilen bu geçiş hükmü uygulamada işletmecilerin en çok zorlandığı hususlardan biri olduğu düşünülmektedir. Keza geçiş haklarına ilişkin ilgili mevzuatın tamamı incelendiğinde, EHABS'ın henüz

⁹⁹ Geçiş Hakkı Usul ve Esasları için bkz.

<http://www.ubak.gov.tr/> (erişim tarihi 07.10.2017)

¹⁰⁰ Geçiş Hakkına İlişkin Usul ve Esaslar m.6

faaliyete geçememiş olmasından ötürü tesis paylaşımının uygulanması noktasında çok ciddi problemler yaşanmaktadır.

“Genel hükümler” başlıklı 8’nci maddede kullanım onaylarına ilişkin işletmecilere bir istisna tanındığını görmekteyiz. Şöyle ki; abone bağlantılarının zamanında yapılabilmesi amacıyla 400 metre altındaki abone bağlantı güzergâhları kullanım onayı sürecine dâhil edilmemiş; bir diğer ifade ile 400 metre üzeri tesisler için “Kullanım Onayı” yükümlülüğün getirilmesi ile UDHB (ve dolaylı olarak BTK) sürece dâhil edilmektedir. İlgili maddenin devamında, tesis paylaşımının mümkün olduğu durumda öncelikli olarak tesis paylaşımının uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

Ücretlere ilişkin olarak, geçiş hakkı ücretinin, altyapıyı kuran ilk işletmeci tarafından geçiş hakkı sağlayıcısına ödeneceği belirtilmiş, kurulan altyapıdan tesis paylaşımı kapsamında yararlanan işletmecilerin bedel ödemeyeceği düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, işletmeci tarafından ilk başvuru sürecinde bedel ödemek suretiyle tesis edilen altyapıya, işletmecilerin ilave fiziksel altyapı unsurlarının mevcut güzergâhın dışına çıkılmaksızın tesis edilmesi durumunda ek bir ücret ödenmeyeceği belirtilmiştir¹⁰¹.

2.1.4. Elektronik Haberleşme Altyapısı Bilgi Sistemi (EHABS)

Çalışmanın önceki bölümlerinde de ifade edildiği üzere, Geçiş Hakkı Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesi ile birlikte, elektronik haberleşme altyapılarının tesisine izin verilebilmesi için talep edilen güzergâhlarda paylaşılabilir bir altyapı olmadığının ispatlanması zorunluluğu getirilmiştir¹⁰². Esasen Geçiş Hakkı Yönetmeliği’nin yürürlüğe girdiği dönemden önce de söz konusu zorunluluğun kısmi olarak geçerli olduğu tespit edilmektedir. BTK’nın 187 sayılı kurul

¹⁰¹ Geçiş Hakkına İlişkin Usul ve Esaslar m.5

¹⁰² Daha önce de açıklandığı üzere, Geçiş Hakkı Yönetmeliği ile tesis paylaşımına uygun altyapı olması halinde tesis paylaşımına ilişkin mevzuat hükümlerinin öncelikli olarak uygulanacağı belirtilmiş, dolayısıyla talep eden açısından da tesis paylaşımı bir hak olmaktan öte yükümlülük haline getirilmiştir.

kararında¹⁰³; “*tesis paylaşımı yükümlülüğüne tabi kılınan işletmecilerin hangi illerde altyapılarının bulunduğu bilgisi Kurumumuzun internet sayfasında yayımlanacak olup, tesis paylaşımı talebinde bulunacak işletmecilerin, söz konusu bilgiler doğrultusunda talebe konu il/illerde altyapısı bulunan işletmecilere tesis paylaşımı başvurusu yapması gerektiği*” hususuna yer verilmiştir. Bu karar doğrultusunda, BTK’nın internet sitesi üzerinden işletmecilerin altyapılarına ilişkin olarak sorgulama yapılabileceği anlaşılmaktadır. Lakin burada ifade edilen altyapı bilgilerine ilişkin sorgulama imkânı çok sınırlı bir yapıda tutulmuştur. Örnek olarak, Balıkesir’de sadece hangi işletmecilerin altyapılarının bulunduğu bilgisi sorgulanabilmekte olup, mahalle veya daha detaylı kırılda sorgulama imkânı yapılamadığından dolayı geçiş hakkı talebinde bulunacak işletmeciler açısından çok verimli bir yöntem olarak görülmemektedir¹⁰⁴. Açıklamalardan anlaşılabileceği üzere, işletmecilere ait elektronik haberleşme altyapılarının çok sınırlı bir şekilde sorgulanabildiği bir platform geçmişten beri uygulanmakta olmakla birlikte, geçiş haklarının tesisi noktasındaki etkinliği ile ciddi anlamda tartışma konusu olmuştur.

Elektronik haberleşme sektöründeki işletmecilerin sektördeki faaliyetlerinin kolaylıkla takip edilebilmesi, tesis edilen altyapının güncel olarak görüntülenebilmesi, altyapılara ilişkin analizler ve raporlamaların anlık olarak yapılabilmesi, işletmeciler ile GHS’ler arasında yapılan işlemler takip edilebilirken geçiş hakkı ve tesis paylaşımının uygulanmasında yaşanan sorunlar anında tespit edilip çözüme yönelik aksiyonların hızlıca alınabilmesi amacıyla Elektronik Haberleşme Altyapı Bilgi Sistemi’nin kurulması gerekliliği sektördeki tüm oyuncular ve düzenleyici kurumlar tarafından her daim vurgulanmıştır.

UDHB tarafından hazırlanan Geçiş Hakkı Yönetmeliği’nin 4’üncü maddesinde Elektronik Haberleşme Altyapı Bilgi Sistemi (“EHABS”),

“Elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren işletmecilerin altyapılarına ilişkin bilgilerin kaydedildiği sistem”

¹⁰³ Bkz. 12.04.2013 tarihli ve 187 sayılı BTK Kurul Kararı.

¹⁰⁴ ÖZ Selçuk, sf.131

olarak tanımlanmakta, 14'ncü maddesinin 1'nci ve 3'ncü fıkralarında yer alan,

“(1) EHABS, Bakanlık tarafından kurulur veya kurdurulur.

...

(3) EHABS'a ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça belirlenir.”

ifadeleri ile EHABS'ın kurulması, kurdurulması ve EHABS'a yönelik usul ve esasların belirlenmesi UDHB'nin yetkisine bırakıldığı görülmektedir. Her ne kadar bu yetki UDHB'ye verilmiş olsa da teknik olarak altyapıların tamamını izleme noktasında sektörün düzenleyici idari otoritesi olan BTK'nın gerekli her türlü yetkilendirme ve izinleri geçmişten bu yana veriyor olması sebebiyle, EHABS'ı kurma ve işletme yetki ve sorumluluğu BTK'ya verilmiştir.

EHABS'ın devreye alınmasıyla birlikte; altyapı bilgilerinin tek merkezde toplanması, söz konusu bilgilerin Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) tabanlı bir haritada gösterilmesi, geçiş hakkı ve tesis paylaşımına ilişkin süreçlerin etkin ve hızlı bir şekilde uygulanmasına katkı sağlanması, geçiş hakkı süreçlerinin anlık takip edilmesi, afet ve acil durum haberleşme envanter bilgilerinin tutulması, evrensel hizmet ile afet ve acil durum haberleşmesi kapsamında genişbant erişimin yaygınlaşmasına ilişkin politika belirlenmesine yardımcı olması, diğer kurumların karar destek sistemlerine katkı sağlanması amaçlanmaktadır¹⁰⁵.

BTK tarafından başlatılan mevzuat oluşturma sürecinin tamamlanmasını müteakip¹⁰⁶, EHABS'a ilişkin hususlar ile elektronik haberleşme altyapı tesislerine ilişkin asgari gerekliliklerin belirlenmesi ve denetlenmesine yönelik usul ve esasların düzenlendiği Elektronik Haberleşme Altyapısı ve Bilgi Sistemine İlişkin Yönetmelik¹⁰⁷ (“EHABS Yönetmeliği”) 2017 yılı içerisinde yayımlanmıştır¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Bkz. 13.09.2017 tarihli ve 2017/DK-ETD/265 sayılı ve BTK Kurul Kararı.

¹⁰⁶ EHABS'a ilişkin taslak yönetmeliğin BTK'nın internet sitesinde yayınlanmasını müteakip, yetkilendirilmiş işletmecilerin taslağa ilişkin görüş ve önerilerinin BTK'ya iletilmesi istenmiştir.

¹⁰⁷ Bkz. 13.07.2016 tarihli ve 29769 sayılı Resmi Gazete.

¹⁰⁸ Her ne kadar Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nde EHABS'ın 30.06.2014 tarihine kadar faaliyete geçmesi gerektiği hüküm altında alınmış olsa da, gerekli altyapı çalışmalarının tamamlanamamış olması sebebiyle sistem henüz faaliyete geçememiştir.

EHABS Yönetmeliği'nde; yürürlük tarihi olarak en geç 13.10.2016¹⁰⁹ tarihi belirlenmiş olsa da, işletmecilerden alınan verilerin ortak bir veri tabanında toplanmasına ilişkin çalışmalar halen devam ettiğinden, EHABS'ın ancak 2017 yılı sonunda¹¹⁰ devreye alınabileceği düşünülmektedir.

EHABS'ın devreye alınmasıyla F/O altyapıya yönelik edinilebilecek bilgiler; herhangi bir yerde altyapıya sahip olan işletmeci, altyapının uzunluğu (km), kapasitesi (GB), güzergâhı (adres veya coğrafi yer bilgisi), boş kapasite (% , GB), R/L (radyolink) cihazlarına ilişkin bilgiler gibi birçok bilgiye erişilebilecektir. Bu bilgilerin geçmişe dönük olarak izlenebilmesi, raporlamaların yapılabilmesi hem kamu hem de özel şirketler açısından geleceğe yönelik planlamalar yapılırken büyük destek sağlayacak ve tesis paylaşımına ilişkin başvuru sürecinin etkin bir şekilde yönetilmesini sağlayacaktır¹¹¹. İlave olarak, geçiş hakkı ve kazı izinleri için bürokratik süreçlerin tek merkezden yönetilmesi ve sürecin hızlı ilerlemesinin ve kurumlar arası farklı uygulamaların engellenmesinin sağlanması amacıyla tek merkezden koordinasyon mekanizması geliştirilerek, uygulamaya konulmasının genişbant internetin yaygınlaştırılması amacıyla tesis edilmesi gereken altyapı açısından ciddi derecede öneme haiz olduğu değerlendirilmektedir.

EHABS'ın altyapı tesisine ilişkin sağlayacağı faydaların yanında, tüketici şikâyetlerine ilişkin de birtakım faydalar sağlayacağı düşünülmektedir. Tüketicilerin herhangi bir konum dâhilinde mobil kapsama, internet bağlantı hızları gibi sunulan hizmetler ve detayları hakkında anlık ve çevrimiçi bilgi alabilmeleri mümkün olabilecektir.

Tüm bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, geçiş hakkına ilişkin yaşanmakta olan sorunların en temelinde EHABS'ın devreye alınamamış olması yatmaktadır. Bu durum da; başta mükerrer kazılar olmak üzere, kaynakların boşa harcanması, tesis

¹⁰⁹ MADDE 9 (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girer.

¹¹⁰ Tarihlerle ilişkin bdyanak olarak bkz. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2017 Yılı İş Planı, sf.9

¹¹¹ Türkiye Ulusal Genişbant Planı (Taslak), sf.53

paylaşımı sürecinin başarılı olarak işletilememesine, altyapı kurulum faaliyetleri sırasında yaşanan sorunların tespitinin gecikmesine ve işletmeciler ile GHS'ler arasında yapılan işlemlerin takibinin zorlaşmasına sebep olmaktadır.

EHABS Yönetmeliği'nin "*İşletmecilerin Yükümlülükleri*" ve "*Denetim*" başlıklı 5'nci ve 6'ncı maddelerinde; işletmecilerin altyapı tesisi sırasında temel olarak uymakla yükümlü olduğu hususlara ilişkin "Elektronik Haberleşme Altyapı Tesisleri Referans Dokümanı"na atıf yapılmaktadır.

2.1.5. Yer Altı Tesisleri Referans Dokümanı

Elektronik haberleşme hizmetlerine yönelik yeni bir altyapı tesis edilirken geçmiş dönemlerde uygulamada en çok karşılaşılan sorunlardan biri de işletmeciler tarafından yapılan altyapı kazı çalışmalarına (kazı vb. işlemler için) yönelik herhangi bir standart veya şartnamenin bulunmamasıydı. Standartların belirlenmemiş olmasının yanı sıra, her işletmeci elektronik haberleşme altyapısına ilişkin asgari şartları kendi belirlediği standartlar çerçevesinde yerine getirmekteydi.

Bilindiği üzere, geçiş hakkı mevzuatı uyarınca geçiş hakkına yönelik kullanım izni alan işletmecinin, kendi ihtiyacı yanında diğer işletmecilerin kullanımı için de ilave yer altı tesisi hazırlaması gerekmektedir. İlave tesisin belirli standartlara uyulmaksızın hazırlanması tesis paylaşımı kapsamında diğer işletmecilerin bu tesisi kullanımını zorlaştırmakta ve hatta imkânsızlaştırmaktadır.

Elektronik haberleşme altyapısına ilişkin yeraltı tesisi inşası sırasında yapılan kazılar, kazıların tekrar doldurulması, tesis edilen kablo muhafaza kanalları, ek odaları ve benzeri diğer hususlarda standartların oluşturulması amacıyla hazırlanan Elektronik Haberleşme Altyapı Tesisleri Referans Dokümanı'nın¹¹² güncellenmiş hali BTK'nın internet sayfasında yayımlanmıştır. Söz konusu dokümanda elektronik haberleşme altyapısına ilişkin yer altı tesisleri asgari şartlarının belirlenmesine, işletmecilerin birbirlerinin altyapısını daha rahat

kullanmalarına¹¹³, F/O altyapı gibi yeni tesis edilecek altyapıların daha hızlı ve düşük maliyetle yaygınlaşmasına katkı sağlanmaktadır. Söz konusu Doküman ile erişim şebekesinde kullanılacak;

- Elektronik haberleşme hatlarının yeraltından çekilmesi, eklenmesi,
- Her türlü zeminin el ve makine ile belirtilen ölçülerde kazılması,
- Kablo muhafaza boruları tesis edilmesi,
- Menhol, ek odası, galeri ve benzeri yapıların oluşturulmasına

yönelik standartlar belirlenmiş bulunmaktadır.

Yer altı tesisleri için yapılan altyapı kazılarına uyumsuzluk halinde gündeme gelebilecek yaptırımlara yönelik Yer Altı Tesisleri Referans Dokümanı'nda bir hüküm bulunmamakla birlikte, EHABS Yönetmeliği'nin "işletmecilerin yükümlülükleri" başlıklı 5'nci maddesinin birinci fıkrasındaki "(1) Sabit ve Mobil Haberleşme Altyapısı veya Şebekelerinde Kullanılan Her Türlü Kablo ve Benzeri Gerecin Taşınmazlardan Geçirilmesine İlişkin Yönetmelik kapsamında geçiş hakkını kullanacak işletmeciler Kurum tarafından yayımlanan Elektronik Haberleşme Altyapı Tesisleri Referans Dokümanına uymakla yükümlüdür" hükmü uyarınca, Yer Altı Tesisleri Referans Dokümanı'na uyulmaması durumunun EHABS Yönetmeliği'ne de aykırılık oluşturacağı düzenlendiğinden, EHABS Yönetmeliği'nde düzenlenen idari yaptırım maddesinin uygulanması gerekecektir. EHABS Yönetmeliği'nin "idari para cezaları ve diğer idari yaptırımlar" başlıklı 7'nci maddesi de uygulanabilecek yaptırımlara ilişkin Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu İdari Yaptırımlar Yönetmeliği¹¹⁴'ne ("İdari Yaptırımlar Yönetmeliği") atıfta bulunmaktadır. Altyapı kazılarına yönelik düzenlemelere aykırılık halinde İdari Yaptırımlar Yönetmeliği'nin hangi hükmünün esas alınacağı mevzuatta net olarak belirtilmemiş olmakla beraber, gerek Yer Altı Tesisleri Referans Dokümanı'nın gerekse EHABS Yönetmeliği'nin kapsam ve dayanak maddelerini dikkate alındığında, İdari Yaptırımlar Yönetmeliği'nin

¹¹³ Elektronik Haberleşme Altyapı Tesisleri Referans Dokümanı 30.05.2017 tarihli ve 2017/DK-TED/178 sayılı Kurul Kararı ile onaylanmış ve BTK web sitesinde yayımlanmıştır.

¹¹⁴ Bkz. 15.02.2014 tarihli ve 28914 sayılı Resmi Gazete.

“yetkilendirmeye ilişkin ihlaller” başlıklı 5’nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen “*şebekesine ilişkin donanım ve yazılım gibi yatırımlarına yönelik olarak yetkilendirmesinde ve/veya ilgili mevzuatta yer alan yükümlülüklere uymaması*” veya “hizmet kalitesine ilişkin yükümlülüklerin ihlali” başlıklı 15’nci maddesinde belirtilen birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen “*işletmecinin uluslararası standartlara ve/veya hizmet kalitesine ilişkin ilgili mevzuata uymaması, ilgili mevzuat ile diğer yükümlülükleri ihlal etmesi*” hükümleri kapsamında değerlendirilebileceğini düşünülmektedir. Söz konusu her iki ihlal maddesinin de idari yaptırımı, işletmecinin bir önceki takvim yılındaki net satışlarının yüzde ikisine (%2) kadar idari para cezası olduğundan, Yer Altı Tesisleri Referans Dokümanı’na uyumsuzluk içinde olunduğunun BTK tarafından tespit edilmesi durumunda istenebilecek yaptırımın üst sınırı bu şekilde olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla, işletmeciler tarafından altyapının tesisi sırasında Yer Altı Tesisleri Referans Dokümanı’nda belirtilen yükümlülükler uymaması halinde ciddi oranda idari para cezası riski gündeme gelebilecektir.

2.1.6. Bina İçi Elektronik Haberleşme Tesisatına İlişkin Teknik Şartname

Çalışmanın önceki bölümlerinde ifade edildiği üzere, FTTX teknolojisi kapsamında artık son kullanıcı binalarına kadar F/O’ya dayalı altyapının iletilmesi gerektiğinden, geçiş hakkı kavramının sadece şebekenin omurga bölümü ile sınırlı olmadığı, binaya kadar iletilmesi gereken altyapının hangi hükümler dâhilinde düzenlendiğinin önemli olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Bina içi elektronik haberleşme tesisatı konusunda zamanında Türk Telekom tarafından hazırlanmış olan hâlihazırda uygulanmakta Bina İçi Telefon Tesisatı Teknik Şartnamesi’ne uygunluk aranmaktadır¹¹⁵. Lakin teknolojinin gelişmesi sonucunda yeni nesil erişim şebekelerinin kullanılmaya başlanması ve elektronik haberleşme sektörünün

¹¹⁵ Türk Telekom A.Ş. Erişim Şebekeleri İşletme Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olan Bina İçi Telefon Tesisatı (Ankastre) Teknik Şartnamesi; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca hazırlanan ve 04.11.1984 tarihli - 18565 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Elektrik İç Tesisler Yönetmeliği ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 05.02.2008 tarihli – 26778 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yapı Denetim Uygulama Yönetmeliği uyarınca hazırlanmıştır.

serbestleşmesi sonucu rekabetin yaygınlaşması sonucu alternatif işletmecilerin binaların içinde bulunan altyapıları kullanmaya yönelmeleri sonucu söz konusu şartname günümüzün gereksinimlerini karşılama noktasında yetersiz hale gelmiştir¹¹⁶.

Bu nedenle, BTK'nın öncülüğünde işletmeciler ile ilgili STK'ların da katılımıyla yeni "Bina İçi Elektronik Haberleşme Tesisatı Teknik Şartnamesi" hazırlanmış ve gerekli mevzuat değişikliklerinin yapılabilmesini amacıyla ilgili tüm taraflara iletilmiştir.

Eski şartnameden farklı olarak yeni şartname ile aşağıdaki hususlarda düzenlemeler yapılmıştır:

- Mevcut düzenlemede telefon tesisatı için iki çift bakır kablo öngörülürken, yeni düzenleme F/O, ethernet, uydu anten ve kablo TV kabloları son kullanıcı hanelerine kadar dikey (kablo bacası gibi) vasıtasıyla tesis edilebilecektir. Bu şaft vasıtasıyla işletmeciler istedikleri kabloyu şaftın içerisinde binaya zarar vermeden, daha düşük maliyetler ile tesis edilebilecektir. Ancak, yeni düzenlemede daireye/eve kadar fiber altyapı kurulumu zorunlu tutulmamaktadır¹¹⁷.
- Yeni düzenleme ile birlikte daire içerisinde sigorta panosuna benzer daire içi zayıf akım panosu bulundurulacaktır. Böylelikle bu panodan dairedeki tüm odalara yıldız bağlantı ile dağıtım yapılabilir, kullanıcılar istedikleri herhangi bir odadan internet, telefon, kablo TV ya da uydu antenine erişim sağlayabileceklerdir¹¹⁸.
- Yeni şartname ile birlikte binaların en alt katına işletmecilerin dağıtım kutularını koyabilecekleri yeterli şartları taşıyan bir sistem odası/bina giriş panosu kurulacaktır. Böylelikle daha düzenli bir dağıtım yapılabilir ve bina girişindeki görüntü kirliliği önlenecektir¹¹⁹.

¹¹⁶ Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak), sf. 29

¹¹⁷ Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak), sf. 29

¹¹⁸ Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak), sf. 29

¹¹⁹ Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak), sf. 29

- Yeni şartname ile birlikte site gibi yapılarda, bir binanın sitedeki diğer binalardan en az biri ile bağlantısı sağlanacaktır. Böylelikle işletmeciler bir binaya yerleştirecekleri bir cihazı diğer binalarda da kullanabilecekler ve bu da maliyetlerin düşmesini ve yatırımların artmasını sağlayacaktır¹²⁰.

Şu an için yeni düzenleme ilgili kamu kurumların görüşü için iletilmiş yakın zaman içerisinde eski düzenlemenin yerini alması beklenmektedir.

2.1.7. Geçiş Hakkına İlişkin Diğer Düzenlemeler

Bilindiği üzere, ilgili mevzuat uyarınca GHS kavramı, geçiş hakkına konu olan tamamen idarelerin tasarrufunda ya da idarelerin ortak kullanımında olan taşınmazlar da dâhil olmak üzere taşınmazların maliklerini veya taşınmaz üzerindeki hak sahiplerini ifade etmektedir¹²¹. Uygulamada işletmeciler tarafından tesis edilmek istenen altyapının büyük bir kısmının belediyelerin tasarrufunda olan taşınmazlardan geçirildiği düşünüldüğünde, GHS kavramının belediye mevzuatı kapsamında değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. Keza bazı durumlarda birden çok GHS'nin tasarruf alanına giren geçiş hakları, idarelerin düzenlemeleri arasında çelişki veya çatışmaların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Esasen büyükşehir belediyelerin mücavir alanı dışında kalan yerlerde işletmecilerin altyapı güzergâhlarının bulunduğu alanda bulunan ilgili tüm idareleri mevzuat kapsamında GHS olarak değerlendirileceğinden, geçiş hakkı sözleşmesi taraflarının tümünden altyapı tesisi için izin alınması gerekecektir. Lakin geçiş hakkı tesis edilmek istenen altyapı güzergâhı büyükşehir belediyelerin sınırları içerisinde kaldığında hukuki durum farklılaşmaktadır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu¹²²'nin "Alt Yapı Hizmetleri" başlıklı 8'nci maddesinde; "*Büyükşehir içindeki alt yapı hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesi amacıyla büyükşehir belediye başkanı ya da görevlendirdiği kişinin*

¹²⁰ Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak), sf. 30

¹²¹ Geçiş Hakkı Yönetmeliği m. 4/1-e.

¹²² Bkz. 23.07.2004 tarihli ve 25532 sayılı Resmi Gazete.

başkanlığında, yönetmelikle belirlenecek kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşların temsilcilerinin katılacağı alt yapı koordinasyon merkezi kurulur¹²³” ifadesine yer verilmek suretiyle, büyükşehir belediyeleri bünyesinde alt yapı koordinasyon merkezlerinin kurulacağı hususu hüküm altına alınmıştır.

Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 8’nci maddesinde belirtilen “Alt Yapı Koordinasyon Merkezi” (“AYKOME”) ile “Ulaşım Koordinasyon Merkezi”nin usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla çıkarılmış olan Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği¹²⁴,nin “AYKOME’nin Görev ve Yetkileri” başlıklı 8’nci maddesinin f) bendinde; “*Alt yapı ile ilgili kazı yapacak gerçek ve tüzel kişilere izin ve kazı ruhsatı verir ve buna ilişkin bedeli belirler*” hükmüne yer verilmiştir. İlgili hüküm uyarınca büyükşehir belediye sınırları içerisinde yer alan altyapı kazılarına yönelik ruhsat vermeye yetkili birimin büyükşehir belediyeleri nezdinde kurulacak olan AYKOME’ler olduğu belirtilmiştir.

Genel düzenleme yukarıda ifade edildiği gibi olmakla birlikte, uygulamada büyükşehir sınırları içerisinde kalan ilçe belediyelerin geçiş hakkına yönelik kendi ücret tariflerini belirlemek suretiyle işletmecilerden geçiş hakkı ücreti talep ettikleri bilinmektedir. Ayrıca Sayıştay tarafından belediyeler hakkında hazırlanmakta olan denetim raporlarında, işletmecilerden geçiş hakkı ücreti talebinde bulunulmaması hususu bir bulgu olarak tespit edilmekte ve bu tür bedellerin ilçe belediyeleri tarafından tahsil edilmesi gerektiği belirtilmektedir¹²⁵.

Geçiş hakkı mevzuatındaki düzenlemeler ile ilçe belediyeleri tarafından gerçekleştirilen uygulamalar arasında farklılık olduğu aşikârdır. Esasen buradaki temel sorun, ilgili mevzuat uyarınca BTK’ya tanınan yetkinin münhasır bir yetki olmaması ve bazı idari kurumların da aynı konularda yetkili olması sebebiyle; aynı konuda birden çok farklı idari kurumun düzenleme yapması durumunun gündeme

¹²³ 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu m.8

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf> (erişim tarihi 06.11.2017)

¹²⁴ Bkz. 15.06.2006 tarihli ve 26199 sayılı Resmi Gazete.

¹²⁵ Bkz. Ankara Yenimahalle Belediyesi 2015 Yılı Sayıştay Denetim Raporu, sf. 21-24

gelmesidir¹²⁶. Bu durum da beraberinde çözümü pek kolay olmayan yetki problemlerini getirmektedir.

Kural olarak ilgili kanun uyarınca münhasır şekilde yetkili kılınmış bir idarece yapılan düzenlemeye yönelik başka bir idarenin düzenleme yapması mümkün değildir¹²⁷. Ancak geçiş hakkı konusunda EHK ile belediye mevzuatındaki hükümleri dikkate aldığımızda bu şekilde bir münhasır yetkiden söz edilemeyeceğinden ötürü iki farklı idare tarafından düzenleme yapılmasının mümkün olabileceği gündeme gelecektir. Merkezi yönetim unsuru olan Bakanlık ile yerel yönetimler arasında çıkabilecek bu şekilde bir ihtilafın çözümünde, merkezi yönetimin düzenleyici hükümlerinin üstün kabul edilmesine yönelik görüşler olsa da¹²⁸, bu durum yerel yönetimlerin nispeten daha sınırlayıcı düzenlemeler yapmasına engel oluşturmayacaktır¹²⁹.

2.2. Tesis Paylaşımına İlişkin Düzenlemeler

Çalışma kapsamında şimdiye kadar geçiş hakkı düzenlemelerine yer verilmiş olmakla birlikte, işletmeciler tarafından geçiş hakkından yararlanmak amacıyla bir elektronik haberleşme altyapısı kurulabilmesi için öncelikle söz konusu işletmeci tarafından, aynı güzergâhta tesis paylaşımı yükümlülüğünün olmadığına kanıtlanması gerekmektedir. Bu sebeple, yeni bir altyapı tesis etmek isteyen işletmeciler ilk olarak tesis paylaşımına ilişkin mevzuata hükümlerine tabi olacak olup, ancak talep edilen güzergâhta tesis paylaşımı yükümlülüğü mevcut değil ise geçiş hakkı düzenlemeleri çerçevesinde kendi altyapılarının tesis sürecine başlayabilecekler. Bu açıklanan sebepler çerçevesinde, çalışmanın konusu geçiş haklarına ilişkin olsa da, konunun genel bir perspektif çerçevesinde aktarılabilmesi

¹²⁶ YASİN Melikşah, Telekomünikasyon Sektöründe Tüketici Haklarının Düzenlenmesi ve Denetlenmesinde Yetki Meselesi, 15. Türkiye – İsviçre Hukuk Günleri Tüketicinin Korunması ve Telekomünikasyon, İstanbul 2014

¹²⁷ ONAR Sıkkı Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, sf. 1492; YASİN Melikşah, sf. 77

¹²⁸ İLHAN Özey, Günişığında Yönetim, İstanbul 2004, sf. 752; GÖZLER sf. 1275; YASİN Melikşah, sf. 78

¹²⁹ YASİN Melikşah, sf. 78-79

amacıyla aşağıda tesis paylaşımına ilişkin hukuki ve idari düzenlemelere yer verilmektedir.

2.2.1. Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ

Tesis paylaşımına yönelik hükümler, elektronik haberleşme mevzuatına ilk olarak 2003 yılında yayımlanan tebliğ ile girmiş olup, söz konusu tebliğ, 02.12.2010 tarihinde değiştirilen Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ¹³⁰ (“Tesis Paylaşımı Tebliği” veya “Tebliğ”) ile son halini almıştır.

Tesis Paylaşımı Tebliği’nin amacının belirtildiği 1’nci maddesini incelediğimizde; mevcut altyapılara erişimin ve kaynakların etkin kullanımının sağlanması, sürdürülebilir rekabet ortamının oluşturulması, yatırım ve hizmet maliyetlerinin asgari düzeye indirilmesi, çevrenin korunması, kamu sağlığı ve güvenliği ile şehir ve bölge planlaması gerekleri gözetilerek ilgili işletmecilere getirilecek ortak yerleşim ve tesis paylaşımı yükümlülüklerinin ve bu yükümlülüklerin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi hususlarına rastlamaktadır¹³¹. Amaç maddesinde belirtilen hükümler ile geçiş hakkı mevzuatında belirtilen amaç hükümleri paralel şekilde düzenlenmiştir.

Tesis paylaşımına ilişkin düzenlemelerin irdelenmesi öncesinde, Tesis paylaşımı kavramının irdelenmesi önemlidir. Tebliğ’in “tanımlar” başlıklı 4’ncü maddesinde tesis paylaşımı; *elektronik haberleşme hizmeti sunumunda kullanılan boru, kanal, direk ve kuleler dâhil ilgili tesis ve cihazların diğer işletmeciler tarafından da kullanılmasını veya paylaşılması* şeklinde tanımlanmıştır¹³². Yine Tebliğ’in “Tesis

¹³⁰ Bkz. 02.12.2010 tarihli ve 27773 sayılı Resmi Gazete.

¹³¹ Tebliğ’in kapsamını belirleyen 2. maddesinin son fıkrasına göre, Tebliğ’in 9. maddesinin ilk fıkrası saklı kalmak kaydıyla, ilgili pazar analizinin, referans erişim teklifinin veya erişim yükümlülüğü öngören bir kurul kararının konusu olmadığı takdirde bir ortak yerleşim ve tesis paylaşımı talebinin karşılanması bu Tebliğin kapsamı dışındadır.

¹³² Anılan maddeye göre boru ve kanallar, kabloları taşımakta kullanılan yer altı tesislerini; direkler, kabloları taşımakta kullanılan yer üstü tesislerini; kuleler ise üzerine kablosuz iletişim için kullanılan anten ve diğer cihazların kurulduğu tesisleri ifade etmektedir.

Paylaşımı Yükümlülüğü” başlıklı 9’ncu maddesi kapsamında, tesislerini kamuya veya üçüncü şahıslara ait bir arazinin üzerine veya altına yerleştirebilen veya bu tür arazileri kullanabilen veya kamulaştırma müessesesinden yararlanabilen işletmeciler tesis yükümlüsü olarak belirlenmiş olup, söz konusu yükümlülük ancak teknik imkânsızlığın mevcut olduğu ya da kapasite yetersizliğinin bulunduğu ve kapasite artırım imkânının olmadığı hususlarından birinin tesis paylaşımı yükümlüsü tarafından objektif ölçütlerle kanıtlanması halinde kısmen ya da tamamen kaldırılabilmektedir. Söz konusu hükmün devamında, “Tesis Paylaşımı Taleplerinin Değerlendirilmesi” başlıklı 10’ncu maddesinin 1’nci fıkrasında, tesis paylaşımı taleplerinin değerlendirilmesi sırasında uyulması gereken usul ve esasları sıralanmıştır¹³³.

Tesis paylaşımı taleplerinin değerlendirilmesi sırasında uyulması gereken usul ve esasların yanı sıra, Tesis Paylaşımı Tebliği’nin 10’ncu maddesinin ikinci fıkrasında, tesis paylaşımı kapsamında uygulanacak sürelerin BTK tarafından değiştirilebileceği belirtilmiştir.

Tesis paylaşımı yükümlüsü tarafından talep edilebilecek ücretlere ilişkin olarak ise, Tebliğ’in “Ücretler” başlıklı 12’nci maddesinde; ortak yerleşim ve tesis paylaşımı yükümlüsü tarafından başvuru sırasında ortak yerleşim ve tesis paylaşımı talebi için gerekli tetkik ve incelemeler ile yer etüdü çalışmalarının yapılmasına yönelik faaliyetlere karşılık makul bir ücretin talep edebileceği belirtilmektedir. Bu halde, talep edilebilecek ücret ihtiyari bir hak olarak düzenlenmekte ve makul bir seviye ile sınırlanmaktadır¹³⁴. Ancak Tebliğ kapsamında “makul” seviyeden ne anlaşılması gerektiğine ilişkin ayrı bir hüküm belirtilmemiştir.

¹³³ Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ m.7

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/12/20101202-10.htm> (erişim tarihi 20.11.2017)

¹³⁴ Aynı maddeye göre, tesis paylaşımı ücretleri belirlenirken direklerin kullanımı için çekilecek kablo tipi, kapasitesi ve çapı ile direk sayısı ve güzergâh uzunluğu; kulelerin kullanımı için anten veya cihaz tipi ve boyutu; boru ve kanalların kullanımı için ise göz sayısı, çapı ve uzunluğu dikkate alınmaktadır.

2.2.2. Referans Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımı Teklifi

Tesis paylaşımı konusundaki düzenlemelerin uygulamadaki yansıması büyük oranda BTK tarafından alınan idari kararlar ile belirlenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak, BTK tarafından alınan karara binaen, Türk Telekom tarafından hazırlanarak BTK'ya sunulan Referans Ortak Yerleşim ve Tesis Paylaşımı Teklifi¹³⁵ ("ROYTEPT") kabul edilmiştir. Söz konusu karar¹³⁶ ile EHK ve diğer ilgili mevzuat kapsamında arabağlantı ve erişim yükümlüsü yerleşik işletmeci ile diğer işletmecilerin arasındaki hak ve yükümlülükler belirtilmektedir.

ROYTEPT kapsamında erişim yükümlüsü yerleşik işletmeci olarak ilan edilen Türk Telekom; arabağlantı, VAE ve YAPA¹³⁷ hizmetleri kapsamında şebekenin sadece Türk Telekom ile diğer alternatif işletmecilere ait sistemler arasında kalan bölüm için¹³⁸ paylaşım yükümlülüğüne tabi kılınmıştır. Bir başka ifadeyle, alternatif işletmeciler Türk Telekom ortak yerleşim alanlarında teslim aldıkları şebeke trafiğini kendi varlık noktalarına (POP noktası) taşımak için Türk Telekom'un tesislerinde paylaşım talebinde bulunabilmektedirler. Dolayısıyla, ilgili altyapı güzergahı kapsamında en az bir ucu yerleşik işletmecinin santraline

¹³⁵ Bkz. 14.07.2010 tarihli ve 2010/DK-07/416 sayılı BTK Kurul Kararı.

¹³⁶ Bahse konu kararda, mevcut toptan erişim ürünleri arasında yer alan arabağlantı, veri akış erişimi (VAE) ve yerel ağa ayrıştırılmış erişim (YAPA) hizmetlerinden alternatif işletmecilerin etkin biçimde yararlanabilmeleri için söz konusu toptan hizmetlerin tamamlayıcısı niteliğinde olan ortak yerleşim ve tesis paylaşımı hizmetlerinin düzenlenmesi gerektiği; bu kapsamda, daha önce ilgili referans tekliflerin ekini oluşturan ortak yerleşim ve tesis paylaşımı usul ve esaslarına ilişkin olarak Türk Telekom tarafından hazırlanan taslak teklifin nihai hale getirilmesiyle, Türk Telekom tarafından sunulan ortak yerleşim ve tesis paylaşımı hizmetlerinin daha şeffaf ve uygulanabilir usul, esas ve ücretlerle yürütülmesinin sağlanması amaçlandığı ifade edilmiştir.

¹³⁷ VAE ve YAPA toptan genişbant erişim yöntemlerinin birer örneğini oluşturmaktadır. VAE yönteminde, trafik belirli trafik teslim noktalarına kadar yerleşik işletmeci tarafından taşınmakta ve söz konusu noktalarda internet servis sağlayıcılarına teslim edilmektedir. YAPA yönteminde ise, yerleşik işletmecinin erişim şebekesinin belli bir bölümü (işletmecinin kendi santrali ile abonesi (son kullanıcı) arasındaki fiziksel bağlantıyı sağlayacak olan erişim şebekesindeki yerel ağ) internet servis sağlayıcılarına kiralanmaktadır. VAE ile YAPA yöntemi arasındaki temel fark; VAE yönteminde işletmecinin abonelerine sunduğu erişim hizmetinin teknik kısıtları, kalitesi yerleşik işletmecinin altyapısına bağlıdır ancak YAPA yönteminde işletmeci kablo üzerinde kontrol imkânına sahiptir ve bu kontrol imkanı işletmecilerin hizmet kalite seviyesini (hizmetin çeşitliliğini ve bant genişliğini) belirleyebilmelerini sağlamaktadır.

¹³⁸ Burada ifade edilmek istenen backhaul-trafik taşımadır.

uzanmayan noktalar arasındaki bölüme yönelik tesis paylaşımı talepleri ROYTEPT kapsamında ele alınmamaktadır¹³⁹.

Türk Telekom'a ait tesislerden faydalanmak isteyen işletmecilerin taleplerine ilişkin usul ve esasların düzenlendiği ROYTEPT kapsamında; taleplerin değerlendirilmesine yönelik olarak, tesis paylaşımı talebinde bulunan alternatif işletmecinin öncelikle başvuru ücretini ödemesi gerektiği, taleplerin il bazında iletilebileceği, bu sebeple başvuruların ilgili İl Telekom Müdürlükleri'ne yapılacağı, talebin birden fazla İl Telekom Müdürlüğü'nü kapsamaması durumunda ilgili Müdürlüklere ayrı ayrı başvuruda bulunulacağı ve işletmeci talep yazısı ile birlikte talebin tesis edileceği güzergâh, uç noktalarının adı, adresi, talebin ne amaçla yapıldığı, şebeke yönetimi ve güvenliği açısından hizmetin ne şekilde ve ne tür cihazlar/kablolar ile verileceğine dair bilgilerin gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Elektronik haberleşme sektöründe yaşanan gelişmelere binaen, BTK tarafından alınan karar uyarınca; ROYTEPT'in kapsamında düzenlenen tesis paylaşımı ve aydınlatılmamış fibere ilişkin hükümler ayrıştırılarak ayrı bir referans teklifine konu edilmiştir. Söz konusu yeni referans teklif, Referans Tesis Paylaşımı ve Aydınlatılmamış Fiber Teklifi¹⁴⁰ ("RETPAFT") olarak belirtilmiş olup, 01.08.2014 tarihi itibarıyla BTK tarafından yürürlüğe konulmuştur.

2.2.3. Referans Tesis Paylaşımı ve Aydınlatılmamış Fiber Teklifi

Yerleşik işletmeci olan Türk Telekom'un toptan fiziksel şebeke altyapısına erişim pazarında etkin piyasa gücüne sahip olduğunun belirlenmesinin akabinde¹⁴¹ ilgili pazar kapsamında fiziksel altyapı unsurlarına erişim sağlama ve fiziksel altyapı unsurlarına erişimin mümkün olmaması ve talep edilen güzergâhta tesis paylaşımına uygun başka bir işletmeci altyapısının bulunmaması halinde eve veya

¹³⁹ Bkz. 16-20/326-146 sayılı ve 09.06.2016 tarihli Rekabet Kurulu Kararı.

¹⁴⁰ Bkz. 17.06.2014 tarihli ve 2014/DK-ETD/324 sayılı BTK Kurul Kararı.

¹⁴¹ Bkz. 17.06.2014 tarihli ve 2014/DK-ETD/324 sayılı BTK Kurul Kararı.

binaya kadarki erişim hattında F/O kablonun 2/3 kullanılması durumları hariç olmak üzere aydınlatılmamış fibere¹⁴² erişim sağlama yükümlülüklerine tabi kılınmıştır.

Bu kapsamda işletmecilerin doğrudan abonelere erişim sağlama veya arabağlantı, VAE, YAPA ve kısmi kiralık devre hizmetleri kapsamında yerleşil işletmeciye ait santralde teslim aldıkları abone trafiğini kendi POP noktalarına taşıma amacıyla yerleşik işletmecinin yer altı veya havai tesislerini (göz, kanal, boru, direk menhol vb.) kullanmalarını ifade eden tesis paylaşımı ve haberleşmeye elverişli olan ancak her iki ucunda aktif sistem bulunmayan F/O kabloların talep eden işletmecilere kiralanmasını ifade eden aydınlatılmamış fiber hizmetine ilişkin usul, esas ve ücretler BTK tarafından nihai hale getirilmiştir.

Bu kapsamda ilgili BTK kurul kararında da belirtildiği üzere; ROYTEPT’de belirtilen “Tesis Paylaşımı” başlıklı eke yapılan atıfların bundan sonra RETRAFT’a yapılmasına karar verilmiştir. RETRAFT kapsamına nelerin girdiğini daha iyi anlayabilmek için aşağıdaki tablo dikkate alınabilecektir.

¹⁴² Çalışmanın birinci bölümde detaylı şekilde açıklandığı üzere, aydınlatılmamış fiber, yer altında atıl durumda olan/kullanılmadan duran F/O altyapıyı ifade etmektedir.

Tablo 3 - Tesis Paylaşımının Kapsamına İlişkin Tablo

Yükümlülükler	Çekirdek Şebeke	Backhaul	Beslenme	Alt Yerel Ağ	Abone Tesis
Erişim ve Arabağlantı Kapsamında Tesis Paylaşımı (*)	X	✓	X	X	X
Fiziksel Altyapı Unsurlarında Tesis Paylaşımı	X	X	✓	✓	X
Aydınlatılmamış (Dark) Fiber (**)	X	X	✓	X	X
(*) Arabağlantı, yerel ağa ayrıştırılmış erişim, veri akış erişimi ve kısmi kiralık devre hizmetleri ile sınırlı olarak (**) FTTH/B hariç olacak şekilde					

Kaynak: Türk Telekomünikasyon A.Ş. Referans Tesis Paylaşımı ve Aydınlatılmamış Fiber Teklifi¹⁴³

Tablo 3’te belirttiği gibi, önceden ROYTEPT kapsamında işletmecilere ait POP noktaları ile Türk Telekom ana dağıtım çatısı arasındaki (backhaul şebeke) tesis paylaşımı yükümlülüğü, RETPAFT ile Türk Telekom ana dağıtım çatısı ile abone dağıtım kutusu arasındaki erişim şebekesini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bunun yanı sıra, arabağlantı, YAPA ve VAE’nin yanı sıra kısmi kiralık devre hizmetleri de tesis paylaşımı talebine konu olabilecektir. Diğer bir ifadeyle, kurulmuş olan altyapının bir ucunun yerleşik işletmeci olan Türk Telekom santrallerinde sonlanması halinde tesis paylaşımı başvuruları ROYTEPT kapsamında değerlendirilmekte, dolayısıyla ROYTEPT’de belirtilen düzenlemeler esas alınmaktadır. Ancak altyapının bir ucunun yerleşik işletmecinin santrallerinde sonlanmaması halinde ise, yerleşik işletmeci olan Türk Telekom’a yapılan başvurular ROYTEPT kapsamında değil “Tesis Paylaşımı Yükümlülüğü ve Uygulanmasına ilişkin BTK Kurul Kararı¹⁴⁴” çerçevesinde değerlendirilmekte ve bu karara dayanılarak taraflar arasında akdedilecek tesis paylaşımı sözleşmelerinin esas alınması gerektiği düzenlenmektedir.

¹⁴³ Bkz. Türk Telekomünikasyon A.Ş. Referans Tesis Paylaşımı ve Aydınlatılmamış Fiber Teklifi, Tesis Paylaşımı Kapsamına İlişkin Tablo, sf.4

¹⁴⁴ Bkz. 12.04.2013 tarihli ve 2014/DK-ETD/187 sayılı BTK Kurul Kararı.

2.2.4. 2014/DK-ETD/187 Sayılı BTK Kurul Kararı

Şimdiye kadarki açıklamalarımızdan da anlaşılabileceği üzere, değişen piyasa ve teknoloji koşullarının da etkisiyle, tesis paylaşımına ilişkin BTK tarafından birçok idari düzenleme yürürlüğe konmuştur. Keza 2012 yılında geçiş haklarına ilişkin görev ve yetkilerin UDHB'ye devredilmesini takiben tesis paylaşımı konusunda birtakım yeni düzenlemelerin hayata geçirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bunun bir sonucu olarak da, BTK tarafından yayımlanmış olan Tesis Paylaşımı Yükümlülüğü ve Uygulanmasına İlişkin 2014/DK-ETD/187 sayılı Kurul Kararı ile;

- 01.09.2013 tarihi itibarıyla işletmecilerin tesis paylaşımı (boru, kanal, göz, vb.) yükümlülüğüne tabi kılınması,
- Her bir il bazında yeni tesis edilen altyapının güncel bilgisinin yeni altyapının kullanılabilir hale geldiği ayın sonu itibarıyla BTK'ya iletilmesi,
- Kurul kararı uyarınca tesis paylaşımı yükümlüsü ilan edilen işletmecilerin belirleyeceği tesis paylaşımı ücretlerini 01/07/2013 tarihine kadar BTK'ya iletilmesi

hususlarına karar verilmiştir.

Kısaca özetlemek gerekirse, 01.08.2014 tarihi itibarıyla RETPAFT kapsamında yer alan tesis paylaşımı başvurularında söz konusu düzenleme esas alınmakta, RETPAFT kapsamında olmayan ve tüm şebeke katmanlarını içeren tesis paylaşımı başvuruları 2013/DK-ETD/187 sayılı Kurul Kararı çerçevesinde değerlendirilmektedir.

2.2.5. Fiber Muafiyetine İlişkin BTK Kurul Kararı

Son dönemde tüm dünyada artan veri kapasitesi ve hız ihtiyacı ile birlikte fiber altyapıya verilen önem hızla artmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, işletmeciler tarafından düşük maliyet ile fiber altyapı tesis edilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Söz konusu gelişmelere paralel olarak, 2011/DK-10/511 sayılı BTK Kurul Kararı¹⁴⁵ ile “*yeni yatırımların, teknoloji gelişiminin ve hızlı genişbantın arzının özendirilmesi ile bu kapsamda yeni gelişmekte olan fiber internet erişimi hizmetlerinin yaygınlaşmasının teşviki ve rekabetin gelişmesi*” amacıyla, beş (5) yıl boyunca veya fiber internet abonelerinin sabit genişbant aboneleri içindeki oranı %25 mertebesine ulaşana kadar fibere erişim hizmetlerinin (Eve/Binaya kadar fiber) “genişbant erişim pazar analizi” sürecine dâhil edilmemesine” ilişkin düzenleme yapılmıştır.

“Fiber Muafiyeti” düzenlemesi “fiberi yaygınlaştırma ve mevcut şebeke kullanım verimliliğini arttırma” gibi hususların amaçlandığı düşünüldüğünde, 2011 yılından bu yana Türkiye’de F/O altyapının yaygınlaştırılması noktasında çok ciddi yol alındığı ifade edilemeyecektir. Aksine alternatif işletmecilerin pazar payı kazanımlarını ve sabit penetrasyonun artışını engelleyecek şekilde gerçekleşen eylemler sebebiyle sektördeki tüm işletmecilerin de yatırım potansiyeli etkilemektedir¹⁴⁶. Geçen bu süre zarfında adil rekabet ortamının da oluşturulamaması sebebiyle, Fiber Muafiyet Kararı amacına ulaşamamış ve geçen 5 yıllık sürede fiber abonelerinin sabit genişbant aboneleri içindeki oranı 2016 yılının ilk yarısı itibarıyla %25’e ulaşmayıp %18’de kalmıştır.

Geçiş hakkının tesisi noktasında kazı izinlerinde ve maliyetlerinde Türkiye’de yaşanan sorunların devam ettiği ve tesis paylaşımı sürecinin etkin şekilde işlemediği değerlendirildiğinde, var olan şebekenin daha verimli kullanılması adına

¹⁴⁵ Bkz. 03.10.2011 tarihli ve 2011/DK-10/1511 sayılı BTK Kurul Kararı.

¹⁴⁶ Yerleşik işletmecinin söz konusu uygulamaları sebebiyle Rekabet Kurulu’nun 09.06.2016 ve 16-20/326 sayılı kararıyla da tespit edilmiş olup, rekabete aykırı davranışları sebebiyle Türk Telekom’a kesilen 33 milyon TL tutarında idari para cezası bulunmaktadır. Söz konusu RK kararında; (i) Türk Telekomünikasyon A.Ş.’nin kendisine yapılan tesis paylaşımı başvurularına yönelik bazı uygulamaları ile sözleşme yapmayı reddetmek suretiyle 4054 sayılı Kanun’un 6. maddesini ihlal ettiğine OYBİRLİĞİ ile, (ii) Bu nedenlerle Türk Telekomünikasyon A.Ş.’ye, 4054 sayılı Kanun’un 16. maddesinin üçüncü fıkrası ve “Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar ile Hakim Durumun Kötüye Kullanılması Halinde Verilecek Para Cezalarına İlişkin Yönetmelik”in 5. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi, ikinci fıkrası, üçüncü fıkrasının (a) bendi, 6. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ve 7. maddesinin birinci fıkrası hükümleri uyarınca 2015 mali yılı sonunda oluşan ve Kurul tarafından belirlenen yıllık gayri safi gelirlerinin takdiren %0,45 oranında olmak üzere, 33.983.792,76 TL idari para cezası verilmesine OYBİRLİĞİ ile, karar verilmiştir.

mevcut altyapı pazarında süper hâkim¹⁴⁷ durumda bulunan yerleşik işletmeciye sağlanan muafiyet yerine düzenleyici önlemlerin alınması gerektiği düşünülmektedir.

Beş yıllık süresi dolan Fiber Muafiyet düzenlemesinin sona erdirilerek Türk Telekom tarafından ticari olarak verilen fiber ürünlerinin Referans IP Seviyesinde Veri Akış Erişimi Teklifi'ne eklenmesi ve alternatif işletmecilerin katkısıyla fiber kullanımının ve yaygınlığının artmasına yönelik işlemlerin yapılması gerekmektedir.

¹⁴⁷ 'Süper Hâkim Durum: Pazar payının % 80'den fazla olması. Telekomünikasyon Hizmetleri Pazarında Fiyat Düzenlemeleri: Fiyat Sıkıştırması Sorunu, N. Bengü Karabacak, 2007, Telekomünikasyon Kurumu, Uzmanlık Tezi, sf. 38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GEÇİŞ HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ

3.1. Geçiş Hakkının Türk Hukukundaki Yeri

Özel hukuk kapsamında genel anlamda hak kavramı incelendiğinde, kişilerin hem birbirleri arasındaki hem de kamu ile ilişkilerini kapsadığı görülecektir. Her ne kadar mülkiyet hakkına ilişkin farklı somut durumlara uygulanabilecek bir tanım yapmak oldukça zor ise de, hâkim görüş doğrultusunda, eşya üzerinde doğrudan hâkimiyet sağlayan ve bu sebeple herkese karşı ileri sürülebilen bir mutlak hak olan mülkiyet hakkı¹⁴⁸, sahibine eşya üzerinde en geniş yetkileri sağlayan aynı bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mülkiyet hakkı, bünyesinde sadece hakları değil birtakım ödevleri de bulundurmakta olup; kamu yararı çerçevesinde ve hukuki bir dayanağa sahip olması şartıyla sınırlandırılabilir bir haktır¹⁴⁹. En geniş anlamda yetkiler sağlayan mülkiyet hakkının tamamen veya kısmi olarak ayrılması ve bu durumda ayrı bir hak olarak tahsis edilmesi durumunda, eşya üzerinde kurulan hak, sınırlı bir aynı hak olarak gündeme gelmiş ve dolayısıyla sınırlı aynı hakta, mülkiyet hakkı uyarınca sahip olunan mutlak hakkın malik tarafından kullanılması askıya alınmış olacaktır.

Hak sahibine sağlamış olduğu yetkiler açısından sınırlı aynı hakkın en yaygın görülen grubu irtifak haklarıdır. İrtifak hakları, mülkiyet hakkı kapsamında hak sahibine verilen mutlak hakkın aksine hak sahibine mal üzerinde kullanma veya yararlanma yetkisini sağlayabileceği gibi, her ikisini de bir arada sağlayabilecek bir hak çeşididir. Hak sahibine sağlanan yetki, aktif bir şekilde maldan yararlanma şeklinde oluyor ise olumlu irtifak hakları; hak sahibine sağlanan yetki, malın

¹⁴⁸ ERTAŞ Şeref, sf.3

¹⁴⁹ ÖZER Çiğdem, sf.42

kullanıma engel olacak şekilde ise olumsuz irtifak hakları söz konusu olmaktadır. İrtifak hakkı maldan yararlanma yetkisine göre de gruplandırılabilir¹⁵⁰.

Elektronik haberleşme sektöründe geçiş haklarına yönelik düzenlemeleri, mülkiyet hukukuna ilişkin yukarıda ifade edilenler ışığında incelendiğinde geçiş hakkının, taşınmaz mülkiyetinin kısıtlanmasına yönelik bir hak olduğu görülmektedir. Genel anlamda taşınmaz mülkiyetine ilişkin kısıtlamalar, kanundan veya hukuki işlemlerden kaynaklanmaktadır. Hukuki işlemlerden kaynaklanan mülkiyet hakkı kısıtlamaları doğrudan taşınmaz malikinin yaptığı işlemler dolayısıyla mülkiyet hakkının kısıtlanması olarak karşımıza çıkmakta olup, kanundan kaynaklanan kısıtlamalarda ise mülkiyet hakkının kısıtlanması kanunda belirtilen bir hükümden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla hukuki işlemlerden kaynaklanan kısıtlamaların dayanağı hukuki bir işlem iken, kanundan doğan kısıtlamanın kaynağı kamu veya özel hukuk hükümleridir. Kanun hükmüne dayanan kamu hukukuna yönelik kısıtlamalar¹⁵¹, özel hukuk kısıtlamalardan farklı olarak, tarafların aralarında yapacakları işlemler ile bertaraf edilemeyecektir¹⁵².

Geçiş hakkına ilişkin EHK'daki temel düzenlemeler ışığında; aksi duruma ilişkin geçerli bir sebep olmadıkça, makul geçiş hakkı taleplerinin kabul edilmesi zorunluluğu ile elektronik haberleşme hizmetlerinin kamu hizmeti niteliği¹⁵³⁻¹⁵⁴ göz önüne alındığında, geçiş haklarının kamu hukukuna ilişkin olduğu ve bu

¹⁵⁰ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 19. Bası, sf.23

¹⁵¹ Kamu hukukuna dayanan kısıtlamaların ayrıntılı incelenmesi için Bkz. ÖRÜCÜ Esin, Taşınmaz Mülkiyetine Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı, Mülkiyet Hakkının Sınırlandırılması, İstanbul 1976

¹⁵² SİRMEN Lale, Eşya Hukuku 3. Bası, sf.383

¹⁵³ Bu görüşte, kamu hizmetleri "kamusal mal" kavramından hareketle tanımlanmakta; bir mal ya da hizmet sağladığı yararın bölünemezliği dolayısıyla kamusal mal sayıldığı için, kamu hizmetleri de, bu özelliği taşıyan sınırlı sayıda faaliyetten ibaret olmaktadır. Bkz. James M. BUCHANAN / Marilyn R. FLOWERS, The Public Finances, 4th éd., Richard D. Irwin Inc., 1975, s. 26; Vural Fuat SAVAŞ, "Anayasa Mahkemesi ve Özelleştirme (İktisadi Yaklaşım)", Anayasa Yargısı 15, Anayasa Mahkemesi'nin 36. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyuma Sunulan Bildiriler, 27-28 Nisan 1998, Anayasa Mahkemesi Yayınları No: 40, 1999, s. 92.

¹⁵⁴ Elektronik haberleşme hizmetlerinin niteliğine ilişkin olarak; EHK'da ilkelerin belirlenmiş olduğu 4'ncü maddenin kanun gerekçesinde, "tarafların elektronik haberleşme hizmetlerine ilişkin işlemlerde dikkate alacağı ilkeler açıkça belirlenmek suretiyle uygulamanın genel çerçevesi çizilmiş, böylece kamu hizmeti niteliğinde bulunan bu hizmetlerin verilmesinde uygulanacak ilkeler netleştirilmiştir" yer verilen ifade kamu hizmeti niteliğini destekler şekilde düzenlenmiştir. Kanun gerekçesi için bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1120.pdf> (erişim tarihi 30.09.2017)

sebeple de kişilerin taşınmazları üzerinde tesis edilecek geçiş haklarına yönelik hususların kamu hukukuna dayanan kısıtlamalar kapsamında değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir¹⁵⁵.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ("TMK") "Kamu Hukuku Kısıtlamaları" başlıklı 754'ncü maddesinde kamu hukukuna yönelik getirilen kısıtlamalar dikkate alındığında bazı kanunlarda kamu hukukuna ilişkin taşınmaz mülkiyetinin kısıtlanması düzenleyen hükümlere rastlanmaktadır. Bunlara örnek olarak; Karayolları Trafik Kanunu, Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu, Kamulaştırma Kanunu, İmar Kanunu, Kentsel Dönüşüm ve daha birçok kanun sayılabilecektir¹⁵⁶. Bu noktada EHK'daki geçiş hakkına ilişkin ilgili hükümlerin de getirilme amacı dikkate alındığında, taşınmaz üzerinde getirilmek istenen kısıtlamanın özel hukuka dayanan kısıtlamalardan ziyade kamu hukukuna yönelik bir kısıtlama amacı güttüğünü söylemek hatalı bir tespit olmayacaktır¹⁵⁷.

Geçiş hakkı düzenlemeleri ile taşınmaz üzerinde sınırlı bir şekilde kullanım ve yararlanma hakkı öngörülmesi sebebiyle geçiş haklarının, irtifak hakkının bir görünümü olarak karşımıza çıktığı değerlendirilmektedir. Diğer bir ifadeyle, geçiş hakkı kapsamında hem kamuya ait hem de özel kişilere ait bir taşınmaz üzerinden, işletmeci lehine bir çeşit yol alma hakkı tanınıyor olması sebebiyle, TMK kapsamında bu hakların niteliği itibarıyla irtifak hakkı sayılması gerektiği düşünülmektedir. Bu noktada geçiş hakkının tam anlamıyla değerlendirilebilmesi için irtifak haklarının karakteristik özelliklerine değinmek yerinde olacaktır.

3.2. İrtifak Hakları

Medeni Kanun'da irtifak hakkı, hak sahibine, malikin eşya üzerindeki kullanma ve yararlanmayla ilgili yetkilerinin bir bölümünü veya tümünü sağlayan ya da malikin

¹⁵⁵ ÖZER Çiğdem, sf.42

¹⁵⁶ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 19. Bası, sf.547

¹⁵⁷ ÖZER Çiğdem, sf. 42-43

mülkiyetle ilgili yetkilerinin bazılarının kullanılmasını hak sahibi yararına yasaklayan bir sınırlı ayni hak olarak tanımlanmıştır¹⁵⁸.

Özelliği gereği irtifak hakkı, sahibine eşyaya ilişkin kullanma veya yararlanma yetkilerinden tamamını ya da bir kısmını sağlamaktadır. Söz konusu yararlanma tam yararlanma veya kısmi yararlanma şeklinde olabilmektedir. Tam yararlanma kapsamında irtifak hakkı sahibine en geniş anlamda yararlanma yetkisi verilmektedir¹⁵⁹. Diğer bir ifadeyle, intifa hakkı haricinde hiçbir irtifak hakkı bu kapsamda geniş bir yetki vermemektedir. Kısmi yararlanmada ise, intifa hakkına göre yararlanma sınırlı tutulmaktadır. Örneğin, kısmi yararlanma yetkisi kapsamında bir taşınmazda inşaat yapma ve buna sahip olma imkânı veriliyorsa, bu durumda sağlanan irtifak hakkı üst hakkıdır¹⁶⁰.

İrtifak hakları, yararlanmaya ilişkin olarak olumlu ve ya olumsuz irtifaklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Olumlu irtifaklar kapsamında hak sahibi tarafından eşyadan kullanarak yararlanma söz konusu iken, olumsuz irtifakta, eşyanın maliki tarafından belirli bir tarzda kullanılması yasaklanarak, hak sahibine farklı bir şekilde menfaat sağlanmaktadır.

İrtifak haklarına yönelik yapılacak bir diğer ayrım da hak sahibinin tayini noktasında ortaya çıkmaktadır. Keza belirli bir kişiye tanınan bir irtifak hakkından söz ediyorsak kişisel irtifaklar gündeme gelecek olup, bir taşınmazda diğer taşınmaz lehine kurulacak bir irtifaktan söz ediliyorsa eşyaya bağlı irtifaklar gündeme gelecektir. Görüleceği üzere eşyaya bağlı irtifaklarda irtifak hakkı sahibi taşınmaz üzerindeki mülkiyete göre, kişisel irtifakta ise irtifak hangi kişi lehine kurulmuş ise o kişi irtifaktan yararlanır.

Medeni hukuk kapsamında irtifak haklarının hacminin çok geniş olması ve kişiye sıkı şekilde bağlı kurulabilen oturma ve intifa haklarının bu çalışmanın konusu olan

¹⁵⁸ TMK m. 779

¹⁵⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR Saibe sf.782, N.2726

¹⁶⁰ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, sf.782, N.2726; SİRMEN sf.489

geçiş hakları ile ilintili olmaması sebebiyle, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde sadece geçiş hakkına paralel özelliklere sahip olduğu düşünülen Üst Hakkı, Geçit Hakkı ve Mecra Hakkı incelenmiştir.

3.3. Geçiş Hakkına Benzer Diğer İrtifak Hakları

Medeni Kanun kapsamında, intifa ve oturma hakkı dışındaki diğer tüm irtifak haklarının el değiştirilebilir, yani kişiden bağımsız şekilde kurulabilen irtifaklar olarak düzenlenmiştir. Böylece bu irtifaklar, tarafların iradesine bağlı olacak şekilde kişiye bağlı ya da bağlı olmayan şekilde kurulabilecektir.

3.3.1. Üst Hakkı

Medeni Kanun'un 727'nci maddesinde üst hakkı; bir kişiye ait arazinin altında veya üstünde bir yapı yaparak veya mevcut bir yapıyı muhafaza ederek ona malik olma yetkisi veren bir irtifak hakkı olarak tanımlanmıştır¹⁶¹. Hükümden anlaşılacağı üzere, bir taşınmaz üzerinde üst hakkı tesis edilse de taşınmaz sahibinin mülkiyet hakkı devam etmektedir. Bu hakkın yüz yıldan uzun bir süre için tesis edilemeyeceği ve mevcutta kurulu olan bir üst hakkının her durumda en çok yüz yıl için daha uzatılabileceği de yine TMK'da düzenlenmiştir.

Üst hakkının kurulması ve sona ermesine ilişkin TMK'da özel düzenlemeler bulunmamakla birlikte, bu konuda taşınmaz lehine irtifakların kurulmasına ve sona ermesine yönelik düzenlemelerin kıyasen uygulanabileceği savunulmaktadır¹⁶². Kuruluşa ilişkin kıyasen uygulanacak hükümler uyarınca, üst hakkının kurulmasına yönelik resmi şekil şartına uymak kaydıyla irtifak sözleşmesinin akdedilmesi gerekliliği gündeme gelmektedir. Sona erme sebeplerine yönelik olarak ise; mülkiyet hakkının tamamen taşınmaz malikine geçmesi, irtifaka ilişkin ilgili tapu kütüğü sayfasının kapatılması, bir bedel karşılığında kaldırılması önceden

¹⁶¹ Üst hakkına ilişkin farklı tanımlar için bkz. ÜNAL Mehmet, Türk Medeni Hukukunda Yapı Hakkı, Ankara 1988, sf.50 vd.

¹⁶² OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR N.3094

tarafarla belirlenmiş ise bu bedelin 6denmesi ve 6st hakkının s6resinden 6nce arazi malikine devrinin ger6ekleşmesi hallerinde 6st hakkı sona ermiş sayılacaktır.

6st hakkı, sahibine sınırlı bir aynı hak sağladığından dolayı ilgili taşınmazdan dilediği gibi yararlanma yetkisi vermemektedir. Herhangi bir 666nc6 kişi lehine tanınan 6st hakkı ile s6z konusu taşınmaz 6zerinde veya altında yapı yapmak ve mevcut bir yapıyı muhafaza etmek yetkisi tanınmaktadır. Dolayısıyla 6st hakkı 6zerinde yapılan her t6rl6 işlem yapı 6zerindeki m6lkiyet hakkını da kapsamaktadır.

6st hakkının resmi şekilde yapılacağı d6zenlenmiş olduğundan, hakkın i6erik ve kapsamına ilişkin hususlar resmi senette yer alan kayıtlar uyarınca belirlenecek ve 666nc6 kişiler a6ısından da bağlayıcı olacaktır.

6st hakkına ilişkin yapılan a6ıklamalar ışığında, 6st hakkı ile ge6iş hakkını kıyasladığımızda, 6st hakkının, tesis eden kişiye neredeyse m6lkiyet hakkına yakın 6l66de 6ok geniş yetkiler verdiğini g6rmekteyiz. 6rnek olarak, 6st hakkına y6nelik yapılan s6zleşmede aksi belirtilmemişse, 6st hakkının başkasına ait bir arazi 6zerinde yapı yapma hakkı verdiği, bu hakkın her halde miras6ı ve 666nc6 kişilere devrinin m6mk6n olduğu d6zenlenmiş iken; ge6iş hakkı kapsamında sadece elektronik haberleşe ekipmanlarının araziden ge6irilmesi imk6nı işletmecilere verilmiştir. Dolayısıyla 6st hakkı kural olarak kanun koyucu tarafından bağımsız bir irtifak olarak d6zenlenmişken, ge6iş hakkı i6in bu ifade kullanılamayacaktır. İki hak arasındaki bir diğer 6nemli ayrım olarak, 6st hakkı sahibi bu haktan doğan yetkilerini ağır bir şekilde ihlal ederse arazi maliki 6st hakkının kendisine makul bir bedel karşılığında devredilmesini isteyebileceği hususu belirtilebilecektir. Ancak ge6iş hakkı kapsamında, arazi malikine bu şekilde bir imk6n tanınmamıřtır¹⁶³.

¹⁶³ 6Z Sel6uk, sf.26

TMK’da el değıştirilebilen kişiye bağlı bir irtifak olarak düzenlenmiş olan st hakkı ile EHK’da belirtilmiş olan geçiş hakkının benzer yanları olmasına rağmen, geçiş hakkının bir çeşit st hakkı olduğunu savunmak, EHK’da belirtilen ilkeler kapsamında geçiş hakkının arkasında bulunan amacı aşan bir yorum olacaktır. Dolayısıyla geçiş hakkının bir çeşit st hakkı olduğunu iddia edilmesinin çok gerçekçi bir yaklaşım olmayacağı düşünülmektedir.

3.3.2. Geçit Hakkı

Geçit hakkı, taşınmaz üzerinde mülkiyetin kısıtlanmasına yönelik olarak, arazide belirlenmiş veya kullanım sonrası belirlenecek bir gzerghi, geçit yolu olarak kullanma yetkisi tanıyan bir irtifak hakkı olarak belirtilmektedir. st hakkında olduğu gibi, geçit hakkına ilişkin yetkiler ortadan kalkmadığı sürece, taşınmazın mülkiyet sahibinin üzerinde bir katlanma yükümlülüğü oluşturur. Söz konusu hakkın bir şekilde sona ermesiyle birlikte, yüklü taşınmaz malikinin katlanma yükümlülüğü de ortadan kalkar¹⁶⁴. TMK’daki düzenleme uyarınca, kural olarak geçit hakkı devir intikal edilememektedir. Ancak taraflar bunun aksini kararlaştırmak suretiyle geçit hakkına devir ve intikal yetkilerini kazandırabilirler.

Geçit hakkının içeriğinin belirlenmesi noktasında taraflar arasında yapılacak irtifak sözleşmesi önem kazanmaktadır. TMK’nın 781’nci maddesi uyarınca irtifak sözleşmelerinin geçerliliği resmi şekilde yapılmasına bağlı olduğundan dolayı geçit hakkına yönelik işlemlerin tapu nezdinde resmi şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yani geçit hakkının geçerlilik kazanabilmesi tescil ile mümkün olabilmektedir.

Geçit hakkı sahibinin tasarrufunda bulunan haklara yönelik vuku bulabilecek her türlü müdahale hukuk sistemi kapsamında en geniş şekilde korunmaktadır. Bu noktada, taşınmazın aynına yönelik korumalar olan el atmanın önlenmesi ve

¹⁶⁴ KOCABAş Gediz, sf.196

istihkak davalarının yanı sıra salt zilyetliğin korunmasına yönelik davalar ile de bu koruma sağlanabilecektir¹⁶⁵.

Tüm ayni hakların kazanılmasında esas kural olan tescil kuralına paralel şekilde ayni hakların sona ermesi de kural olarak terkin ile gerçekleşmektedir. Bu sebeple, irtifak haklarında olduğu gibi, geçit hakkı için de olağan şekilde sona erme yolu terkindir¹⁶⁶. Genel kuralın yanı sıra geçit hakkının sona ermesi noktasında terkin dışı yöntemlerle de olabilmektedir. Terkin dışı yöntemleri kısaca açıklamak gerekirse; (i) geçit hakkına ilişkin meşru menfaatin ortadan kalkması veya irtifak hakkından sağlanan faydanın ciddi oranda azalması neticesinde, yüklü taşınmazın maliki tarafından mahkeme kanalıyla geçit hakkının terkininin istenmesi¹⁶⁷, (ii) geçit hakkı eğer bir süreye bağlanmış ise sürenin dolması¹⁶⁸, (iii) geçit hakkı tesis edilmiş taşınmazın kamulaştırılması halinde, yüklü taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkı dâhil tüm sınırlı ayni haklar son bulacağından¹⁶⁹ ötürü taşınmazın kamulaştırılması, (iv) taşınmazın hukuki anlamda yok olması¹⁷⁰ şeklinde sıralanabilir.

Geçit hakkının farklı bir görünümü olan zorunlu geçit hakkında; geçit hakkından farklı olarak hakkın tesisi sırasında taşınmaz malikinin rızası aranmamakta, kanunda belirtilen şartların oluşması akabinde taşınmaz maliki bu hakkı tesis etmeye zorunlu kılınmaktadır.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan geçit hakkı ile EHK’da düzenlenen geçiş hakkının birçok yönden benzerliği bulunmaktadır. İki hakkın da en temel özelliğinin eşyaya bağlı borç ilişkisi yaratması olduğu düşünüldüğünden, geçiş hakkının hukuki

¹⁶⁵ KOCABAŞ Gediz, sf. 200

¹⁶⁶ KOCABAŞ Gediz, sf. 200

¹⁶⁷ LIVER, Peter: Zürcher Kommentar, B.IV/2a, ZGB Art. 730-744: Das Sachenrecht (Die Grunddienstbarkeiten), Einleitung, 1980, s.310; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.646

¹⁶⁸ ÖZEN, s.153, dn.392; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.622;

KÖPRÜLÜ/KANETİ, s.69.

¹⁶⁹ GÜRSOY/EREN/CANSEL, s.784; SAYMEN/ELBİR, s.459; ÖZSUNAY, s.216

¹⁷⁰ Burada ifade edilen “yok olma” kavramı doğan sebeplere dayalı olarak gerçekleşebileceği gibi herhangi bir davranışın neticesi olarak da meydana gelebilir. Lakin genel olarak ifade edilmek istenen doğan sebepler neticesinde taşınmazın yok olmasıdır. SAYMEN/ELBİR, s.459.

niteliğinin tespiti açısından bu iki kavramın mukayese edilmesi önem arz etmektedir.

- İki hak arasındaki en temel farklılık hakkın tesisi sırasında malike ödenmesi gereken bedel olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçit hakkının tesisi sırasında taşınmaz malikine tam bir bedel ödenmesi gerekirken, geçiş hakkı bedelinin belirlenmesi noktasında EHK'nın 25'nci maddesinde taraflara serbesti tanınmıştır¹⁷¹. Böylece geçiş hakkının tesisi sırasında, mevzuatta belirtilen üst sınırları aşmamak kaydıyla taraflar istedikleri bedeli belirleyebilecek, hatta bu hakkın tesisini bedelsiz bir şekilde dahi yapabileceklerdir. Keza EHK ve Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nin amacını dikkate aldığımızda, geçiş hakları ile doğrudan geçiş hakkı sağlayıcısına bir menfaat sağlamaktan öte, elektronik haberleşme hizmetlerinin tüm topluma eşit dağılımda iletilmesi amaçlandığından, geçiş hakkı sözleşmelerinin bedelsiz şekilde dahi akdedilebileceği söylenebilecektir.
- Geçit haklarına ilişkin TMK'da resmi şekil şartı öngörülmüş olduğundan, bu hakların ancak tapuda kayıtlı taşınmazlar üzerinde tesis edilebileceği belirtilmiştir. Geçiş hakkında ise sözleşme yapma zorunluluğu getirilmiş olmasına rağmen tapudaki taşınmazlar üzerinde öngörülen bir şekil şartı bulunmamaktadır¹⁷². Dolayısıyla geçit hakkı için öngörülen sıkı şekil şartı geçiş hakları için geçerli olmamaktadır.
- İki hak açısından da gündeme gelen zorunluluk unsuruna da değinmek yerinde olacaktır. Zorunlu geçit hakkında, üzerinde geçit hakkı tesis edilmek istenen taşınmazın güzergâha (genel yola) yönelik yeterli ya da hiç bağlantısı bulunmaması sebebiyle gündeme zorunluluk unsuru gelmektedir. Geçiş hakkı açısından zorunluluk unsurunu incelediğimizde, işletmecinin mevcut güzergâh üzerinde yeni altyapı tesis etmekten başka çaresinin olmaması, bir başka ifadeyle, tesis paylaşımının fiilen mümkün olmamasından kaynaklandığını görülmektedir. Böylece işletmeci yeni

¹⁷¹ ÖZER Çiğdem, sf. 54-55

¹⁷² ÖZER Çiğdem, sf. 54

altyapısının başkaca taşınmazlardan geçirilmesine yönelik izin almak mecburiyetinde kalmaktadır¹⁷³.

Geçiş hakkı ile (zorunlu) geçit hakkının kavramsal olarak benzer olmalarına ve yakın nitelikte irtifaklar hakları olarak nitelendirilebilmelerine rağmen, bu iki hakkın farklı kanunlardan kaynaklanan temel özellikleri itibariyle temelde birbirlerinden ayırtıklarını söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır.

3.3.3. Mecra Hakkı

Öğretide mecra hakkının, başkasının taşınmazının altından veya üstünden enerji ve maddelerinin ulaşımını sağlayan hak sahibine ait teknik tesisatın geçirilmesi ve bu tesisatın sağladığı sınırlar içerisinde kullanılması olarak tanımlandığı görülmektedir¹⁷⁴. Diğer bir ifadeyle mecra hakkının, başkasına ait taşınmazın altında ya da üstünde genellikle elektronik, gaz, su gibi akıcı şeylerin nakil ve dağıtım amacına yönelik tesisat kurma ve uygun şekilde kullanma yetkisi veren bir aynı hak olduğu ifade edilebilecektir¹⁷⁵.

Mecra hakkının hukuki olarak nitelendirilmesine ilişkin; kanundan kaynaklı bir irtifak hakkı olduğu ve üst hakkının farklı bir görünümü olduğuna yönelik farklı görüşler bulunsa da zorunlu mecra hakkı için hâkim görüş, mülkiyet dolayısıyla kanundan kaynaklanan bir sınırlama olduğudur. Bu sebeple de mecra hakkını kullanmak isteyen kişi açısından eşyaya bağlı bir yetki iken, yüklü taşınmaz sahibi açısından eşyaya bağlı bir borç olduğundan yasal bir irtifak olduğu hususu gündeme gelebilecektir. Başkasına, malike ait taşınmazın üzerinden veya altından mecra geçirilmesine imkân veren bu hak, sahibinin yükümlü taşınmazdan yararlanma yetkisi sağlaması ve böylece taşınmaz malikinin yetkisini mecra geçiren şahıs lehine sınırlaması bakımından irtifak hakları arasında sayılabilecektir¹⁷⁶. Mecra hakkının niteliği gereği taşınmazı her halde kullanması gerekeceğinden başkasına

¹⁷³ ÖZER Çiğdem, sf. 55

¹⁷⁴ SURLU/ÖZTÜRK, sf. 24; TEKİNAY sf. 88

¹⁷⁵ SURLU/ÖZTÜRK, sf. 24

¹⁷⁶ SURLU/ÖZTÜRK, sf. 47

ait taşınmazdan mecra geçirilmesine yönelik bu irtifak hakkı mutlaka olumlu bir irtifak şeklinde karşımıza çıkacaktır¹⁷⁷.

TMK'nın 727 ve 744'ncü maddelerinde düzenlenen mecra hakkı tipik bir mülkiyet hakkı sınırlamasıdır. Yüklü taşınmaz maliki açısından mecra kurulmasına yönelik yükümlülük yasal bir düzenlemeden kaynaklanıyor ise zorunlu mecra hakkından, lakin tarafların müşterek iradeleri ile tesis edilmiş bir haktan geliyorsa rızaya dayalı bir mecra hakkından söz edilebilmektedir¹⁷⁸.

Mecra hakkına yönelik hukuki düzenlemeler ile uygulamadaki görüşleri incelediğimizde, geçiş hakkının hukuki niteliğine en çok benzerlik gösteren hakkın mecra hakkı olduğu söylenebilecektir. Gerek mecra hakkı gerekse geçiş hakkı, teknolojinin gelişmesi ile kendilerine düzenleme alanı bulmalarının yanı sıra, yüklü taşınmazın maliki açısından bir katlanma yükümlülüğü de getirmektedir¹⁷⁹.

Açıklamalarımız ışığında iki hakkı mukayese ettiğimizde;

- İki hakkın da en temel özelliği, irtifak haklarının karakteristiği gereği sadece taşınmazlar üzerinde tesis edilebiliyor olmasıdır.
- Mecra hakkı, TMK'daki hükümler dolayısıyla ancak ilgili taşınmaz üzerinde irtifak hakkının tesis edilmesi suretiyle kurulabilecektir. Ancak geçiş haklarına ilişkin EHK'da bu şekilde bir tasnifleme yapılmadığından, böyle bir sınırlama getirilemeyeceği, tarafların aralarında yapacakları geçiş hakkı anlaşmasının bu hakkın kurulması için yeterli olacağı düşünülmektedir.
- Geçiş hakkının, gerekli şebeke ve altyapıyı kurmak, kaldırmak, bakım ve onarım yapmak gibi amaçlarla kamu ve özel mülkiyet alanlarının altından, üstünden ve üzerinden geçmeleri için tanınan bir hak olduğu belirtilmiştir. Böylece geçiş hakkının sadece taşınmazın altından değil, üstünden de

¹⁷⁷ SURLU/ÖZTÜRK, sf. 48; ÖZAKMAN, sf. 36

¹⁷⁸ ÖZ Selçuk, sf. 18

¹⁷⁹ ÖZER Çiğdem, sf. 57

geçirilebileceği hüküm altına alınmıştır. Zorunlu mecra hakkında da benzer hükümler bulunmaktadır.

- Mecra hakkı birbirine komşu iki taşınmaz arasında tesis edilebilecek iken¹⁸⁰ geçiş hakkı açısından böyle bir yükümlülük bulunmamaktadır.
- TMK'da mecra hakkına ilişkin düzenlemelere yer verilmiş olmakla birlikte, düzenlenmeyen hususlarda eksikliği gidermek için kıyasen irtifak haklarına ilişkin hükümlerin uygulanabileceği belirtilmiştir. Geçiş hakkı ise EHK ve buna istinaden çıkarılmış ikincil mevzuatta düzenlenmiştir.

3.4. Geçiş Hakkı Türleri

Gerek mülga mevzuatta gerekse EHK kapsamında, geçiş hakkının hangi türlerde oluşabileceğine ilişkin özel bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Geçiş hakkı türlerine ilişkin herhangi bir ayrıma gidilmemiş olmasına rağmen elektronik haberleşme hizmetlerinin sunumuna yönelik tesis edilmek istenen altyapının taşınmazlardan geçirilmesine yönelik yapılacak sözleşmelerin farklı türlerde olabileceği değerlendirilmektedir. Keza geçiş hakları temel olarak zorunlu ve rızai olarak ikiye ayrılabilir¹⁸¹.

3.4.1. Rızai Geçiş Hakkı

İlgili mevzuat hükümleri incelendiğinde, kural olarak geçiş hakkı taleplerinin, taşınmaz sahipleri tarafından zorunlu olarak kabul edileceği gibi bir sonuca varılabilmektedir. Ancak belli durumlarda geçiş hakkının tarafların rızalarına bağlı şekilde oluşmasının da mümkün olduğu değerlendirilmektedir. Bu durumlara ilişkin hususlar aşağıda sırasıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

- İlk olarak geçiş hakkı talebinde bulunan işletmeci, taşınmaz maliki ile mutabık kalarak belirleyecekleri bir bedel üzerinden geçiş hakkı tesis edebilecektir. Bu durumda arazinin maliki olan kişinin rızası esas kurucu unsur olmakta, geçiş hakkı sahibinin lehine kişisel veya aynı bir hak

¹⁸⁰ ÖZER Çiğdem, sf. 59

¹⁸¹ ÖZER Çiğdem, sf. 43

doğmamaktadır. Tarafların akdetmiş oldukları sözleşme uyarınca malik her daim verdiği izni geri alabilecektir¹⁸².

- İkinci durumda, taraflar yine sözleşme serbestisinden faydalanmakta ancak bu sefer sözleşme kapsamında aralarında hukuki bir ilişki kuracak şekilde anlaşmaya varmaktadır. Lakin bu hukuki ilişkin kira ilişkisi kapsamında değerlendirilecek olup, yine bu durumda da işletmeci lehine tesis edilen bir ayni haktan söz edilemeyecektir¹⁸³.
- Belki de işletmeci açısından en garanti yöntem olan üçüncü yöntemde, elektronik haberleşme şebekesinin kurulması ve işletilmesi yönelik olarak, işletmeci lehine bir ayni hak tesis edilmektedir. Söz konusu ayni hakkın tesisi sırasında TMK'daki hükümler dikkate alınmak suretiyle resmi şekilde gerçekleştirilecek bir hak tesisi ile artık geçiş hakkının sonuçları üçüncü kişiler açısından da bağlayıcı olacaktır. İrtifak haklarına ilişkin acıkmalarımızın olduğu bölümde de belirtildiği üzere, bu durumda tapuya tescil, hakkın doğumu için zorunlu olacaktır¹⁸⁴.

Tarafların kendi iradeleri ile anlaşarak yaptıkları anlaşmalar ile tesis edilen geçiş hakkı, elektronik haberleşme hizmetlerinin devamlılığı açısından en çok istenen yöntem olsa da, özellikle kamu tasarrufunda olan taşınmaz üzerinden ilerlenmesi gerektiğinde, bu yöntemin pek tercih edilmediği görülmektedir. Öyle ki, başta geçiş hakkı ücreti olmak üzere, geçiş hakkı sözleşmesini oluşturan birçok unsurda taraflar anlaşamamaktadır.

3.4.2. Zorunlu Geçiş Hakkı

Günümüzde elektronik haberleşme hizmetlerinin artık birer kamu hizmeti olduğuna yönelik görüş birliğinin oluşması ve mahkeme içtihatlarının da bu yönde olgunlaşması ile birlikte, tesis paylaşımı ve geçiş hakkı konuları, EHK ve ikincil mevzuatı ile güvence altına alınmak istenmiştir. Elektronik haberleşme sektörünün

¹⁸² ÖZER Çiğdem, sf. 44

¹⁸³ ÖZER Çiğdem, sf. 44

¹⁸⁴ ÖZER Çiğdem, sf. 44

varlığını sürdürebilmesi ve yaygınlığını artırabilmesi için temel bir hak niteliğın olan geçiş hakkına yönelik uygulamada işletmecilerin önüne aşılması zor birçok engel çıkmaktadır. Keza geçiş hakları birden çok özel ve kamu otoritesinin yetki alanına girebilecek şekilde tesis edilebildiğinden, işletmecilerin tüm talepleri karşılayabilmesi mümkün olmamaktadır. Bu sebeple belli şartları sağılayan geçiş hakkı taleplerinin muhataplar tarafından kabul edilmesine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

EHK'nın “Geçiş Hakkı Talebinin Kabulü” başlıklı 23'ncü maddesi ile Geçiş Hakkı Yönetmeliğinin “Geçiş Hakkına İlişkin Anlaşma” başlıklı 8'nci maddesinde¹⁸⁵ belirtilen hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, belirli şartların gerçekleştiğı her halde taşınmaz maliki açısından geçiş hakkının sağılanması zorunlu olduğunun ifade edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır¹⁸⁶.

Her ne kadar yukarıda ifade edilen şartları sağılayan işletmecilerin geçiş hakkı taleplerinin zorunlu olarak kabul edilmesi gerektiğı hususu hüküm altına alınmış olsa da, konuya ilişkin mevzuatta belirtilen bazı ifadelerin net olmaması sebebiyle uygulamada birtakım sorunlarla karşılaşıldığı bilinmektedir. Hem EHK'da hem de Geçiş Hakkı Yönetmeliğinin belirtilen “*seçeneksiz ve ekonomik açıdan orantısız maliyetler ihtiva etmeyen geçiş hakkı talepleri, makul ve haklı sebepler saklı kalmak üzere GHS tarafından kabul edilir*” hükmü kapsamında belirtilen “seçeneksiz” kavramıyla ifade edilmek istenilen hususun net olarak tespit edilememektedir. Burada ifade edilen “seeneksizlik” kavramı ile hukuki mi yoksa teknik olarak bir seeneksizlikten mi söz edildiğinin belirlenmesi önemlidir. Buna ek olarak, geçiş hakkı anlaşmasına yönelik olarak tarafların anlaşamaması halinde, konunun ret gerekçesiyle birlikte UDHB'ye iletileceğı belirtilmiştir. Ancak ilgili hükmün devamında, geçiş hakkı talebin, reddeden geçiş hakkı sağılayıcısına yönelik olarak

¹⁸⁵ Geçiş Hakkı Yönetmeliğinin m.8

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.16912&MevzuatIliski=0&sourceXmlSeach> (erişim tarihi 20.11.2017)

¹⁸⁶ ÖZER Çiğdem, sf. 45

UDHB'nin bir yaptırım uygulayıp uygulamayacağı ve uygulayacaksa da nasıl bir idari işlem tesis edeceğine yönelik bir hüküm bulunmamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. GEÇİŞ HAKKINA İLİŞKİN YURT DIŞI UYGULAMALARI

Geçiş hakkının tanımına ilişkin dünya genelindeki ağırlıklı görüş, taşınmazın mal sahibi tarafından kullanılmasını engellemediği sürece, taşınmazlardan altyapının geçirilmesine imkân veren bir çeşit irtifak hakkı olduğu şeklindedir. Tüm dünyada görüldüğü üzere, elektronik haberleşme hizmetlerinin sunulması noktasında rekabetçi bir yapıya geçilmiş olmasından ötürü, yerleşik ve piyasaya yeni girmeyi düşünen işletmeciler açısından geçiş haklarının önemi artmıştır.

Ülkeler tarafından uygulanmakta olan yerel hukuk kuralları uyarınca, geçiş hakkı düzenlenmelerine ilişkin birçok farklı düzenlemeye rastlanmaktadır. Düzenlemeler ışığında, işletmecilerin alması gereken geçiş hakkı izinleri, tıpkı Türkiye’de olduğu gibi, kimi zaman kamu kimi zaman ise özel hukuk tüzel kişilerinin tasarrufunda bulunan taşınmazlara ilişkin olduğundan, farklı idari ve hukuki süreçler uygulanabilmektedir. Her ne kadar çalışmanın ilerleyen bölümlerinde örnekleme yoluyla seçilmiş ülkelerde geçiş hakkını koruyan temel düzenlemeler bulunsa da, geçiş hakkına yönelik kamu idarelerinden alınması gereken izin süreçlerinde, özellikle yerel belediyelerden kaynaklı birçok sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu durum da yatırımların sürdürülebilirliğinin tüm dünyada sorgulanmasına sebep olmaktadır.

Geçiş hakkı düzenlemelerine yönelik yurt dışı uygulamaları incelediğinde, geçiş hakkı izinlerinin alınabilmesi noktasında 3 önemli kriterin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar; hukuki/düzenleyici, idari ve mali konular şeklinde sıralanabilecektir¹⁸⁷.

¹⁸⁷ OECD, Public Rights of Way for Fibre Deployment to the Home, sf. 5-6

4.1. Hukuki ve Düzenleyici Konular

İşletmeciler açısından tabi oldukları hukuki düzenlemeleri net bir şekilde öngörebiliyor olmak hayati öneme haizdir. Bu sayede hangi otoritelerin izinlerine tabi olduklarını ve bu süreçteki yatırım maliyetlerini önceden tespit edebilmektedirler. Geçiş hakkının, kamunun tasarrufunda bulunan araziler üzerinde veya altında tesis edildiği durumlar, birçok ülkede genel izin süreçlerinin yanında çevresel ve tarihi bazı hususlar da etkilenebildiğinden ötürü, başkaca mevzuat hükümlerin de uyum sağlanmak zorunda kalınmaktadır¹⁸⁸.

Pazara yeni girmek isteyen alternatif işletmeciler açısından uygulanmak zorunda olan hukuki süreçler kimi zaman daha da karmaşık bir hal alabilmektedir. Örneğin, altyapı tesis edilmek istenen güzergâh üzerinde tesis paylaşımı mümkün değil ise, kazı işlemleri için yeniden izin almak zorunda kalan işletmeciler açısından uygulanması gereken çok daha uzun ve meşakkatli bir süreç başlamaktadır.

Şehirlerarası güzergâhlarda tesis edilecek projeler birden fazla geçiş hakkı sağlayıcısının tasarruf sahipliğine konu olabildiğinden, geçiş hakkı sağlayıcısı her bir idarenin izin başvuru değerlendirme sistemi farklılık arz etmekte olduğundan ötürü işletmeciler birçok farklı düzenlemeye uymak mecburiyetinde bırakılmaktadır. Ek olarak, birtakım ülkelerin idareleri arasındaki iletişim noksanlığı yatırımların ciddi şekilde sekteye uğramasına sebebiyet vermektedir. Bu duruma örnek olarak, Belçika’da geçiş hakkı tesis etmek isteyen işletmeciler, farklı bölgelerdeki yerel belediyeler arasındaki iletişimsizlik sebebiyle yatırımlarının sekteye uğradığını, bu durum da pazara giriş noktasında en önemli engellerden biri olduğunu belirtmektedirler.

4.2. İdari Konular

Geçiş hakkı tesis etmek isteyen işletmeciler için en önemli faktör, ihtiyaç duydukları zaman merkezi bir birimden süreçlere yönelik bilgi ve belge talep

¹⁸⁸ Konuya ilişkin örnek bir uygulama için bkz.

http://www.ntia.doc.gov/reports/fedrow/FROWReport_4-23-2004.pdf. (erişim tarihi 12.11.2017)

edebilmeleridir. Keza bu şekilde kurulacak merkezi bir veri tabanı sayesinde etkin başvuru süreçleri oluşturulabilmekte ve oluşturulan merkezi veri tabanı üzerinden işletmecilerin şikâyetlerinin yönetilebileceği bir platformun olması sürecin etkinliğini artırmaktadır.

İdari düzenlemelere ilişkin uygulama esasları tıpkı hukuki düzenlemelerde olduğu gibi farklı idareler nezdinde değişebilmektedir. Hukuki düzenlemelerde olduğu gibi, farklı idarelerin tasarrufunda bulunan taşınmazlar üzerinde tesis edilmek istenen geçiş hakları kapsamında, birçok farklı idareye benzer şekilde başvuru yapılmak zorunda kalınması neticesinde işletmecilerin önüne gereksiz bürokratik engeller çıkmakta, mükerrer başvurular zaman ve kaynak israfına sebep olmaktadır¹⁸⁹.

Geçiş hakkı başvuru süreçlerinin yönetilebildiği veri tabanları üzerinden yapılacak işlemlere yönelik sınırlayıcı süreler öngörülmesi de önemlidir. Keza geçiş hakkı sağlayıcılarına yapılan izin başvurularına ya geç cevap alınmakta ya da hiç cevap alınamamaktadır. Dolayısıyla merkezi bir portal üzerinden işlem yapılabilen ülkelerde geçiş hakkı işlemlerinin çok daha başarılı uygulandığı görülmektedir.

4.3. Mali Konular

Geçiş haklarına ilişkin süreçleri etkileyen en önemli faktörlerden biri de geçiş haklarının tesisi ve kullanımı sırasında orta çıkan mali yükümlülüklerdir. Bazı ülkelerde geçiş haklarına ilişkin işletmecilerden ücret talep edilmez iken, bazı ülkelerde bu konu idarelerin inisiyatifine bırakılmaktadır.

Geçiş hakkına ilişkin başvuruların ücretli olduğu OECD ülkelerinde iki kademeli bir yapı uygulanmaktadır. Bazı OECD ülkeleri, geçiş hakkı talep ve tesis işlemlerinin devamında da yıllık bir ücret tahakkuk ettirmeye devam ederken, bazı ülkeler sadece başvuru ve kurulum ücretleri almakta, bunun haricinde yıllık bir

¹⁸⁹ OECD, 2008, Public Rights of Way for Fibre Deployment to the Home, sf. 7

kullanım hakkı ücreti talep etmemektedir. İstisnai bazı ülkeler ise geçiş hakkı bedeli altında hiçbir ücret talep etmemekte olup sadece kazı işlemleri sebebiyle doğabilecek zararların tazminini işletmecilerden istemektedir.

Mali düzenlemeler konusunda farklı düzenlemeler de uygulanmaya alınmıştır. Örneğin, bazı yerel belediyeler geçiş haklarına ilişkin işletmecilerin sunduğu hizmetler üzerinden, gelir paylaşımı modeliyle ücret alabilmektedir. Esasında bu durum elektronik haberleşme hizmetlerinden yararlanan aboneler için bir çeşit dolaylı vergilendirme olarak da düşünülebilecektir.

4.4. Yurt Dışı Uygulamaları

Yurt dışı uygulamalarında genel olarak geçiş hakkı, taşınmaz sahibinin arazisini kullanmasını ciddi oranda etkilemeyecek şekilde, arazi üzerinden işletmecilere bir nevi geçit veya yol alma hakkı veren bir irtifak hakkı olarak belirtilmektedir. Hatta birtakım ülkelerin geçiş hakkına yönelik düzenlemelerinin olduğu mevzuatta, geçiş hakları kavramsal olarak irtifak haklarıyla aynı şekilde¹⁹⁰ tanımlanmıştır.

Konuya ilişkin yurt dışı uygulamaları incelendiğinde, geçiş hakkı talebinde bulunacak işletmeciler açısından geçiş hakkına erişimin temel faktörü olan öngörülebilirlik kistasının çok önemli olduğu görülmektedir. Öngörülebilirlik kavramı ile ifade edilmek istenen, idarenin tasarrufunda bulunan taşınmazların altından veya üstünden tesis edilen geçiş haklarında hangi idarelerin yetkili olduğunun ve gün sonunda bir anlaşmazlık vuku buluyor ise hangi otoritenin uyuşmazlığın çözümü noktasında yetkili olduğunun net bir şekilde anlaşılır olmasıdır. Başta AB üyesi ülkelerde olmak üzere, birçok ülkede geçiş hakkının tesisine ilişkin çevresel ve tarihsel niteliği itibarıyla korumaya tabi yerlerin düzenlediği diğer mevzuat hükümleri de dikkate alınmak zorundadır. Geçiş haklarına ilişkin düzenlemeler, özellikle pazara yeni girmiş ve altyapı yatırımına

¹⁹⁰ Bu ülkelerde geçiş hakkı “easement” olarak tanımlanmış olup, bu kavram aynı zamanda irtifak hakkı anlamına da gelmektedir.

yüksek oranda ihtiyaç duyan alternatif işletmeciler açısından çok daha fazla oranda önem teşkil etmektedir.

Geçiş hakkına yönelik diğer ülkelerin düzenleme ve deneyimlerini aktarabilmek açısından; Hollanda, Almanya ve İspanya gibi AB üyesi ülkeler ile Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gibi OECD ülkelerinde geçiş hakkı uygulama esasları incelenmiştir.

4.4.1. Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri'nde geçiş hakkına ilişkin temel düzenleme 1996 tarihli Haberleşme Kanunu'nun 253'ncü¹⁹¹ maddesinde yer bulmuş olmakla birlikte, kamu geçiş haklarına erişim hususuna yönelik birçok yükümlülük ise yerel seviyede düzenlenmiştir¹⁹². İlgili madde kapsamında, geçiş haklarının önemine vurgu yapılmış ve geçiş haklarının ABD Mahkemeleri tarafından her durumda "mülkiyet hakkı"nın bir parçası olarak yorumlaması gerektiği ifade edilmiştir.

ABD'de geçiş hakkı tesisine yönelik izinlerde sadece yerel belediyelerin değil, federe hükümetlerin de yetkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla geçiş hakkının tesisine yönelik eyalet bazında farklılıklar bulunmakta ve her eyaletin kendi yerel hukukuna göre yetkili kılınmış idarelerden geçiş hakkına ilişkin izinler alınabilmektedir. Geçiş hakkına ilişkin taraflar arasında herhangi bir uyuşmazlığın vuku bulduğu durumda, yine 253'ncü madde kapsamında işletmeciler bu konuda Amerika Birleşik Devletleri'nin düzenleyici ve denetleyici idari otoritesi olan FCC'ye başvurabilmektedir.

Yerleşik işletmeciler tarafından önceden kurulumu yapılmış tesislerin kural olarak ayırım yapılmaksızın tüm işletmecilerin paylaşımına açılacağı¹⁹³, bu konuya ilişkin geçiş hakkı talebinde bulunan tüm işletmecilere öncelikli olarak tesis paylaşımı

¹⁹¹ Communications Act of 1996 § 253, Pub. L. No. 104-104, § 253, 110 Stat. 56 (1996)

¹⁹² Geçiş hakkı konusunda ABD'deki bazı federe devletlerin de görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

¹⁹³ Söz konusu ifade, mevcut altyapının teknik ve idari olarak paylaşımına uygun olduğu durumlar için geçerlidir.

yönteminin uygulanacağı hususu da hüküm altına alınmıştır. Genel kural bu şekilde belirlenmiş olmakta birlikte, mevcut altyapının kapasite paylaşım için yeterli olmaması veya güvenlik sebebiyle tesis paylaşımı sürecinin işletilememesi gibi durumlar mevzuat kapsamında saklı tutulmuştur¹⁹⁴.

Geçiş hakkı konusunda ABD'deki düzenlemeler gereğince başvuru ve kurulum işlemlerinin belirli bir süre ile sınırlandırıldığı görülmektedir. Örnek olarak elektronik haberleşme altyapının tesisi sırasında kurulacak direklere yönelik onay ve ret kararının ilgili makamlar tarafından 45 gün içinde verilmesi gerekmektedir¹⁹⁵.

Geçiş hakkı bedellerine ilişkin olarak Haberleşme Kanunu'nun 224'ncü maddesinde, elektronik haberleşme hizmetlerinin sunumuna yönelik işletmeciler tarafından kurulumu yapılan altyapılar için talep edilecek bedellerin adil ve makul olacak şekilde belirleneceği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu bedellere ilişkin işletmeciler ile geçiş hakkı sağlayıcılarının anlaşamaması durumunda, bedellere yönelik oranlar FCC tarafından belirlenmektedir.

Anlaşılabacağı üzere, ABD'de idarelerin tasarrufunda bulunan taşınmazlarda tesis edilecek geçiş hakkı konusundaki yetki, genel anlamda yerel otoritelere verilmiş olsa da federe devletlerin de geçiş hakkına ilişkin birtakım görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Ancak mevcut düzenlemelerin uygulanması noktasında çıkabilecek uyuşmazlıklarda nihai karar vermeye yetkili kurum FCC'dir.

4.4.2. İngiltere

İngiltere'de elektronik haberleşme sektörünün ulusal düzenleyici otoritesi olan OFCOM, ilgili mevzuat uyarınca geçiş hakları konusunda yetkili kılınmıştır. İngiltere'nin 2003 tarihli Haberleşme Kanunu kapsamında işletmeciler, kamu kurumlarının tasarrufunda bulunan arazilerde elektronik haberleşme altyapısı tesis

¹⁹⁴ 47 C.F.R. § 1.1403(a) Communication Act.

¹⁹⁵ 47 C.F.R § 1.1403(b) Communication Act.

etmek, geçiş hakkı sağlayıcılarıyla anlaşma yapmak ve geçiş hakkına ilişkin konulara yönelik mahkemelere başvurma haklarına sahiptirler.

İngiltere'nin elektronik haberleşme sektöründe işlemlere yönelik genel olarak süre sınırı belirlenmemesi hususu, geçiş hakları konusunda da geçerliliğini korumuştur¹⁹⁶. Ancak uygulama ve içtihatlarla bakıldığında, OFCOM tarafından işlemlerin genel olarak 8 ila 10 hafta içerisinde sonuçlandırıldığı görülecektir. Altyapı tesisine yönelik işletmeciler tarafından yapılmakta olan kazı çalışmaları yine taraflar arasında belirlenecek makul süreler içerisinde tamamlanmaktadır.

Geçiş haklarına ilişkin işletmeciler ile kamu geçiş hakkı sağlayıcıları arasında herhangi bir ihtilafın vuku bulması halinde, ihtilafın çözümüne yönelik olarak işletmecilerin Devlet Planlama Teftiş Kurulu¹⁹⁷'na temyiz başvurusunda bulunma imkânı bulunmaktadır.

Geçiş hakkına erişim kapsamında İngiltere'deki uygulamalarda taraflar arasında geniş kapsamlı bir sözleşme serbestisi öngörülmüştür. Diğer bir ifadeyle, İngiltere mevzuatında geçiş haklarına yönelik bağımsız düzenleyici otoriteler tarafından müdahaleci olmayan bir yöntem seçilmiştir.

4.4.3. Hollanda

Hollanda Telekomünikasyon Kanunu¹⁹⁸ uyarınca, kamu ve özel ayrımı yapılmaksızın mülkiyete ilişkin tüm tasarruf sahiplerinin geçiş hakkına yönelik her türlü işleme katlanma yükümlülüğü getirilmiştir. Bu duruma tek istisna olarak, işletmeciler tarafından tesis edilmiş olan altyapının 10 yıl boyunca kullanılmamış

¹⁹⁶ Birleşik Krallık'ta uygulanmakta olan Anglo-Sakson hukuk sistemi uyarınca sürelerle ilişkin hususlar, internet hizmetlerine erişim imkânlarını ciddi oranda kısıtlamadığı sürece tarafların inisiyatifine bırakılmıştır.

¹⁹⁷ Bkz. Planning Inspectorate

¹⁹⁸ İlgili Kanun için bkz.

<https://www.government.nl/documents/policy-notes/2012/06/07/dutch-telecommunications-act>

(erişim tarihi 12.11.2017)

Kanuna ilişkin metnin güncel tutulması için Hollanda'nın ilgili otoriteleri tarafından azami derecede özen gösteriliyor olsa da en güncel hükümler için Felemenkçe metin dikkate alınmalıdır.

olması hali belirtilmiştir¹⁹⁹. Yani, mevcut altyapının işletmeciler tarafından aktif olarak kullanıldığı her durumda, taşınmaz üzerindeki tasarruf sahiplerinin altyapıya müdahalede bulunma imkânı bulunmamaktadır.

Hollanda mevzuatı uyarınca işletmecilerin geçiş hakkı tesis edilmesi noktasında mutlak bir hakka sahip olduğu belirtilmiş olmakla birlikte, başkaca kamu veya özel şirketlere ait altyapıların bulunduğu yerlerde otoritelere kazılara ilişkin bildirimde bulunma zorunluluğu gözden kaçırılmamalıdır. Burada ifade edilmek istenen, işletmeciler yine geçiş hakkına ilişkin bir izin almamakta, ancak kazılar sırasında koordinasyonun sağlanabilmesi ve farklı altyapılara zarar verilmesi ihtimalinin önüne geçilebilmesi amacıyla yapılacak kazıların öncesinde bildirimde bulunma ve bunu müteakip onay alma yükümlülüğüdür. Ancak bu noktada da, kazı ve güvenlik gibi hususların düzenlediği mevzuatın işletmeciler açısından çok net ve öngörülebilir şekilde düzenlenme yükümlülüğü getirilmiştir.

Geçiş hakkının tesis edilmek istendiği arazinin tasarruf sahibi idareler tarafından kazı ruhsatı başvurularına yönelik en geç 8 hafta içerisinde cevap verilmesi gerekmektedir. Eğer ilgili idare tarafından verilen ruhsat işletmeci tarafından kabul edilmez ya da kısmi olarak ihtiyacına cevap vermeyecek bir nitelikte ise, bu durumda işletmeci ilgili idareye başvurarak idari işlemin geri alınmasına talep edilmektedir. Bunun neticesinde ilgili idare tarafından işletmecinin istediği şekilde yeniden işlem tesis edilmezse, bu durumda işletmeci konuyu idari yargıya taşıyabilecektir²⁰⁰.

Geçiş hakkına ilişkin Hollanda'daki düzenlemeler mali açıdan incelendiğinde; geçiş hakkına ilişkin doğrudan bir ücretten söz edilmediği, sadece mevcut altyapıların bakımı noktasında belediyeler tarafından cüzi miktarlarda bakım ücretlerinin istenebileceği düzenlenmiştir. Söz konusu tutarlar ilgili idarelerin web-sitesinde güncel olarak yayınlanmak zorundadır.

¹⁹⁹ Hollanda Telekomünikasyon Kanunu m. 5.

²⁰⁰ Hollanda Telekomünikasyon Kanunu m. 5.3.

Hollanda'daki düzenlemeleri incelediğimizde, geçiş hakkı düzenlemelerinin tamamen işletmeci lehine tesis edildiğini, işletmecilerden istenebilecek makul olmayan idari ve mali taleplerin net bir şekilde engellenmeye çalışıldığını görmekteyiz. Sırf düzenlemeler açısından bakıldığında dahi, genişbant internete erişim hedeflerini başarıyla gerçekleştiren Hollanda'nın, bu başarısının arkasındaki temel faktörün işletmecilere sağladığı imkânlar olduğu görülebilmektedir.

4.4.4. Almanya

Alman Elektronik Haberleşme Kanunu uyarınca, geçiş hakkının tesisi için karayollarının uhdesinde bulunan tüm geçiş güzergâhları, Almanya'nın bu konudaki düzenleyici ve denetleyici kurumu olan BNetzA tarafından işletmecilere ücretsiz olarak kullandırılmaktadır²⁰¹. Geçiş hakkı talepleri ücretsiz olarak sonuca ulaştırılıyor olmakla birlikte, elektronik haberleşme altyapısına yönelik kurulum yapacak olan işletmeciler, güzergâh üzerinde tasarruf sahibi olan idarelerden izin almak mecburiyetindedir.

Geçiş hakkı taleplerine yönelik Almanya'daki idari düzenlemeleri incelediğimizde, kamu tasarrufunda olan araziler için herhangi bir sınırlama öngörülmediği, ancak ilgili mevzuat hükümlerine ek olarak Alman Kasaba ve Belediyeler Birliği ile BNetzA'nın koordinasyonu noktasında izlenecek süreçlere yönelik tip sözleşmeler yayımlanmıştır.

Konuya ilişkin Almanya'daki hukuki düzenlemelerde; işletmecilerin zaten en baştan idarenin tasarrufunda olan birçok yeri kullanma noktasında yetkilendirildiklerini görmekteyiz. Dolayısıyla geçiş hakkı taleplerinin teknik açıdan uygulanabilir olduğu her yerde işletmecilerin geçiş hakkı talepleri yerine getirilmektedir. Farklıca kamu hizmetlerini sunmak amacıyla kurulmuş olan altyapıların da elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren işletmeciler tarafından kullanılmasına yönelik Alman mevzuatında açık bir hüküm olmamasına rağmen, Alman Rekabet Kanunu uyarınca kendi altyapıları noktasında hâkim

²⁰¹ OECD, Public Rights of Way for Fibre Deployment to the Home, 2008, sf. 21

durumda olan diğer şirketlerin, belirli koşullarda altyapılarını elektronik haberleşme sektöründe faaliyette bulunan işletmecilere kullandırmak zorunda olduğu hususu düzenlenmiştir.

Almanya’da kural olarak işletmecilerin geçiş hakkı talepleri ücretsiz olarak karşılanmak zorundadır. Ancak Hollanda örneğinde de olduğu gibi, bazı kazı ve altyapı montaj işlemleri sırasında ortaya çıkabilecek zararların gideri için sınırlı olarak işletmecilerden cüzi oranlarda ücret talep edilebilmektedir.

4.4.5. İspanya

İspanya’nın Genel Telekomünikasyon Kanunu uyarınca, elektronik haberleşme altyapılarının kurulumu için kamu ya da özel kişilerin tasarrufunda arazilerini kullanma mecburiyeti varsa, bu taleplerinin kabul edilmesi hususu yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Diğer ülkelerden farklı olarak İspanya’da, özel mülke tabi taşınmazların sahipleri açısından da geçiş hakkı taleplerinin kabulü zorunlu tutulmuştur.

İspanya’da geçiş hakkı süreçlerinin nasıl işletileceği ilgili geçiş hakkı sağlayıcı tarafından (merkezi devlet, özerk devletler veya diğer yerel idareler vb.) belirlenmektedir. Ancak bu süreçler belirlenirken bazı ölçütlere uyulması zorunlu tutulmuştur. Bunlar aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir.

- Geçiş hakkına yönelik başvuru ve kabul süreçleri ilgili idare tarafından önceden yayımlanmalı, hızlı, ayrımcı olmayan ve şeffaf nitelikte olmalıdır²⁰².
- Elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren tüm işletmeciler açısından etkin rekabetin oluşmasını sağlayacak şekilde başvuru süreçleri işletilmelidir²⁰³.

²⁰² ÖZ Selçuk, sf. 86

²⁰³ ÖZ Selçuk, sf. 86

- Çevre, kamu sağlığı, kamu güvenliği ve şehir planlamasını etkileyebilecek durumlarda ek bir takım standartlar düzenlenebilecektir²⁰⁴.

4.5. Yurt Dışı ile Türkiye Uygulamalarının Değerlendirilmesi

Serbestleşme sonrası rekabete açılmış tüm elektronik haberleşme piyasalarında işletmeciler açısından faaliyetlerini yürütebilmelerinin iki temel yolu; mevcutta kurulu bulunan altyapılar üzerinden paylaşma usulüyle ya da yeni altyapılar tesis ederek kendi altyapıları üzerinden abonelerine hizmet sunmak şeklinde olabilecektir. Çalışmada belirtilen ülke örneklerinde de olduğu gibi, tesis paylaşımının mümkün olmadığı durumlarda, işletmeciler tarafından talep edilen geçiş hakları, yeni altyapının kurulabilmesi noktasında kritik bir rol üstlenmektedir. Bu rol, sabit telekomünikasyon hizmetlerinin sunumunun yanı sıra, mobil hizmetleri sunmakta olan işletmecilerin abonelerine baz isyasyonları üzerinden erişimlerini sağlayabilecek olduğundan ayrıca önemlidir²⁰⁵.

Geçiş hakkı konusunda AB ve OECD ülkeleri arasında uygulama farklılıklarının incelenmesi sonucunda; pazara giriş engelleri ve yeni altyapı yatırımlarının teşvik edilmesi gibi sebepler dolayısıyla, bazı ülkelerin bu konuda başarılı bazılarının ise görece olarak başarısız olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu ifadeyi biraz daha detaylandırdığımızda; geçiş hakkı konusunda etkili bir regülatif kuruluşun tayin edilmesi, konuya yönelik mevzuatın yerli ve yabancı tüm yatırımcılar açısından anlaşılır ve öngörülebilir olması, işletmeciler ile geçiş hakkı sağlayıcıları arasında uyusmalıkların vuku bulması halinde etkin çözüm mekanizmalarının oluşturulması, başta belediyeler olmak üzere tüm idarelerin geçiş hakkı konusunda kurumsal bir yapının oluşturulması, özel mülkler üzerinden altyapının tesis edilmesi gereken durumlarda özel mülk sahipleriyle işletilecek hukuki rejim, işletmecilerden toplanacak ücretlerin niceliği, etkin bir tesis paylaşımı sürecinin işletilmesi ve tüm elektronik haberleşme altyapısının merkezi bir veri tabanı üzerinden izlenebilmesi gibi ölçütlerin sonucunda ülkelerin geçiş hakkı konusundaki performansları ortaya

²⁰⁴ ÖZ Selçuk, sf. 86

²⁰⁵ ÖZER Çiğdem, sf. 113-114

konulabilmektedir. Esasen söz konusu ölçütlerin sadece geçiş hakkı konusunda değil, regüle sektörlerin tamamında uygulanması gerektiği OECD prensiplerinde de yer bulmuştur²⁰⁶.

Geçiş hakkı konusunda başarılı ülke örnekleri olarak sıralanabilecek Hollanda, Almanya ve İngiltere örneklerinde; bu ülkelerin yıllar önce genişbant planlarını oluşturduklarını ve geçiş hakkı konusunda etkin başvuru süreçleri tesis ettikleri tespit edilmektedir. Örneğin, Almanya’da geçiş hakkı uygulamaları eyaletten eyalete değişiklik gösteriyor olmakla birlikte, altyapı tesisi sırasında yapılacak kazı çalışmalarına ilişkin merkezi bir düzenleme getirildiği ve tüm paydaşların kazılar sırasında bu yükümlülükleri riayet etmesinin sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir²⁰⁷. Ayrıca Hollanda ve Almanya başta olmak üzere birtakım başarılı örneklerde, tüm altyapının detaylı bir şekilde izlenebildiği merkezi bir veri tabanı (altyapı atlası) sayesinde altyapı tesis süreci etkin bir şekilde izlenebilmekte ve mükerrer kazılar engellenebilmektedir. Geçiş hakkına yönelik olumsuz bir deneyim olarak ise İspanya örneği gösterilebilecektir. İspanya’da geçiş hakkı başvurularında işletmecilere uygulanacak genel bir hüküm bulunmadığından ötürü idareden idareye farklı süreçler uygulanmaktadır.

Yukarıda belirtilen kıstaslar açısından Türkiye’nin geçiş hakkına düzenlemeleri incelediğinde neden bu konuda başarılı ülkelerin arasında yer alamadığı rahatlıkla görülecektir. Öncelikle Türkiye’deki genel sorunun mevzuat yapmaktan ziyade idarelerin ilgili mevzuata uyumunun sağlanması olduğunu söyleyerek başlamak yerinde olacaktır. Zira Türkiye’de idarelerin aynı konuda birden çok düzenleme yapma gibi geçmişten süregelen bir geleneği olması, ülkenin geçiş hakkı performansını da kötü yönde etkilemektedir. Her ne kadar 2011 yılı itibariyle

²⁰⁶ OECD (2014), Regulatory Enforcement and Inspections, Best Practice Principles for Regulatory Policy, OECD Publishing

<http://dx.doi.org/10.1787/9789264208117-en> (erişim tarihi: 27.11.2017)

²⁰⁷ CULLEN International, Special Report Issued on the Occasion of the 3rd Latin America-EU Symposium on ICT Regulation, 2012, sf. 8-9-10

<http://www.cullen-international.com/asset/?location=/content/assets/training--conferences/conferences/2012/11/bbs-study-november-2012-en.pdf/bbs-study-november-2012-en.pdf> (erişim tarihi 27.11.2017)

²⁰⁸Türkiye’de geçiş hakkı konusunda yetkili ve görevli kurum UDHB olarak belirlenmiş olsa da, idareler ile işletmecilerin arasında yaşanmakta olan sorunlara yönelik ciddi yol kat edildiğini söylemek mümkün olmamaktadır.

Yine başarılı yurt dışı örneklerinden farklı olarak, Türkiye’de geçiş hakkı konusunda düzenlenen mevzuat işletmeciler açısından şeffaf ve öngörülebilir bulunamamaktadır. Birçok OECD raporunda da yer aldığı üzere, regülatif kurumlar tarafından uygulanacak idari ve hukuki düzenlemelerin şeffaflığı ekonomilerin büyümesi için elzem derecede önemli görülmektedir. Ancak Türkiye’deki karmaşık geçiş hakkı mevzuatı bu kapsamda sektörün büyümesi önündeki temel engeldir. Zira tesis paylaşımının BTK, geçiş hakkının ise UDHB tarafından yönetilmesi ve yine geçiş hakkı kapsamında yapılan altyapı kazılarının sayılan her iki kurum tarafından da denetlenebilir olması durumu şeffaflık ve öngörülebilirlik ilkeleriyle eşleşmemektedir. Görüleceği üzere, geçiş hakkının düzenlenmesi ve denetmelenmesi konusunda farklı mevzuatlardan kaynaklı yetkilerin birden çok kurum arasında paylaştırılması hususu uygulamada sorunlara yol açmaktadır.

Türkiye’de henüz EHABS’ın tam olarak devreye alınamamış olması hususu da geçiş hakkı süreçlerini olumsuz yönde etkileyen başkaca bir unsurdur. İşletmeciler altyapı tesis etmeyi hedefledikleri güzergâhın durumunu önceden göremediğinden ötürü yerleşik işletmeciye başvurmakta ve oradan gelecek sonucu beklemek zorunda kalmaktadır. Bu süreç de altyapı yatırımlarının uzamasına ve genişbant internetin toplum genelince yaygınlaşmasını engellemektedir. Lakin başarılı AB ve OECD ülkelerinde tesis paylaşımına yönelik süreç çok daha hızlı sonuçlanmaktadır.

Çalışmanın önceki bölümlerinde belirtilen ve geçiş hakkı performansı yüksek ülkeler tarafından uygulanmakta olan kamu özel ortaklığı modeli de henüz Türkiye’de başarılı bir şekilde faaliyete alınamamıştır. Türkiye’de bir yandan işletmecilerin altyapı çalışmalarına yönelik önlerine ciddi yatırım engelleri çıkmakta iken diğer yandan yerleşik işletmeci ve diğer altyapı şirketlerinin

²⁰⁸ 665 sayılı KHK 2011 yılı içerisinde yayımlandığından bu şekilde ifade edilmiştir.

altyapılarının paylaşımı tam olarak açılmaması zaten zor olan süreci daha da zorlaştırmaktadır.

Geçiş hakkı ücretleri konusu da Türkiye’de üzerinde ayrıca durulması gereken sorunlardan birisidir. Zira Geçiş Hakkı Yönetmeliği kapsamında elektronik haberleşme altyapı geçişlerinde uygulanması öngörülen tarife yer almasına rağmen söz konusu tarife yerel yönetimler tarafından dikkate alınmadığı gibi, bu tarife UDHB’ye bağlı olan kurumlar tarafından dahi bazı durumlarda uygulanmamaktadır²⁰⁹. Ancak Hollanda gibi geçiş hakkı konusunda başarılı olmuş ülkelerde, geçiş hakkı ücreti alınmamakta olup sadece altyapı kazı çalışmaları sırasında oluşabilecek zararların işletmeci tarafından tazmini gündeme gelmektedir.

²⁰⁹ MOBİLSİAD, Elektronik Haberleşme Sektöründe Genişbant Etki Analizi ve Türkiye İçin Yol Planı, sf. 45

SONUÇ

Elektronik haberleşme hizmetlerine ilişkin taleplerin hızla artması neticesinde genişbant erişime imkân sağlayacak altyapı tesisleri büyük önem kazanmıştır. İnsanların yüksek hızlı genişbant internete her daim ve her yerden ulaşabilmesini sağlayacak F/O'ya dayalı yeni nesil erişim şebekelerine yatırımın teşvik edilmesi ve alternatif işletmeciler açısından piyasaya giriş engellerinin kaldırabilmesi ya da en aza indirgenmesi hususları Türkiye'nin geleceği açısından son derece önemlidir. Bu noktada yeni altyapı tesis edilebilmesinin iki temel yöntemi olan tesis paylaşımı ve geçiş hakkına ilişkin hukuki ve idari düzenlemelerin işletmeciler açısından öngörülebilir ve uygulanabilir olması vazgeçilmez hale gelmektedir.

Geçiş hakkı düzenlemelerinin işletmeciler ve geçiş hakkı sağlayıcıları açısından bağlayıcı ve uygulanabilir olması sadece geçiş hakkı sözleşmesinin taraflarını değil, elektronik haberleşme hizmetlerinin sunumuna yönelik tesis edilecek altyapı noktasında tüm toplumu ilgilendiren bir husustur. Zira geçiş hakkı düzenlemelerinde yapılacak olumlu değişiklikler son kullanıcıların genişbant hizmetlere çok daha kolay ve ucuz bir bedel karşılığında ulaşmasına imkân sağlayacaktır. Burada belirtilen olumlu değişikliklerden kasıt, altyapı tesisi sürecine yönelik ilgili otoritelerin gözetim ve denetim yetkilerini kısıtlamak değil, gerek işletmeciler gerekse geçiş hakkı sağlayıcıları açısından daha net ve öngörülebilir hukuki ve idari düzenlemelerin hayata geçirilmesidir.

Mülkiyet hakkını sınırlayıcı bir hak olarak karşımıza çıkan geçiş hakkı, ağırlıklı olarak kamu hukukuna yönelik düzenlemeleri içeriyor olsa da özel hukukun uygulama alanlarına da etki etmektedir. Ayrıca geçiş hakkına sahip işletmeci, taşınmaz üzerinde oldukça sınırlı bir şekilde kullanım ve yararlanma hakkına sahip olduğundan, geçiş hakkı genel olarak irtifak hakkı kapsamında değerlendirilmekte ve bu sebeple de irtifak hakkının farklı bir görünümü olarak Türk Hukukundaki yerini almaktadır. Ancak Medeni Kanun'da belirtilen diğer irtifak haklarından

farklı olarak geçiş hakkının kurulması için ilgili taşınmaz üzerinde bu hakkın tescil edilmesi gerekmemektedir. Sözleşme taraflarının aralarında yapacağı anlaşma ve ilgili idareden izin alınması bu hakkın kurulması için yeterli olmaktadır. Dolayısıyla geçiş hakkı, elektronik haberleşme mevzuatı kapsamında kendine özgü özellikleri ve uygulama alanı bulunan farklı bir irtifak hakkı olarak belirtilebilecektir.

Geçiş hakkına yönelik mevzuat ve uygulamalar incelendiğinde, bu konuda birden fazla idarenin düzenleme yapma yetkisinin bulunması sebebiyle; idarelerin yetki ve düzenlemeleri arasında çatışmaların ortaya çıkabildiği görülmektedir. Özellikle yerel yönetimler tarafından işletmecilere yönelik gerçekleştirilmekte olan bazı uygulamaların 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ve ikincil mevzuatına aykırılık oluşturduğu bilinmektedir. İdarelerin düzenlemeleri arasında çatışmanın ortaya çıkabildiği geçiş hakkı gibi konularda, her ne kadar yerel yönetimlerin belirli konularda daha sınırlayıcı düzenlemeler yapabileceği öngörülse de bu tür düzenlemelerin elektronik haberleşme sektörünün dinamiklerinin dikkate alınarak yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu sayede işletmeciler orantısız idari uygulamalara maruz kalmayacak ve genişbant internetin ülkenin her bölümüne ulaştırılması noktasında altyapı yatırımları teşvik edilmiş olacaktır.

Çalışma kapsamında Türk Hukukundaki geçiş hakkı düzenlemelerine dair değerlendirmeler ile geçiş hakkı konusundaki yurt dışı uygulamalara yer verilmiş olup uygulamaya yönelik öneriler aşağıdaki şekilde özetlenmeye çalışılmıştır:

- Genişbant erişim hizmetleri üzerinden sunulmakta olan yüksek hızlı internete yönelik OECD ortalamasının üstüne çıkılabilmesi için; yeni nesil erişim şebekesi yatırımlarının planlı şekilde sürdürülerek etkin şebeke mimarisinin oluşturulması ve bu sayede makul ücretler karşılığında artan kapasite taleplerinin karşılanabilmesini teminen belirlenecek hedefler, söz konusu hedeflere erişmede yararlanılacak araçlar ile bu kapsamda uygulanacak plan ve programların oluşturulması isabetli olacaktır. Türkiye

gibi henüz altyapıya dayalı rekabetin tam olarak sağlanamadığı pazarlarda, yeni nesil erişim şebekelerinin yaygınlığını artırmak ve bilgi toplumuna dönüşüm sürecini hızlandırmak amacıyla işletmecilerin altyapı yatırımlarının sürdürülebilir olmasına yönelik elektronik haberleşme mevzuatının güncellenmesi gerekmektedir.

- Geçiş hakkı ve tesis paylaşımına yönelik uygulamada karşılaşılan sorunlara ilişkin hususların – konuya dâhil olmuş tüm tarafların da değerlendirmeleri dikkate alınarak – net bir şekilde belirlenmesi suretiyle hukuki ve idari çözüm süreçleri de içerir yol haritasının Ulusal Genişbant Planını’na eklenmesi ve bu hedeflere ulaşılması noktasında tüm paydaşların etkin bir şekilde denetlenmesi gerekmektedir.
- 2012 yılı itibariyle geçiş hakkı düzenlemelerine yönelik görev ve yetkiler UDHB’ye devredilmiş olsa da, EHK’daki geçiş hakkı düzenlemeleri uyarınca bu konuda halen BTK’nın denetim yetkisi bulunmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren işletmecilerin, düzenlemelerine tabi oldukları idari otoriteleri net olarak tespit edememesi, sonuçları itibariyle idari düzenlemelerin öngörülebilirlik ilkesiyle de ters düşmektedir.
- Tesis paylaşımının geçiş hakkı başvurusunun ön şartı olarak düzenlenmiş olması hususu ile mükerrer altyapı çalışmalarının önüne geçilmesi hedeflenmiş olsa da, Türkiye’deki mevcut uygulamalara bakıldığında bu durumun işletmeciler arasında tesis paylaşımı yapmayı hedeflemekten ziyade yerine getirilmesi gereken zoraki bir süreç olarak görülmekte ve yeni altyapı yatırımlarının ciddi süreyle gecikmesine sebebiyet vermektedir. Bu sebeple geçiş hakkına yönelik yeniden düzenleme yapılarak, geçiş hakkı başvurularında tesis paylaşımının bir yükümlülük olarak değil bir hak olarak düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.
- Düzenleme yapmaya yetkili kurum tarafından her halde tesis paylaşımı yükümlülüğü getirilmek isteniyorsa da, en azından işletmeciler tarafından iletilen tesis paylaşımı taleplerinin iki nokta arasında uçtan uca

karşılanamaması durumunda işletmecilere doğrudan geçiş hakkı talep etme imkânı tanınabilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

- Yeni bir elektronik haberleşme altyapısının tesisi için UDHB onayını almış işletmeciler güzergâh üzerindeki ilgili geçiş hakkı sağlayıcılarına kazı izinleri için başvuru yaptıklarında, bazen hiç cevap alamamakta ya da geç cevap almaktadırlar. Bunun yanı sıra, altyapının birden çok geçiş hakkı sağlayıcısının tasarrufunda bulunan taşınmazlardan geçirilmesi gerektiğinde, birden çok kamu idaresinden izin alınması gerekebilmektedir. Bu durumda da işletmeciler, farklı ve öngörülemez idari süreçlere maruz kalmak durumunda bırakılmaktadır. Özellikle belediye mevzuatında birtakım hükümlerin açık şekilde düzenlenmemiş olması sebebiyle büyükşehir belediyelerinin yetki alanına giren geçiş hakkı taleplerinde hem büyükşehir belediyeleri hem de diğer ilçe belediyeleri tarafından yetki karmaşaları gündeme gelmektedir. Söz konusu sorunun aşılması noktasında başta Büyükşehir Belediye Kanunu ile Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinin yeniden düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.
- Geçiş hakkına yönelik uygulamada en çok karşılaşılan sorun ise geçiş hakkı sağlayıcısı kamu kurumlarının Geçiş Hakkı Yönetmeliği'nde belirtilen ücret tarifesinin çok üzerinde bedelleri işletmecilerden talep etmesi olarak ifade edilebilecektir. Ayrıca ücret tarifesinde belirtilmemiş bazı diğer gider kalemleri de işletmecilerden talep edilebilmektedir. Bu noktada ilk olarak geçiş hakkı ve tesis paylaşımına yönelik mevzuatın tüm yerel yönetimler tarafından riayet edilmesinin sağlanması ve geçiş hakkı taleplerinin, bu konuyu başarılı bir şekilde uygulayan yurt dışı örneklerinde olduğu gibi, yerel yönetimler tarafından gelir kapısı olarak görülmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir.
- Yerleşik işletmeciden kaynaklı olarak tesis paylaşımı sürecinin etkin yürütülememesi ve geçiş hakkı izinlerinin kamu kurumlarından kaynaklı

olarak hızlı bir şekilde sonuçlandırılmaması sebepleriyle yeni altyapı tesis etmenin oldukça zor olduğu Türkiye’de; elektrik, doğalgaz, sulama, ulaşım vb. şebekelere ait altyapılar da dâhil olmak üzere, elektronik haberleşme altyapısına uygun olan tüm şebekelerin (boru, göz, kule) erişime açılması gerektiği düşünülmektedir. Keza AB’nde diğer altyapı işletmecilerinin (enerji, su, ulaştırma, vb.) altyapılarını adil koşul ve ücretlerle erişime açması zorunlu tutulmuştur. Türkiye’de özellikle mülkiyeti kamuya ait olan şebekeleri işleten özel şirketlerle ilgili sınırlamaların varlığı (örneğin enerji dağıtım şirketleri) nedeniyle geçiş hakları kapsamında paylaşım talebinde bulunulamamaktadır. Kamuya ait olsalar da bu altyapılar, söz konusu yeri işleten özel şirketin gözetim, denetim ve tasarrufunda olduğundan, işletmecilere geçiş hakkı kapsamında söz konusu altyapıların kullandırabileceği modellerin geliştirilmesi noktasında gerekli hukuki altyapının hazırlanması gerekmektedir.

Kaynakça

ACAR Seyhan, Yeni Nesil Erişim şebekelerine (FTTX) Geçiş Sürecinde Düzenleyici Yaklaşımlar: Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara 2009

ALTINSOY Mehmet, Genişbant Toptan Erişim Modelleri Arasındaki Geçiş Stratejilerinin Değerlendirilmesi: Yeni Nesil Erişim şebekelerine Geçiş Odaklı Düzenleyici Yaklaşımlar ve Çözüm Önerileri, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara 2011

BEREC, Next Generation Access – Implementation Issues and Wholesale Products,2010

http://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/reports/169-next-generation-access-implementation-issues-and-wholesale-products (evrimii)

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Web Sitesi, Tesis Paylaşımı Düzenlemesi, <https://www.btk.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Tesis-Paylasimi-Duzenlemesi> (evrimii)

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Genişbant ve Fiber: İktisadi Düzenleyici İncelemeler, Deneyimler ve Öneriler, Ankara 2010

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü Üç Aylık Pazar Verileri Raporu (2017 Yılı 2. Çeyrek), Ankara 2017

CASIER Koen – VERBRUGGE Sofie – MEERSMAN Raf – COLLE Didier – PICKAVET Mario – DEMEESTER Piet, A Clear and Balanced View on FTTH Deployment Costs, Session 06 Paper 02, 2008

<http://congress.fitce.org/2008/paper/62.pdf> (evrimii)

ETİN Erol, Yeni Nesil Erişim şebekelerinde Bina İi Kablo ve Tesislerin Paylaşımı: Avrupa İncelemesi, Türkiye’ye Yönelik Hukuki Durum Değerlendirmesi ve Düzenleme Önerileri, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara 2014

Cisco, Cisco Visual Networking Index: Global Mobile Data Traffic Forecast Update 2015–2020 White Paper, 2016,
https://www.cisco.com/c/dam/m/en_in/innovation/enterprise/assets/mobile-white-paper-c11-520862.pdf (çevrimiçi)

CULLEN International, Special Report Issued on the Occasion of the 3rd Latin America-EU Symposium on ICT Regulation, 2012
<http://www.cullen-international.com/asset/?location=/content/assets/training--conferences/conferences/2012/11/bbs-study-november-2012-en.pdf/bbs-study-november-2012-en.pdf> (çevrimiçi)

ERTAŞ Şeref, Eşya Hukuku, 9. Bası, Eylül 2011,

Federal Communication Commission, The National Broadband Plan (United States), 2010
<https://transition.fcc.gov/national-broadband-plan/national-broadband-plan.pdf> (çevrimiçi)

GÜRİSOY Kemal /EREN Fikret/CANSEL Erol, Türk Eşya Hukuku, Ankara 1984

İTÜ, Sayısal ve Analog İletişim ve İnternet Erişim Teknolojileri, Eylül 2013
<http://bidb.itu.edu.tr/sevir-defteri/blog/2013/09/07/say%C4%B1sal-ve-analog-ileti%C5%9Fim-ve-internet-eri%C5%9Fim-teknolojileri> (çevrimiçi)

KARABACAK Niver Bengü, Telekomünikasyon Hizmetleri Pazarında Fiyat Düzenlemeleri: Fiyat Sıkıştırması Sorunu, Telekomünikasyon Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara 2007

KOCABAŞ Gediz: Sözleşmeden Doğan Geçit Hakkı, Doktora Tezi, İstanbul 2011,

KÖPRÜLÜ Bülent/KANETİ Selim, Sınırlı Ayni Haklar, İstanbul 1982-1983

MOBİLSİAD, Elektronik Haberleşme Sektöründe Genişbant Etki Analizi ve Türkiye İçin Yol Planı, İstanbul 2016

http://www.mobilsiad.org.tr/img/documents/MOBILSIAD_Genisbant_Raporu.pdf
f (çevrimiçi)

OECD, Public Rights of Way for Fibre Deployment to the Home, 2008
<https://www.oecd.org/sti/ieconomy/40390753.pdf> (çevrimiçi)

OECD Regulatory Enforcement and Inspections, Best Practice Principles for
Regulatory Policy, OECD Publishing, 2014
<http://dx.doi.org/10.1787/9789264208117-en> (çevrimiçi)

OĞUZMAN Kemal - SELİÇİ Özer - ÖZDEMİR Saibe, Eşya Hukuku: Zilyetlik -
Tapu sicili - Taşınmaz ve Taşınır Mülkiyeti - Kat Mülkiyeti - Sınırlı Aynî
Haklar 19. Bası, İstanbul 2016

OOAKLA, Amerika Birleşik Devletleri Hız Testi Piyasa Raporu, 2017
<http://www.speedtest.net/reports/united-states/> (çevrimiçi)

OOAKLA, Türkiye Hız Testi Piyasa Raporu, 2016
<http://www.speedtest.net/reports/tr/turkey/> (çevrimiçi)

ÖZ Selçuk, Ülkemiz Geçiş Hakkı Mevzuatının Getirdiği Yenilikler ve Öneriler,
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara 2014

ÖZAKMAN Cumhur, Türk Hukukunda Mecra İrtifakları, İstanbul 1978

ÖZER Çiğdem, Telekomünikasyon Altyapısının Kurulumu ve İşletiminde Geçiş
Hakkı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara 2009

SAYMEN Hakkı - ELBİR Kemal, Türk Eşya Hukuku Dersleri, İstanbul 1963

SİRMEN Ayşe Lale, Eşya Hukuku, 3. Bası, Ankara 2015

SUN-MOO Kang, Korean Broadband Policies and Recommendations for the Asian
Information Super Highway, National Information Society Agency, Aralık 2013
<http://www.unescap.org/sites/default/files/Korea.pdf> (çevrimiçi)

SURLU Handan - ÖZTÜRK Gülay: Öğreti ve Uygulamada Mecra Hakkı, 1. Bası, Ankara 2005

T.C Kalkınma Bakanlığı, 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara 2015

<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/EylemVeDigerPlanlar/Attachments/25/Bilgi%20Toplumu%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plani-08092015.pdf> (çevrimiçi)

T.C Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Ulusal Genişbant Stratejileri Kapsamında Dünyada Genişbantın Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Yerel Uygulama Örnekleri Raporu, 2017

http://hgm.ubak.gov.tr/Content/UploadedFile/UGS_Geni%C5%9Fbant%C4%B1n%20Geli%C5%9Ftirilmesine%20Y%C3%B6nelik%20%C3%9Cke%20%C3%96mekleri%20Raporu%20yeni&&80dfe32e-5ef5-4a0d-9a77-c3d145ffb4bf.pdf

(çevrimiçi)

T.C Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020) (Taslak), 2017

<http://hgm.ubak.gov.tr/Content/UploadedFile/Ulusal%20Geni%C5%9Fbant%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan%C4%B1%202017-2020%20Tasla%C4%9F%C4%B1%20yeni&&f8a42414-d4e7-4b7d-9efe-3e3f743ca1ef.pdf> (çevrimiçi)

TEKİNAY Selahattin Sulhi, Taşınmaz Mülkiyetinin Takyitleri, İstanbul 1988

TELEKOMÜNİKASYON KURUMU, Teknoloji, Hizmetler, Düzenleme ve Dünyadaki Gelişmelerle Genişbant, Ankara 2008

TOHUMOĞLU Yılmaz, Haberleşmede Kullanılan Optik Fiber Kabloların Ek ve Ölçüm Metodları, Yüksek Lisans Tezi, Eylül 1998

ULUSLARARASI YATIRIMCILAR DERNEĞİ – DELOITTE, Ulusal Genişbant Planı: Türkiye'nin Genişbant Hedeflere Ulaşması Yolunda Öneriler

https://www.yased.org.tr/ReportFiles/2017/YASED_Ulusal_Genibant_Plan_Raporu.pdf (çevrimiçi)

YASİN Melikşah, Telekomünikasyon Sektöründe Tüketici Haklarının Düzenlenmesi ve Denetlenmesinde Yetki Meselesi, 15. Türkiye – İsviçre Hukuk Günleri Tüketicinin Korunması ve Telekomünikasyon, 1. Bası, İstanbul 2014